

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ - CERRAHPAŞA
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ

Danışman
Prof. Dr. Erdiñ Öztürk

PROBLEMLİ MEDYA KULLANIM ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE FORMUNUN
GEÇERLİLİK GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI:
ÇOCUKLARDA EKTRAN BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ EBEVEYN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

CANSU FURUNCU
İSTANBUL, 2019

Istanbul, 13 Haziran 2019

**İ.Ü.ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA**

Lisansüstü Öğretim Yönetmeliğinin 36.maddesi uyarınca Enstitünüz Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nın yüksek lisans öğrencisi Cansu FURUNCU'nun,

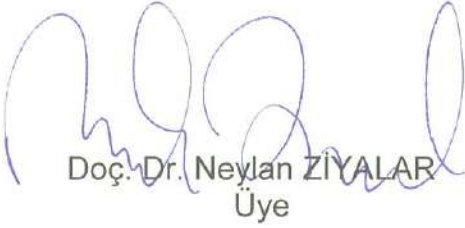
“Problemlili Medya Kullanım Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlilik Güvenirlik Çalışması:Çocuklarda Ekran Bağımlılığı Ölçeği Ebeveyn Formu”

Adlı tezi jürimizce tetkik edilmiş ve kendisine tez savunması yaptırılmıştır.

Yukarıda adı geçen tezin ve tez savunmasının kabul edilmesine oy birliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. Ümit Naci GÜNDOĞMUŞ
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Erdiñç ÖZTÜRK
Danışmanı

Doç. Dr. Neylan ZİYALAR
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Ş. Güliz KOLBURAN
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Engin EKER
Üye

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ - CERRAHPAŞA
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ

Danışman
Prof. Dr. Erdiñ Öztürk

PROBLEMLİ MEDYA KULLANIM ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE FORMUNUN
GEÇERLİLİK GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI:
ÇOCUKLARDA EKTRAN BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ EBEVEYN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

CANSU FURUNCU
İSTANBUL, 2019

**PROBLEMLİ MEDYA KULLANIM ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE FORMUNUN
GEÇERLİLİK GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI: ÇOCUKLARDA EKРАН
BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ EBEVEYN FORMU**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı 2017'de Domoff ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş Problemlü Medya Kullanım Ölçeğini (PMKÖ) Türkçeye çevirerek Türkçe formunun geçerlilik ve güvenirlik çalışmasını yapmak ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda alanda uzman kişiler tarafından kullanılabilir geçerliliği ve güvenirliliği olan bir ölçeği literatüre kazandırmaktır. Sosyal medya bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı, internet bağımlılığı, cep telefonu bağımlılığı gibi sayısı ve çeşitliliği giderek artan teknolojik bağımlılıkların yarattığı psikolojik, davranışsal, ruhsal ve duygusal sorunlar birçok disiplinin araştırma konusu olmuştur. Şimdiye kadar geliştirilen ölçekler ergenlere ya da yetişkinliklere yönelik olmakla birlikte Problemlü Medya Kullanım Ölçeği 12 yaşın altındaki çocuklarda problemlü medya kullanımı saptaması bakımından bir ilki teşkil etmektedir. Ölçek sahibinden gerekli izinlerin alınmasıyla PMKÖ Türkçeye çevrilerek uyarlama çalışmalarına başlanmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında demografik bilgi formu, medya kullanım alışkanlıkları anketi, Güçler ve Güçlükler Anketi ve PMKÖ 324 ebeveyne uygulanmıştır. Çalışma kapsamında ebeveynleri tarafından değerlendirilen çocukların 148'i kız, 176'sı erkektir. İlk örneklemden elde edilen veriler üzerinde PMKÖ uzun ve kısa formunun faktör yapısının belirlenmesi amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmış, ölçeklerin iç tutarlılığı hesaplanmış, uyuşum geçerliliği ve artımsal geçerliliği değerlendirilmiştir. AFA sonucunda hem kısa hem de uzun formda orijinal çalışmayla paralel olarak tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. PMKÖ ve PMKÖ-KF Cronbach's alfa değerleri sırasıyla .97 ve .92 olarak bulunmuştur. Uyuşum geçerliliği ve artımsal geçerlik kapsamında yapılan analizler sonucu elde edilen değerler yeterli ve anlamlı bulunmuştur. Daha sonra çalışmanın ikinci aşamasını oluşturan PMKÖ kısa formunun doğrulayıcı faktör analizi

kısmına geçilmiş, iç tutarlılık katsayısı yeni örneklemeden elde edilen veriler için tekrar hesaplanmıştır. 213 kişiden oluşan örneklemeden elde edilen verilerle AFA'da elde edilen tek faktörlü model doğrulanmıştır. PMKÖ-KF'nin ikinci aşamadaki Cronbach's alfa iç tutarlılık değeri .90'dır. Elde edilen madde faktör yükleri ve uyum indeksleri değerleri PMKÖ kısa formunun 4-11 yaş grubunda ekran bağımlılığını saptamada geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Problemlerli medya kullanımı, ekran, ekran bağımlılığı, teknoloji, çocuk

**VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF TURKISH VERSION OF
PROBLEMATIC MEDIA USE MEASURE: A PARENT REPORT MEASURE OF
SCREEN ADDICTION IN CHILDREN**

ABSTRACT

The aim of this study is to translate the Problematic Media Use Measure, which is developed by Domoff et al., into Turkish, and to test the validity and reliability of the Turkish form. By doing this, it is aimed to provide a valid and reliable scale, which can be used by the experts in the field. In recent years, psychological, behavioral, mental and emotional problems created by the increasing number of technological addictions, such as social media addiction, digital game addiction, internet addiction, mobile phone addiction have been the subject of research in many disciplines. Although the scales developed so far are directed towards adolescents or adulthood, the Problematic Media Use Scale is the first in terms of determining problematic media use in children under 12 years of age. For this purpose, after obtaining the necessary permissions from the owner of the scale, it was translated into Turkish. In the first phase of the study, demographic information survey, media habits survey, Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) and PMUM were applied to 324 parents. In the study, the number of boys and girls assessed by their parents was 148 and 176, respectively. In the first phase of the study, in order to determine the factor structure of the long and short form of PMUM, exploratory factor analysis was performed. Internal consistency of the scales (PMUM and PMUM-SF) was calculated, convergent and incremental validity were also evaluated. Exploratory factor analyses indicated a unidimensional construct of problematic media use for both long and the short form of PMUM. Cronbach's Alpha values of the PMUM and PMUM-SF were .97 and .93, respectively. The values obtained from analyzes made within the scope of incremental and convergent validity were found to be sufficient and significant. After all, confirmatory factor analysis of PMUM-SF, which constitutes the second phase of the study,

has been introduced. To accomplish this, data were collected from a new sample of 213 parents. As a result of CFA, the one-factor structure obtained from EFA was confirmed. Cronbach's alpha was re-evaluated and was found .90. Factor loadings and several model fit indices showed that the PMUM-SF was a valid and reliable measure to test screen addiction in children aged 4 through 11 years old.

Keywords: Problematic media usage, screen, screen addiction, technology, children

ÖNSÖZ

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Tez sürecimin başından itibaren sonsuz desteği, tecrübesi ve bilgisiyle yol gösteren, bana olan inancını derinden hissettiğim, ihtiyacım olan her anda sağladığı motivasyonla beni bugüne taşıyan değerli danışmanım İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Erdinç Öztürk'e en içten şükranlarımı; değerli hocalarım Enstitü Müdürümüz Prof. Dr. Faruk Aşıcıoğlu ve Enstitü Müdür Yardımcısı Doç. Dr. Neylan Ziyalar'a saygılarımı sunarım.

Yardım için ne zaman kapılarını çalsam sabırla sorularıma cevap veren İstanbul Arel Üniversitesi Psikoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ömer Faruk Şimşek'e, Gizem'e ve Barış'a ne kadar teşekkür etsem az gelir. Bu tez siz olmadan nasıl yazılırdı bilmiyorum.

En büyük teşekkürü ise her zaman ama gerçekten her zaman yanımda olan, bana benden çok güvenen, varlıkları bana bu hayatta en büyük gücü veren biriciklerim annem Kadriye Furuncu, babam Özcan Furuncu ile kardeşim Doğukan'a etmek isterim. Sizi seviyorum.

Son olarak zor anlarımı sadece var olarak bile kolaylaştırdığı ve hayatımı inanılmaz güzelleştirdiği için Acar Karabıyık'a sevgilerimi ve minnetlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Medya	4
2.1.1 Geleneksel medya ve dijital medya	4
2.1.2 Geleneksel medyadan dijital medyaya geçiş: dijital göçmen ve dijital yerliler	5
2.1.3 Çocukların medya kullanım sıklığı	8
2.1.4 Medya kullanımının çocuk sağlığına etkileri	10
2.1.4.1 Olumlu etkileri	10
2.1.4.2 Olumsuz etkileri	11
2.2. Problemlili Medya Kullanımı ve Ekran Bağımlılığı.....	18
2.2.1 İnternet bağımlılığı	20
2.2.2 Cep/Akıllı telefon bağımlılığı.....	23
2.2.3 Bilgisayar ve dijital oyun bağımlılığı	24
2.2.4 Televizyon bağımlılığı.....	27
3. GEREÇ VE YÖNTEM	30
3.1. Örneklem	30
3.2. Veri Toplama Araçları.....	31
3.2.1. Demografik bilgi formu.....	31
3.2.2. Medya kullanım alışkanlıkları anketi	31
3.2.3. Güçler ve Güçlükler Anketi.....	31
3.2.4. Problemlili Medya Kullanım Ölçeği	32
3.2.4.1. <i>Problemlili Medya Kullanım Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması</i>	33
3.3. İstatistiksel Analizler	34
4. BULGULAR	35
4.1. Birinci Aşama	35
4.1.1. Demografik bulgular	35
4.1.2. PMKÖ ve PMKÖ-KF açımlayıcı faktör analizi ve güvenirlik analizi sonuçları	36

4.1.3. Uyuşum geçerliği ve artımsal geçerlik analizi sonuçları.....	43
4.2. İkinci Aşama.....	50
4.2.1. Demografik bulgular	50
4.2.2. PMKÖ-KF doğrulayıcı faktör analizi ve güvenirlik analizi sonuçları	54
5. TARTIŞMA	59
6. SONUÇ.....	65
7. KAYNAKLAR.....	68
8. EKLER.....	88
EK – 1: ETİK KURUL ONAYI.....	88
EK – 2: DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	89
EK – 3 MEDYA KULLANIM ALIŞKANLIKLARI ANKETİ	92
EK – 4 GÜÇLER VE GÜÇLÜKLER ANKETİ	93
EK – 5 PROBLEMLİ MEDYA KULLANIM ÖLÇEĞİ (Uzun Form).....	94
EK – 6 PROBLEMLİ MEDYA KULLANIM ÖLÇEĞİ (Kısa Form).....	97
EK – 7 PROBLEMLİ MEDYA KULLANIM ÖLÇEĞİ UYARLAMA İZİNİ	99
EK – 8 GÜÇLER VE GÜÇLÜKLER ANKETİ KULLANIM İZİNİ	100
9. ÖZGEÇMİŞ.....	101

TABLolar LİSTESİ

Tablo I: Young'ın İnternet Bağımlılığı İçin Önerdiği Tanı Ölçütleri.....	21
Tablo II: İnternette Oyun Oynama Bozukluğu (İOOB) Tanı Kriterleri	25
Tablo III: Çalışmanın İlk Aşamasındaki Örneklem Çocuklarının Betimsel Özellikleri	30
Tablo IV: Çalışmanın İkinci Aşamasındaki Örneklem Çocuklarının Betimsel Özellikleri.	31
Tablo V: Güçler ve Güçlükler Anketi'nin Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları (veri seti-1)	36
Tablo VI: PMKÖ Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları (27 Madde)	38
Tablo VII: PMKÖ Madde Analizi Sonuçları.....	39
Tablo VIII: PMKÖ-KF Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları (9 Madde).....	42
Tablo IX : PMKÖ-KF Madde Analizi Sonuçları	43
Tablo X: PMKÖ Artımsal Geçerlilik Sonuçları.....	45
Tablo XI: PMKÖ-KF Artımsal Geçerlilik Sonuçları.....	48
Tablo XII: PMKÖ-KF'den Alınan Puanların Cinsiyete Göre Karşılaştırılması.....	50
Tablo XIII: PMKÖ-KF'den Alınan Puanların Yaşa Göre Karşılaştırılması.....	51
Tablo XIV: PMKÖ-KF'den Alınan Puanların Annenin Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması	51
Tablo XV: PMKÖ-KF'den Alınan Puanların Babanın Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması	52
Tablo XVI: PMKÖ-KF'den Alınan Puanların Babanın Eğitim Düzeyine Göre İkili Gruplar Halinde Karşılaştırılması.....	52
Tablo XVII: PMKÖ-KF'den Alınan Puanların Ailenin Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması	53
Tablo XVIII: Güçler ve Güçlükler Anketi'nin Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları (veri seti-2)	54
Tablo XIX: PMKÖ-KF Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri.....	57
Tablo XX: PMKÖ-KF Madde Analizi Sonuçları.....	58

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil I: PMKÖ Özdeğer Yamaç-Birikinti Grafiği.....	37
Şekil II: PMKÖ-KF Yamaç Birikinti Grafiği.....	41
Şekil III: PMKÖ-KF'nin Path Diyagramı ve Faktör Yükleri	55
Şekil IV: PMKÖ-KF Maddelere İlişkin t Değerleri	56

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AFA: Açımlayıcı Faktör Analizi

DEHB: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

DEH: Dikkat Eksikliği ve Hiperkativite

DFA: Doğrulayıcı Faktör Analizi

GGA: Güçler ve Güçlükler Anketi

PMKÖ: Problemler Medya Kullanım Ölçeği

PMKÖ-KF: Problemler Medya Kullanım Ölçeği Kısa Formu

RTÜK: Radyo Televizyon Üst Kurulu

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

VKİ: Vücut Kütle İndeksi

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Gelişen teknolojiyle birlikte hayatımıza nüfuz eden medya araçları, kullanım alanlarının da genişlemesiyle birlikte insanların vazgeçilmezleri arasına girmiş; içinde yaşadığımız çağda giderek akıllanan formlarıyla yaygınlığını ve popülerliğini küçük yaştaki çocuklar arasında da arttırmıştır. Eğlenmelerinde ve zaman geçirmelerinde hala önemli bir rol oynayan ve artık geleneksel diyebileceğimiz televizyon dışında, çocuklar internete erişebildikleri akıllı telefon, tablet ve dizüstü bilgisayarlara da oldukça ilgi duymaktadır. Ayrıca 21. yüzyılda “risk” kavramıyla ilgili yoğunlaşan endişeler çocukların dışarıda oyun oynama konusundaki faaliyetlerini sınırlandırmış; ebeveynlerin çocuklarını sürekli olarak göz önünde tutma arzusu çocukların teknolojik araçlarla olan ilişkisini güçlendirmiştir (Tovey, 2007). Ancak özellikle dijital medya kendini ifade etmenin ve güçlenmenin etkili bir aracı, sonsuz bilgi kaynağı ve sosyal kaynak olabilirken diğer taraftan çevrimiçi saldırganlar, siber zorbalık, şiddet veya cinsel içerikli medya gibi özellikle küçük çocukların savunmasız olduğu birçok tehlikeye de sahiptir (Livingstone, Cagiltay, Olaffason, 2015). Ayrıca gerek Türkiye gerekse uluslararası alanda yapılan araştırmalar medya kullanımının 0-12 yaş arasında giderek yaygınlaştığını, ekran başında geçen sürenin her yıl arttığını göstermektedir (Rideout, 2017; OfCom, 2018; TÜİK, 2013; Genç, 2014). Medya araçlarının çocukluk dönemindeki yoğun kullanımının dünya çapında artış göstermesi bu alanda çalışan profesyonellerin dikkatini çekmiş buna bağlı olarak da yapılan çalışmaların gün geçtikçe sayısını arttırmıştır.

Televizyon, tablet, bilgisayar, akıllı telefon gibi medya araçlarını kullanma alışkanlığının küçük yaşlardan başlayarak edinilmesi ve yaşla birlikte alışkanlığın da ilerlemesi bu konudaki endişeleri arttırmaktadır. Konuyla ilgili olarak Amerikan Pediatri Akademisi (2016) 2 yaşın altındaki çocukların medya araçlarından olabildiğince uzak tutulmasını, 2-5 yaş arası çocukların ekran süresinin anne baba denetiminde ve kaliteli programlar izlemek koşuluyla 1

saat ile sınırlandırılmasını, 6 yaşından büyük çocuklar içinse bu sürenin en fazla 2 saat olmasını tavsiye etmiştir.

Medya araçlarının önerilenden fazla kullanımının çocuklarda duygusal, fiziksel, zihinsel açıdan problemlere yol açabileceği çeşitli araştırmalar tarafından ortaya koyulmuş bir gerçektir. Obezite, uyku problemleri, sağlıksız beslenme, görme bozukluğu, yalnızlık, sosyal izolasyon, anksiyete, agresyon, dikkat problemleri, dürtüsel davranışlarda artış, gerçeklik algısında bozulma, düşük akademik başarı, yaratıcı düşünmede azalma gibi olumsuz etkiler uzun süreli ekran kullanımına bağlı ortaya çıkan problemlerden yalnızca birkaçıdır (Martin, 2011). Bu alanda yapılan birçok farklı araştırmadan faydalanarak oluşturulan raporda, teknolojik araçları kullanmaya başlama yaşının ve ekran başında geçirilen sürenin ve sıklığın olumsuz etkilerin ortaya çıkmasında büyük önemde etkiye sahip olduğu belirtilmiştir.

Ergen ve yetişkinlerde bilgi iletişim araçlarının problemlili kullanımı bu amaca hizmet eden onlarca farklı ölçek sayesinde saptanabilirken, 12 yaşın altındaki çocuklar için böyle bir durum söz konusu değildir. Fakat son zamanlarda yapılan çalışmalar bu yaş grubunda da problemlili kullanım ya da bağımlılık davranışının gelişebileceğini ortaya koymuştur. Dr. Aric Sigman 2017'de yayımladığı araştırmada televizyon, tablet, telefon, bilgisayar gibi aygıtların aşırı kullanımının çocuklarda beyin gelişimini etkileyerek ekran bağımlılığı bozukluğuna ("screen dependency disorder") sebep olduğunu ileri sürmüştür. Problemlili bağımlı davranışlar, yoksunluk, ekran kullanımına artan tolerans, ekran kullanımı azaltmada ya da durdurmada başarısızlık, başka aktivitelere ilgide azalma, yan etkilerine rağmen davranışı sürdürmek isteme gibi belirtileri olan ekran bağımlılığı bozukluğu bu açıdan yetişkinlerde görülen internet bağımlılığıyla benzer nitelikler göstermektedir (Sigman, 2017).

Bağımlılık konusu Adli Bilimler'in çalışma alanı olduğu için çocuklarda da bu probleme dair çalışmaların yapılması, küçük yaşta bağımlılığın önüne geçilmesi ve sağlıklı bir toplumun inşası açısından oldukça önemlidir. Ekran bağımlılığın sebep olduğu duygusal ve davranışsal

problemlerden literatürde sıklıkla bahsedilmiştir. Kişinin iyi olma halini yakından etkileyen, psikolojik durumuna, aile hayatına, sosyal yaşamına ve kariyerine zarar verme olasılığı bulunan bu davranışsal bağımlılığın varsa küçük yaşta önüne geçilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması giderek dijitalleşen dünyada büyük önem arz etmektedir. Yakın zamana kadar küçük çocuklarda ekran bağımlılığını saptayan bir ölçek bulunmazken, 2017 yılında Domoff ve arkadaşları 4-12 yaş grubundaki çocuklarda ekran bağımlılığını saptayan, Problemlili Medya Kullanımı Ölçeği'ni geliştirmişlerdir. Bu tez çalışmasında Problemlili Medya Kullanım Ölçeği'nin uzun ve kısa formunun Türkçeye uyarlamasının, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının yapılarak literatürümüze kazandırılması amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında önerilen hipotezler şunlardır:

H₁: Türkçeye uyarlaması yapılan PMKÖ ve PMKÖ-KF geçerli bir ölçme aracıdır.

H₂: Türkçeye uyarlaması yapılan PMKÖ ve PMKÖ-KF güvenilir bir ölçme aracıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Medya

Latince “commun” sözcüğünden türetilmiş olan iletişim, dilimizdeki yaygın kullanımıyla iletişim sözcüğü, TDK’da “duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme” olarak tanımlanmıştır. Gerçekleşebilmesi için mutlak bir gönderici ve alıcıdan bahsetmemiz gereken; insanın en temel ihtiyaçlarından biri olan iletişim ilkel dönemlerde mağara resimleriyle, basit haritalarla, düzensiz seslerle, sonrasında sözle sağlanmış dolayısıyla sınırlı bir alanı kapsamıştır. Ancak insanoğlunun sürekli artan ve şekil değiştiren ihtiyaçları, her alanda olduğu gibi iletişim ve haberleşme tekniklerinde de büyük çaplı değişimlere yol açmış ve iletişim yalnızca fiziksel olarak bir arada bulunan insanların arasında gerçekleşmekten çok daha öteye gitmiştir. Her ne kadar mağara duvarına çizilen resimler de medya niteliği taşısa da yaygın anlamıyla kullandığımız medyanın başlangıcı, matbaanın icadına bağlı olarak gazete, dergi, kitap gibi basılı yayın araçlarının yaygınlaşması olarak kabul edilir (Cereci, Özdemir, 2015).

TDK’da “iletişim ortamı”, “iletişim araçları” olarak tanımlanan medya gazete, dergi, kitap, televizyon, sinema, radyo, internet gibi basılı ya da elektronik yayın araçlarını kapsamaktadır (Nalçaoğlu, 2003, s.47). Günlük hayatta sık sık kitle iletişim araçları olarak da adlandırılan medya, kullanıcılarını bilgilendirme, eğitime, haberdar etme, kültürel devamlılık, topluluk oluşturma, toplumsallaştırma, eğlendirme gibi çeşitli ve çok yönlü fonksiyonlara sahiptir (Özdemir’den akt. Mora, 2008; Aydeniz, 2012). Teknolojinin gelişmesiyle birlikte eski medya, geleneksel medya, yeni medya, dijital medya, sosyal medya gibi birçok farklı farklı kavram kullanıma girmiştir.

2.1.1 Geleneksel medya ve dijital medya

İnternetin hayatımızda bu kadar güçlü bir yerinin olmadığı eski dönemlerde, medya denildiğinde eğitim düzeyi, yaşam tarzı ya da ilgi alanlarından bağımsız olarak hemen herkesin

aklına gazete, dergi, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçları gelmekteydi (Adıgüzel, 2017). Ancak kitle iletişim araçları, bilgisayar ve telekomünikasyon sistemlerinin içiçe geçmesi ve adeta birleşmesiyle “yeni”, “dijital” ya da “internet” medyası gibi farklı isimlerle anılan bir medya türü doğmuştur (akt. Aktaş, 2007). Böylelikle eskiden medyanın direkt karşılığı olarak görülen gazete, radyo, televizyon gibi yazılı, görsel ve işitsel medya araçları “geleneksel medya” ya da “eski medya”ya dönüşmüştür.

Geleneksel medya iletişimindeki tek yönlülük, alıcının pasifliği ve salt tüketiciliği, gelişen bilgisayar, internet ve mobil teknolojisi ile alt üst olmuş; dijital medya ortamındaki kaynak ve alıcı arasındaki çift yönlü iletişim ile kullanıcılar aktif ve üretken duruma geçmiştir (Özkan, 2016). Dijital ortam bünyesinde geleneksel medyadaki sınırlı içeriğin aksine, sosyal medya siteleri, video oyunları, fotoğraf, müzik, reklam, haber, televizyon ve radyo yayınları, gazeteleri, çeşitli amaçlara hizmet eden sayısız web sitesi barındırmaktadır. Her şeyin, her zaman ve her yerde mümkün olduğu bu interaktif dijital ortamda yetişkinlerin ve çocukların sahip olduğu sınırsız imkan, onları uydu yayınlarına, cep telefonlarına, bilgisayarlarına, tabletlerine kısaca internete erişebildikleri tüm araçlara bağlı, hatta bağımlı hale getirmiştir.

2.1.2 Geleneksel medyadan dijital medyaya geçiş: dijital göçmen ve dijital yerliler

Sanayi devriminin ilk basamağını su ve buharlı makinelerinin icadı oluştururken, elektriğin yardımı ile seri üretime geçilmesi ikinci basamağını oluşturmuştur. Dijital devrim olarak anılan üçüncü sanayi devrimi ise elektroniklerin ve bilgi iletişim tekniklerinin ilerlemesiyle otomatikleşen üretimi anlatmaktadır. Makinelerin “akıllandığı”, yapay zekanın giderek geliştiği, 90'ların sonundan günümüze kadar devam eden süreç ise dördüncü sanayi devrimi olarak adlandırılmaktadır (Özkan, Al, Yavuz, 2018). Özellikle dijital devrimden sonraki gelişmeler çok hızlı ilerlemiş, insanlar üzerinde dramatik dönüşüm ve değişikliklere sebep olmuş; medya da bu değişimden payını almıştır. İşte içinde bulunduğumuz ve Bilgi

Toplumu, Enformasyon Çağı, İnternet Çağı, Dijital Çağ gibi çeşitli isimlerle anılan bu dönemin içine doğup büyüyen, teknolojiyle bebekliğinden itibaren haşır neşir olmuş bu nesil Dijital Yerli olarak adlandırılırken, sanal dünyaya alışmaya ve ayak uydurmaya çalışan, fakat bir ayağı hep geçmişte olan nesil Dijital Göçmen olarak adlandırılmıştır (Prensky, 2001).

Dijital Göçmen en basit tanımıyla interneti ve ilgili teknolojileri benimsemiş ancak dijital çağın ortaya çıkışından önce doğmuş kişileri ifade eder. Dijital Göçmenler her ne kadar bu döneme ayak uydurmuş gibi görünse de “aksan”ları onlara ele verir; bilgisayardaki bir belge üzerinde çalışmaları gerekiyorsa bilgisayarda çalışmak yerine yazıcıdan çıktı alabilir, birine e-mail atıp arkasından e-mail attıklarına dair bir telefon araması yapabilir, haberleri televizyondan takip edip, online bankacılık yerine bankaya gitmeyi daha güvenilir bulabilirler (Prensky, 2001). Dijital medya araçlarını kullanma biçimleri ve amaçları genel olarak bir ihtiyacı gidermeye yönelik olsa da son yıllarda Dijital Göçmenler de dijital medyayı eğlenme, sohbet gibi amaçlarla kullanabilirler fakat bunu bir yaşam biçimine dönüştürmezler (Çetin, Özgiden, 2013). Ancak Dijital Göçmenler ile Yeni Bin Yılın Çocukları, Z Kuşağı, İnternet Nesli gibi farklı isimlerle de nitelendirilen Dijital Yerliler arasındaki fark yalnızca dijital medya araçlarını kullanma becerisinden ileri gelmez. Prensky'e (2001) göre Dijital Yerliler deneyimleri, düşünme biçimi, sosyalleşme biçimi, bilgileri işleme hızı, çoklu görev becerileri, güçlü görsel becerileri ile Dijital Göçmenler'den oldukça farklıdır.

Dijital Yerliler teknolojinin içine doğmuş, onunla büyüyen ve onun üzerinden tanımlanacak kadar teknolojiyle içiçe geçmiş nesli ifade eder. Yaşamlarının büyük bir bölümünü televizyon, cep telefonu, internet, oyun konsolları, tablet, bilgisayar gibi teknolojik araçlarla çevrelenmiş ortamlarda geçirmişlerdir (Şahin, 2009). Dijital Göçmenler elektronik bir aleti onun kullanma kılavuzunu okuyarak öğrenmeye çalışırken, Dijital Yerliler o aleti kendi kendilerine kullanarak öğrenmeye çalışır, keşfederler (Prensky, 2001). Birçok göçmenin aksine Dijital Yerliler hayatlarının çok büyük bir kısmını çevrimiçi yaşarlar. Dijital kimliklerini ve

gerçek hayattaki kimliklerini ayrı şeyler olarak düşünmektense, iki, üç ya da daha fazla alandaki farklı temsilleriyle birlikte tek bir kimlikleri vardır (Chaiklin, 2010).

Dijital Yerliler, dijital teknolojileri kullanarak harcadıkları zaman, çoklu görev becerileri, dijital teknolojiler aracılığıyla kendilerini ifade etme, birbirleriyle ilişki kurma eğilimleri, günlük işlerini halletme, eğlenme, bilgiye ulaşma, bu bilgileri kullanma ve yeni bilgi oluşturmak için teknolojiyi kullanma alışkanlıkları gibi bir dizi ortak noktada buluşurlar (Chaiklin, 2010; Bilgiç, Duman, Seferoğlu, 2011).

Teknolojinin yoğun kullanımının Dijital Yerliler'in düşünme biçimini de değiştirdiğini savunan Prensky, buna kanıt olarak farklı kültürlerdeki insanların yalnızca bir şeyleri yapma şeklinin değil düşünme şekillerinin de farklı olduğunu gösteren sosyal psikoloji araştırmalarına değinmiş, beynin nöroplastisitesine işaret eden birbirinden farklı nörolojik araştırmalarının sonuçlarına dikkat çekerek farklı deneyimlerin beynin yapısını değiştirdiğini öne sürmüştür. Ona göre çocukların dikkat süreleri kısalmamış ancak dikkat gösterdikleri şeylerin niteliği ve niceliği eskiye göre oldukça değişmiştir çünkü onlar anlık oyun hızına, çoklu işlemlere, metinlere değil renkli grafiklere, rastgele erişime, aktif olmaya, interaktifliğe, oyunlara, fanteziye, kendi kendine öğrenmeye alışkındır ve teknolojiyi düşman değil dost olarak görmektedir (Tonta, 2009; Prensky, 2001).

Dijital Yerliler'de olumsuz sayılabilecek bir değişim deneyimler üzerine “derinlemesine düşünme” becerisindeki dramatik düşüştür. Birçok teorisyene göre derinlemesine düşünce deneyimlerimizden zihinsel modeller oluşturmamıza, genellemelere ulaşmamıza kısacası deneyimlerimizden öğrenmemize olanak verir. Ancak her şeyin sürekli olarak değiştiği bu hızlı dijital dünyada “derinlemesine ve eleştirel düşünme” için daha az zaman ve olanak vardır (Prensky, 2001).

Sonuç olarak Dijital Yerliler, kendilerinden önceki birçok nesilden farklı olarak hızı, görselliği ve sesi önemseyen, sürekli çevrimiçi ve ulaşılabilir olma gayretini sürdüren, aynı

anda birçok şeyle ilgilenmeyi seven, sabırsız, kendi öğrenme sürecine hakim ve geleneksel öğrenme yöntemleri için çok kısıtlı dikkat süresine sahip bir nesil olmuştur. Ancak toplumun tamamında bu “hiperaktiflik” söz konusu olmadığından, Dijital Yerlilerin psikolojik ve sosyal sorunlar yaşayabileceği ileri sürülmüştür (Çukurluöz, 2016).

2.1.3 Çocukların medya kullanım sıklığı

Çocukların medya kullanımıyla alakalı olarak 0-12 yaş düzeyinde Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında sayının oldukça yetersiz olduğu görülmüştür. Okul öncesi yaş grubunda yapılan geniş çaplı bir araştırmaya rastlanmazken, TÜİK’in 2013 yılında yayımladığı “06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı Ve Medya” adlı raporu bu yaş grubuna dair bazı veriler ortaya koymuştur. Araştırma sonucuna göre 6-10 yaş grubundaki çocukların bilgisayar, internet ve cep/akıllı telefon kullanımının sırasıyla %48, %40, %11 olduğunu belirlenmiştir. Yine aynı yaş grubunda her gün televizyon izleyen çocukların oranı %95’e yakınken, günde 4 saatin üzerinde televizyon izleyen çocukların oranı %12 olarak belirtilmiştir. Yakın zamanda 4-6 yaş çocuklarının ekran kullanımını inceleyen çalışma, çocukların %57,6’sının hafta içi, %76,3’ünün hafta sonu ekran kullanım sürelerinin 2 saatin üzerinde olduğunu ortaya çıkarmıştır (Çelik, 2017). RTÜK’ün 2013’te 6-18 yaşları arasında 4306 öğrenciyle gerçekleştirdiği “Türkiye’de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması” sonuçlarına göre, ilkokul 1-4. sınıf arasında okuyan çocukların %18’i 3 saat ve üzeri televizyon izlemekte; 14,7’si 2 saat ve üzerinde telefon kullanmakta; %26’sı 2 saat ve üzerinde tablet/bilgisayar (internet dışında) kullanmakta; %26,7’si 2 saat ve üzerinde internette vakit geçirmektedir. Elazığ’da 3-6 yaş grubuna yönelik yapılan çalışmada çocukların %37’sinin hafta içi 2 saat, %41’inin ise hafta sonu 3-4 saat televizyon/video izlediğini, %60’ının günde 1 saatten az, %31’inin 1-2 saat, %5’inin ise 3-4 saat akıllı telefon kullandığını, ebeveynlerin %80’inin çocuklarının akşamları telefon kullanmalarına izin verdiğini ortaya koymuştur (Genç, 2014). Kaya’nın 2017’de anaokuluna giden çocukların ebeveynleriyle yaptığı araştırma

çocuklar için TV ve diğer medya araçları kullanımının toplam süresinin, okula gidilmeyen günlerde 3 saati geçtiği, gidilen günlerde de 2 saate yaklaştığını göstermiştir.

Amerika'da Common Sense Media'nın dörder yıllık arayla yürüttüğü araştırma sonuçlarına göre 0-8 yaş aralığındaki çocukların dijital medya araçlarına sahip olma oranı dramatik bir şekilde artış göstermektedir. Akıllı telefon/tablet başında geçirilen ortalama süre 2011'de günde 5 dakika iken 2013'te 15 dakikaya, 2017'de ise 48 dakikaya çıkmış; 5-8 yaş grubunda ekran başında (televizyon, tablet, akıllı telefon, bilgisayar, vs.) geçirilen süre ise 2013'teki verilere göre 25 dakika artarak 2 saat 20 dakikaya yükselmiştir. Yine aynı araştırmanın sonuçlarına göre 0-8 yaşta kendi tabletine sahip olan çocukların oranı 2011'de %1'den az iken, 2013'te %7'ye, 2017'de ise çok büyük bir artış göstererek %42'ye çıkmıştır (Rideout, 2017).

2011 yılından beri devam eden yılında Birleşik Krallık'taki 3-14 yaş arası çocuk ve ebeveynlerin dijital medya kullanımı ve tutumlarını inceleyen araştırmanın sonuçlarına göre, küçük yaş grubu dahil olmak üzere ekran başında geçirilen vakit (yoğun olarak televizyon) her geçen yıl artmaktadır. Araştırma çıktıları 3-4 yaş grubundaki çocukların %96'sının günde yaklaşık 2 saat televizyon izlediğini, %40'ının günde 1 saat dijital oyun oynadığını, %53'ünün günde 1 saatten fazla internet kullandığını, %71'inin internete tablet aracılığıyla girdiğini, %48'inin interneti Youtube izleme amaçlı kullandığını göstermiştir. 5-7 yaş arasındaki çocukların %5'inin kendine ait akıllı telefona, %35'inin ise tablete sahip olduğunu, %95'inin günde yaklaşık 2 saat televizyon izlediğini, %66'sının günde 1 saat dijital oyun oynadığını, %79'unun günde 1 saatten fazla internet kullandığını, bunlardan %71'inin vaktini Youtube'da geçirdiğini; 8-11 yaş grubunda ise akıllı telefon sahibi olanların oranı %39 iken, tableti olanların oranı %52 olduğunu; diğer yaş gruplarında olduğu gibi çocukların %95'inin günde 2 saatini televizyon izlediğini, %81'inin günde 1 saatten fazla dijital oyun oynadığını, %94'ünün günde

yaklaşık 2 saatini internette geçirdiğini, interneti Youtube amaçlı kullananların oranı ise %81 olduğunu ortaya koymuştur. (OfCom, 2018).

2.1.4 Medya kullanımının çocuk sağlığına etkileri

2.1.4.1 Olumlu etkileri

Ekranın çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri ile ilgili artan endişeye paralel olarak alanda çalışan profesyoneller gerek geleneksel gerekse dijital medya araçları kullanımının okul öncesi ya da ilköğretim dönemindeki çocukların çeşitli gelişim alanları üzerindeki olumlu etkilerini de araştırmışlardır. Mares ve Pan (2013) Susam Sokağı gibi eğitici televizyon içeriklerine maruz kalan çocukların öğrenmeye ve okula hazırbulunuşluklarının arttığını ve eğlence amaçlı televizyon izleyen yaşlılarından daha sosyal olduklarını bulmuşlardır. Benzer şekilde çocuklara yeni bir dil öğretmeyi, fonolojik farkındalık kazandırmayı ve onların okumaya hazır bulunuşluğunu arttırmayı amaçlayan belirli dijital medya ürünlerinin çocukların dil gelişimine olumlu etki sağladığı çeşitli çalışmalar tarafından kanıtlanmıştır (Fisch, Shulman, Akerman, Levin, 2002; McGee ve ark., 2006; Segers & Verhoeven, 2002; Chera, Wood, 2003; Baydar, Kağıtçıbaşı, Küntay ve Göksen, 2008).

Yelland ve arkadaşları 2005 yılında yürüttükleri çalışmada okul ortamındaki dijital medya temelli aktivitelerin, çocukları küçük yaşta anlayıp uygulamak için çok karmaşık olduğu düşünülen işbirlikçi öğrenme, akıl yürütme ve problem çözme etkinliklerine yönlendirebildiğini bulmuşlardır (akt. Lieberman, Bates, So, 2009). Ayrıca uygun içerikli medya araçlarının çocukların soyut düşünme, yansıtıcı düşünme, analiz etme, bilgiyi değerlendirme, planlama, bilimsel akıl yürütme gibi bilişsel becerilerini geliştirdiği de öne sürülmektedir (Klein, Nir-Gal, Darom, 2000; Nir-Gal, Klein, 2004; Shute, Miksad, 1997).

Clements ve Sarama tarafından 2004 ve 2007 yıllarında yapılan çalışmalarda geleneksel yöntemlere kıyasla bilgisayar destekli öğretim tekniklerinin çocukların matematik becerilerini geliştirdiği ve soyut matematiksel kavramları öğrenmelerini desteklediği bulunmuştur (akt.

Lieberman ve ark., 2009). Çocukların evde teknoloji kullanımıyla alakalı çalışmalarda bazı araştırmacılar çocuğun teknolojik donanım ve yazılımlarla oynamasını pasif değil aktif oyun olarak tanımlamış, çocukların oyun yoluyla teknoloji kullanımından teknik ve operasyonel beceriler, dünyayı anlama, matematik ve dil alanlarında konuya özel bilgi sahibi olma gibi kazanımlar elde ettiklerini savunmuşlardır (Marsh, Brooks, Hughes, Ritchie, Robe, 2005; Plowman, Stevenson, Stephen, McPake, 2012). Johnson (2010) birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar olan çocukların bilişsel becerilerini değerlendirmiş ve ebeveynlerden çocuklarının internet kullanımı hakkında bilgi almıştır. Çalışmanın sonucunda çevrimiçi öğrenme, iletişim ve oyun oynama gibi internet etkinliklerinde harcanan zamanın bilişsel gelişime olumlu katkı sağlama açısından ailenin sosyo ekonomik durumundan daha fazla fark yarattığı bulunmuştur.

Dijital medya araçları kullanımının çocuklarda benlik oluşumu ve sosyalleşme sürecine bir katkı olarak gösterildiği çalışmalar da mevcuttur. Wartella ve Jennings (2000) özellikle okullarda bilgisayar kullanımının çocuklarda grup etkileşimi sağladığı, sosyal etkileşime ve arkadaşlık kurulmasına yardımcı olduğunu belirtmiştir. Bilgisayar konusunda uzmanlaşan çocukların akranları arasında sosyal statü kazandığını ve bu durumun öz saygılarının artmasına katkı sağladığını da öne sürmüşlerdir.

2.1.4.2 Olumsuz etkileri

Ekran tabanlı medya -özellikle televizyon- ile çocukların bilişsel, dil, fiziksel, sosyo-duygusal gelişimi arasındaki ilişki kırk yılı aşkın bir süredir çalışılan, çelişkili sonuçların olduğu bir konudur. Literatür bir yandan bilişsel gelişim ve davranış gelişimine yönelik eğitsel amaçlı içeriklerin uzun vadedeki faydalarını desteklemektedir. Öte yandan, ekran tabanlı medya kullanımı ve çocuk gelişimi arasındaki korelasyonel araştırmalar açısından giderek genişleyen literatür televizyon, tablet, bilgisayar, telefon gibi dijital araçların bağımlılığa varan aşırı kullanımını fiziksel, psikolojik, sosyal ve nörolojik olumsuz sonuçlarla ilişkilendirmektedir. Araştırmalar süre, içerik, medya tipi ve cihaz sayısının ekran kullanımının

etkilerini belirleyen kilit bileşenler olduğunu göstermektedir (Lissak, 2018; Allchorne, Cooper, Simpson, 2017).

Farklı bilimsel disiplinlerdeki araştırma bulguları yetişkinlikteki entelektüel gelişimin, aile ve çevreyle sağlıklı duygusal ilişkileri, gerçek dünyayla fiziksel deneyimleri ve hayal gücünün aktif olarak kullanıldığı oyun ve sanat etkinliklerini içeren zengin çocukluk deneyimlerine dayandığını ileri sürmektedir. Teknolojik araçların erken yaşta yoğun kullanımı ise çocukları bu temel deneyimlerden uzaklaştırabilir (akt. Cordes, Miller, 2000).

Aşırı ekran süresinin fiziksel etkileri az uyku, yüksek kan basıncı, obezite, düşük hdl kolesterol, yüksek sempatik uyarılma, kortizol disregülasyonu ve insülin direnci gibi kardiyovasküler hastalıklar için risk faktörleriyle; psikolojik etkileri ise azalmış uyku süresi, dijital araçların gece kullanımı ve cep telefonu bağımlılığı ile ilişkili depresyonla ilişkilendirilmiştir. DEHB ve alakalı davranışlar dopamin ve ödül sistemini aktive eden şiddetli ve hızlı tempolu ekran içeriğiyle, uyku problemleriyle ve genel ekran kullanım süresi ile alakalandırılmıştır (Lissak, 2018). Bağımlılık derecesinde ekran kullanımının ise başa çıkma davranışında problemlere sebep olduğu, beynin bilişsel kontrol ve duygusal düzenleme ile görevli kısımlarında yapısal değişiklik yaratması sebebiyle madde bağımlılığına benzer arzu ve istek duymayı içerdiği belirtilmiştir (Lissak, 2018).

Avrupa'da Jackson ve arkadaşlarının (2009) okul öncesi yaş grubunda yaptığı çalışma televizyon başında geçirilen fazla saatlerin ortalama 1 kilo fazlaya sebep olduğunu, Yeni Zelanda'da Blair ve arkadaşlarının (2007) yürüttüğü çalışma yaşamın ilk 7 yılında ekran başında geçirilen fazla sürenin kilo artışına yol açtığını; Pardee ve arkadaşlarının (2007) Amerika'da yaptığı çalışma 2 saat ve üzerinde televizyon izlemenin çocuklarda kan basıncını yükselttiğini ortaya çıkarmıştır (akt. Sigman, 2012). Ekran tabanlı medya kullanımı ve obezite arasındaki bağlantıyı açıklayan çeşitli mekanizmalar, besleyiciliği sorgulanabilir gıdaların tüketimini artıran reklamlara maruz kalma; ekran kullanımı sırasında dikkatsizce yemek yeme

ve yorucu fiziksel aktivitenin yerini alan ekran kullanımı olarak sıralanabilir (Jordan, 2007; Mihrshahi Drayton, Bauman, Hardy, 2017). Televizyon izleme ve bilgisayar kullanımının çocuklukta fazla kilolarla hangi açıdan ilişkili olduğunu irdeleyen 4-13 yaşlarında 4072 çocuğun katılımcı olduğu bir çalışmada, araştırmacılar günde 1.5 saatten fazla televizyon izlemenin 4-8 yaş grubundaki çocuklar için aşırı kilolu olma ihtimalini arttırdığı; bilgisayar kullanımıyla fazla kilo arasında bir ilişki olmadığı ve televizyon izleme ve bilgisayar kullanımının daha az fiziksel aktivite değil daha az uyku süresi ile ilişkili olduğu sonuçlarına erişmişlerdir (De Jong ve ark., 2013; Pérez-Farinós ve ark., 2017).

Bir başka çalışmada ise araştırmacılar çocukların ekran kullanım alışkanlıkları (televizyon, video oyun bilgisayara ayrılan toplam süre ve dikkat) ile eşzamanlı ölçülen vücut kütle indeksleri (VKİ) arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda televizyon izleme süresi, bilgisayar veya video oyun kullanma süresi ya da bilgisayar veya video oyuna verilen dikkat değişkenlerinin VKİ üzerinde bir etkisi olmadığı ancak televizyona verilen birincil dikkatin yüksek VKİ ile pozitif korelasyon gösterdiği ortaya çıkmıştır (Bickham, Blood, Walls, Shrier, Rich, 2013).

Ekran kullanımının uyku üzerinde de olumsuz etkilere sebep olduğu gösteren birçok çalışma mevcuttur. Araştırmacılara göre ekran kullanımı uykuyu 3 şekilde etkiler. Bunlardan ilki ekran önünde geçirilen zamanın uykunun yerini alması; bir diğeri medya içeriğinden ve sosyal etkileşimden kaynaklanan psikolojik ve fizyolojik uyarılmanın uykuya dalma ve uykuyu sürdürme becerisini etkilemesi; son olarak ekrandan gelen parlak ışığın uykuyu teşvik eden melatonin hormonunun bastırılmasına sebep olmasıdır (Hale, Guan, 2015; Cheung ve ark., 2017; Magee, Lee, Wella, 2014). 1999 ile 2014 yılları arasında yayımlanmış 67 araştırmanın incelendiği sistematik derleme çalışmasında bilgisayar kullanımı (çalışmaların %94'ü), belirsiz ekran süresi (çalışmaların 91'i), video oyunları (%86), ve mobil cihaz kullanımının (%83) olumsuz uyku sonuçlarıyla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Uyku sonuçları ile olumsuz bir ilişki

olması en az muhtemel ekran kategorisi diğerlerine göre daha pasif bir eylem sayılabilecek televizyondur (Hale, Guan, 2015).

Medya araçlarının çocukların fiziksel gelişimine olan etkileri de endişe yaratan diğer bir konudur. Çocuklukta yoğun miktarda bilgisayar kullanımı çocukları tekrarlayan stres yaralanmaları (repetitive stress injury), görsel zorlanma, obezite ve hareketsiz yaşamın getirdiği diğer sağlık sonuçları riski altında bırakabilir (Ubelacker, 1998).

Televizyonun çocukların okuma-yazma becerisi üzerine olan ilişkisinde ebeveynlerin eğitim durumu, ailenin sosyo-ekonomik durumu, izlenen içeriğin türü (eğitim ya da eğlence) gibi aracı değişkenlerin en az televizyon izleme miktarı kadar önemli olduğu birçok araştırmacının ortak sonucudur (Bittman, Rutherford, Brown, Unsworth, 2011). Krugman (1971) yürüttüğü deneysel çalışmasında ve McLuhans (1988) insanların televizyona -ya da herhangi bir ekrana- verdiği tepkinin ağırlıklı olarak rahat, pasif ve odaklanmamış bir alfa durumunda ortaya çıkan sağ hemisferik aktivitelerle karakterize olduğunu ileri sürmüşlerdir. Buna göre ekranın ağırlıklı olarak bilgileri duygusal ve eleştirel olmayan bir biçimde işleyen sağ yarım küreyi kullanmaya itmesi, özellikle son yıllarda artış gösteren disleksi ve diğer okuma bozukluklarının bir sebebi olarak gösterilmiştir (akt. Rose, 2011). Video oyun oynamanın beyne olan etkisinin araştırıldığı kesitsel ve boylamsal çalışmada fazla miktarda video oyun oynamak kortikal ve subkortikal alanlarda artan ortalama difüzite ve sözel zekada düşüşle ilişkilendirilmiştir (Takeuchi ve ark., 2016).

2005'te Roberts, Foehr, Rideout tarafından gerçekleştirilen çalışmada 8-18 yaş arasındaki çocuklarda video oyun oynama ile geçirilen sürenin okul başarısını olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur. Yine bu alanda yapılan başka bir çalışmada orta çocukluk döneminde televizyon izleme süresinin akademik performans üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak zararlı etkileri olabileceği bulunmuştur. Araştırmacı 6-13 yaş grubundaki çocuklardan topladığı verilerle, televizyonun çocuklar üzerindeki etkisine dair 4 farklı hipotezi araştırmıştır: (1) uyarıcı hipotezi

(iyi tasarlanmış eğitici programlar öğrenmeye yardımcı olur), (2) yerini alma hipotezi (televizyon entelektüel açıdan uyarıcı aktivitelerin yerini alır), (3) zihinsel çaba - pasiflik hipotezi (televizyon izleme zihni tembelleştirir), (4) dikkat - uyarılma hipotezi (hızlı hareketli programlar dürtüselliği arttırır ve dikkati sürdürme becerisini azaltır). Bu amaçla televizyon izleme, kitap okuma, ödev yapma ve dürtüsellik değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiş ve bu değişkenlerin akademik başarıyı yordayıp yordamadığı hesaplanmıştır. Sonuçlar televizyon izleme ile okuma ve ödev başında geçirilen süre arasında negatif, dürtüsellik arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir (Shin, 2004).

Ekran süresi ve çocuğun sağlıklı gelişimine dair en çok tartışılan ve endişe yaratan konulardan biri de dikkat eksikliği ve dürtü bozukluklarıdır. Christakis, Zimmerman, DiGiuseppe ve McCarty (2004) DEHB ve TV ilişkisini araştırdıkları çalışma sonunda 1-3 yaş arasında TV izleyen çocukların 7 yaşında dikkat problemleri geliştirdiğini, fazla izlenen her bir saatin dikkat probleminin ortaya çıkma şansını %9 arttırdığını, hatta bu sonuçların gerçekte olandan daha hafif olabileceğini söylemişlerdir (akt. Sigman, 2012). Bu alanda Türkiye'de yapılmış bir çalışmada araştırmacılar 2. ve 3. sınıfa giden çocukların velilerinden çocuklarının televizyon izleme alışkanlıkları, davranış özellikleri ve sosyal işlevselliklerine dair bilgi toplamış; çalışmanın sonunda günde 2 saat veya fazla televizyon izlemenin düşük sosyal yeterliliği ve dikkat problemlerini yordadığı ortaya çıkmıştır (Özmert, Toyran, Yurdakok, 2002). Allchorne ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan sistematik derleme çalışmasının bulguları dikkat problemleri-televizyon izleme ilişkisinin incelendiği çalışmaların %70'inde bu iki değişken arasında pozitif korelasyon olduğunu göstermiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre televizyonun olası etkisinin çocukların kişisel özelliklerine, ailelerine ve sosyal koşullarına bağlı olabileceği; televizyonun içeriği ve düzenleme hızı, televizyona maruz kalma şekli (ön plan veya arka plan) gibi değişkenlerin televizyon izleme ile ilişkilendirilen düşük yürütücü ve bilişsel fonksiyon, dürtü bozukluğu, dikkat eksikliği, gecikmiş dil ve konuşma gibi olumsuz

etkilerde önemli rol oynadığı görülmüştür. Ayrıca bebeklik döneminde televizyon izlemenin oyun oynamayı aksattığı, çocuk-ebeveyn etkileşimlerinin kalitesini ve miktarını azalttığı ve en azından kısa vadede dikkatsiz, hiperaktif davranışlara (incelen çalışmaların %70'i bunu doğrulamıştır), düşük yürütücü fonksiyonlara ve dil gecikmesine neden olduğu bulunmuştur. Fakat televizyon ve biliş arasındaki bu etkileşimlerin uzun ömürlü olup olmadığı bu konuda yapılacak daha fazla çalışmayla açığa kavuşacaktır.

Görüntüleme çalışmalarıyla video oyun oynamanın dopaminerjik sistemde önemli ölçüde dopamin salınımına sebep olduğu kanıtlanmış; haz duygusundaki yükselmenin de bağımlılığa yol açtığı belirtilmiştir (Weinstein, 2010; Weiss, Baer, Allan, Saran, Schibuk, 2011). Çocuklar video oyun oynarken dopamin dışında bağımlılığa sebep olan başka bir hormon daha salgılamaktadır: adrenalin. Adrenal stresin uzun süreler boyunca aktif olması ise bağışıklık sisteminin zayıflaması, iltihaplanmanın artması, kortizol ve kan basıncının yükselmesi, agresyon, aşırı uyarılma, aşırı aktif olma ve dolaylı olarak uykusuzluk gibi olumsuz fizyolojik ve psikolojik sonuçlar doğurmaktadır (Kardaras, 2018).

2015 yılında, 10-19 yaş grubunda, internet oyun bağımlılığı tanısı almış 106 katılımcı ile bu tanıyı almamış 80 katılımcının beyinleri karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda iki grubun beyin görüntüleri arasında tartışılmaz farklılıklar bulunmuş ve kronik oyun oynama beyinin belirli sistemleri arasındaki hiper bağlanma ile ilişkilendirilmiştir. Bu farklılıkların bir kısmı faydalı iken önemli bir kısmı da olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Oyun bağımlısı olan çocuklarda, beynin görme ve duyma sürecini işleyen ağlarının dikkat çekerlik ağındaki (salience network) koordinasyonunun daha gelişmiş olduğu bulunmuştur. Ancak beyindeki bu değişiklikler aynı zamanda dikkat dağınıklığı ve dürtü kontrol bozukluğu ile ilişkilendirilmiş dahası beynin bu iki bölümündeki hiper bağıllığın benzeri şizofreni, Down Sendromu, otizm gibi psikiyatrik ve gelişimsel bozukluklara sahip hastalarda görülmüştür (Han, Kim, Bae, Renshaw, Anderson, 2017). 2012'de Lin ve arkadaşlarının yaşları 14-24 arasında değişen,

internet bağımlılığı tanısı almış 18 ergen öğrenciyle yürüttüğü Difüzyon Tenser Görüntüleme çalışması, bu bozukluğu olan katılımcıların beynin yürütücü işlev, karar verme ve duygu kontrolünü içeren bölgelerinde önemli ölçüde beyaz madde anormallikleri gösterdiğini ortaya koymuştur. Çalışmanın bulguları internet bağımlılığı bozukluğunun, madde bağımlılığı bozukluğu ile ortak nörobiyolojik mekanizmaya sahip olabileceğini göstermiştir. Benzer şekilde 2014'de yapılan fMRG çalışmasında, sağlıklı yaşlılarıyla karşılaştırıldığında, internet bağımlılığı bozukluğu olan ergenlerin fonksiyonel bağlantılarında, özellikle frontal, oksipital ve parietal loblarda bulunan bölgeler arasında önemli bir bozulma olduğu görülmüş, bu bozulmaların davranışsal problemlerle bağlantılı olabileceği ileri sürülmüştür (Wee ve ark., 2014).

Ödüllü psikiyatrist Victoria L. Dunckley (2015) DEHB bipolar, otizm gibi tanılar almış fakat tedaviye olumlu cevap vermeyen birçok çocuğun yanlış teşhisten muzdarip olduğunu öne sürmüştür. Kendisine bahsi geçen tanılarla gelen 500'ün üzerinde vakada, elektronik medya maruziyetini ortadan kaldırdıktan sonra, problemleri davranışların 4-6 hafta içinde sona erdiğini gören Dunckley, bu durumu "*Electronic Screen Syndrome*" olarak adlandırmıştır. Dunckley, içeriğinden bağımsız olarak ekranlarla yoğun bir biçimde etkileşime girmenin çocuklarda aşırı uyarılmaya sebep olduğunu, bunun da sinir sistemini savaş ya da kaç moduna geçirdiğini ve çeşitli biyolojik ve hormonal sistemlerde bozukluk ya da düzensizliğe sebep olarak DEHB, depresyon, karşı gelme bozukluğu ve anksiyete gibi rahatsızlıklar yarattığını belirtmiştir. Ek olarak, Kardaras kitabında, DSM-5'e yeni dahil edilen ve etiyojisi iyi bir şekilde açıklanmadığı için yalnızca semptomatik tedavi uygulanan, çocuklarda "Yıkıcı Duygudurumu Düzenleyememe Bozukluğu" nun ekran bağımlılığı ile yakından ilgili olduğunu öne sürmüştür. Her ne kadar istisna da olsa, ekran bağımlılığın diğer psikolojik rahatsızlıklarla birleşerek sebep olabileceklerinin en uç noktası olarak Kardaras (2018), cezalı olduğu için 2 hafta boyunca video oyun oynamasını yasakladıkları için anne ve babasını vuran 14 yaşındaki Nathon'dan;

Halo 3 isimli oyunun başında çok vakit geçirdiği için oyunu yasaklayan anne ve babasını vuran ve annesini öldüren 16 yaşındaki Petric'den; 15 yaşında "Grand Theft Auto" isimli oyundan özenip bir araba çalan ve yine tıpkı oyundaki gibi karakola götürüldüğünde 3 polisi öldüren Devin'dan, babaannesini öldürmüş 8 yaşındaki "Grand Theft Auto" oyuncusundan, "Slender Man" isimli karakterin "rüyalarına girip, ona emretmesi" üzerine sınıf arkadaşını 19 kez bıçaklayan 12 yaşındaki kız çocuğundan, 36 saat boyunca "World of Warcraft" oynayan ve ardında oyundaki kahramanların arasına katılmak istediğini belirten bir not bırakarak intihar eden 13 yaşındaki çocuktan bahsetmektedir.

Ekran süresi (TV, cep telefonu, bilgisayar, video oyun, taşınabilir oyun konsolu) ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelendiği, 2-17 yaşları arasında 40337 katılımcının olduğu çalışmada günde 1 saatten fazla ekran kullanımı daha az merak, daha az öz kontrol, daha fazla dikkat dağınıklığı, daha zor arkadaş edinme, daha az duygusal istikrar, bakımı zor olma ve başlanılan işi bitirememe ile ilişkilendirilmiştir (Twenge, Campbell, 2018). Bickham ve Rich'in 2006 yılında 6-12 yaş grubundan 3562 çocukla yaptığı araştırmanın sonucunda şiddet içerikli program izleyen çocukların, bu tarz program izlemeyen yaşlılarına göre arkadaşlarıyla daha az zaman geçirdiği, arkadaşlarıyla birlikte televizyon izleyen çocukların ise arkadaşlarıyla televizyon izleme dışında başka etkinliklere de katıldığı ortaya çıkmıştır.

2.2. Problemlili Medya Kullanımı ve Ekran Bağımlılığı

TDK'da "Üzerine bir cismin ışık yoluyla görüntüsü düşürülen, saydam olmayan düz yüzey, görüntülük" olarak tanımlanan ekran öncelerde hayatımızda televizyonla birlikte varlığını gösterirken günümüzde akıllı telefon, tablet, bilgisayar gibi çeşitli medya araçlarıyla da kendine yer bulmaktadır. Araştırmalardan görüldüğü üzere medya araçlarının erken çocukluk ve çocukluk dönemindeki kullanımı dünya çapında artış göstermekte, ekranın bu denli yoğun kullanımı ise bağımlılık riskini gündeme getirmektedir. Bağımlılık en genel anlamıyla bir nesneye, bir kişiye ya da bir eyleme karşı önlenemez istek, arzu, başkaları

tarafından engellenemeyen yönelim ya da bir başka iradenin güdümü altına girme olarak ifade edilmektedir (Işık'tan akt., Yüksel 2017, s.42). Griffiths (1999) bağımlılığın temel bileşenleri olarak belirginlik, ruh hali değişikliği, tolerans, yoksunluk, çatışma ve nüksetmeyi sıralamıştır. Birey bağımlısı olduğu maddenin ya da davranışın yaşadığı/bildiği tüm olumsuz etkilerine rağmen davranışı sürdürmeye devam eder. Önceleri bağımlılık ekseriyetle uyuşturucu madde, alkol ya da sigarayla ilişkilendirilirken günümüzde alışveriş, kumar, yemek yeme, güneşlenme, seks, estetik, egzersiz, internet, video oyun, akıllı telefon gibi çeşitli davranışsal bağımlılıklardan da bahsedilmektedir (Sussman, Moran, 2013; Griffiths, 1999). Kardaras (2018) bağımlılık ve dopaminerjik aktivite arasındaki ilişki şöyle açıklamıştır:

Doğal dopaminerjik aktiviteler genellikle çaba ve erteleme davranışından sonra gelir. Fakat bağımlılık yapan maddeler ya da davranışlar -kumar veya video oyun oynama gibi- herhangi bir biyolojik bir işleve hizmet etmeden, beynin ödüllendirme merkezine kısa yoldan dopamin akışı sağlar ya da geri alımını engeller. Ancak biyolojimiz fazla miktarda dopaminle kolaylıkla baş edecek bir mekanizmaya sahip değildir. Bu yüzden insanlar bağımlı olduklarında aşırı yüklenmiş reseptör hücrelerine bir rahatlama sağlamak için dopamin azalması veya durması yaşarlar. Dopamin üretme kapasitesindeki azalmayla birlikte, bağımlı kişinin dopamin seviyelerini korumak için bağımlısı olduğu maddeyi alması ya da davranışı gerçekleştirme gerekir. İşte bu kısır döngü, dürtü kontrolüyle ilişkilendirilen frontal korteksi yani beynin karar alma mekanizmasını olumsuz yönde etkiler; sonuç olarak bağımlı birey bağımlılık yapıcı maddeye/davranışa karşı koyamaz hale gelir ve deneyimlediği tüm olumsuz etkilere rağmen davranışını sürdürür (s.78).

Diğer bütün rahatsızlıklarda ya da hastalıklarda olduğu gibi bağımlılık için de bazı risk faktörleri ya da koruyucu faktörler mevcuttur. Travmatik çocukluk, ebeveyn denetimi eksikliği, zayıf sosyal beceriler, zayıf öz düzenleme becerisi, biyolojik faktörler (düşük dopamin, endorfin, norepinefrin seviyelerine ya da genetik yatkınlık gibi) bağımlılık için risk faktörleri iken, yüksek öz kontrol becerisi, denetleyici ve destekleyici aile ortamı, olumlu sosyal ilişkiler, okul ve iş hayatında başarılı olma ise koruyucu faktörler olarak değerlendirilmektedir (NIDA, 2014; West, 2001).

Çalışmanın konusu olan problemlili medya kullanımı ya da ekran bağımlılığı terimleri için Türkiye'deki literatür araştırıldığında bu kavramların henüz alan yazına girmediği, bunun yerine uluslararası literatürde de yoğun olarak yer verilen internet bağımlılığı, akıllı telefon bağımlılığı, bilgisayar bağımlılığı, oyun bağımlılığı, televizyon bağımlılığı gibi tekil terimlerin kullanıldığı görülmüştür. Ancak bu bozuklukların öznelere çok büyük çoğunlukla ergen ya da yetişkin yaş grubundaki bireylerdir. Ekran bağımlılığı bozukluğu ise diğerlerinden farklı olarak Aric Sigman tarafından 2017'de çocuklardaki zarar görmüş nörolojik ödül sistemi ve dürtü kontrol mekanizmasını içermekle birlikte ekranla ilgili genel bağımlılıklara atıfta bulunarak kullanılmıştır.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde de günümüz çocuklarının diğer bir deyişle dijital yerlilerin aynı anda birden fazla teknolojik araç kullandığı ya da gün içinde bu araçlar arasında çok fazla geçiş yaptığı görülmüş bu sebeple tek bir araçtansa bütün medya kullanımını kapsayacak "ekran bağımlılığı" gibi genel bir terim tercih edilmiştir. Ancak literatürde ekran bağımlılığının bir tanımı ve tanı kriterleri bulunmadığı için alan yazında yer alan internet, sosyal medya, cep telefonu, dijital oyun ve televizyon bağımlılığı ayrı ayrı incelenecektir.

2.2.1 İnternet bağımlılığı

İnternet, bilgisayar ve iletişim dünyasında deyim yerindeyse devrim yaratmıştır. İnternet aynı anda dünya çapında yayın yapma olanağı, bilginin yayılması için bir mekanizma ve dünyanın her yerinden bireyler ve bilgisayarları arasında işbirliği ve etkileşime olanak veren iletişim ağıdır (Leiner ve ark., 2009). Ortaya çıkışı 1960'larda Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Rusya arasındaki soğuk savaş dönemine dayanan, aradan geçen 50 yıl gibi kısa bir sürede tüm dünyaya yayılan internet günümüzde 4 milyardan fazla insan tarafından kullanılmaktadır (Batıgün, Kılıç, 2011; Kemp, 2018). İnternetin bu denli hızlı yaygınlaşması ve yoğun kullanımı bireyler üzerinde inkar edilemez değişikliklere yol açmış, olumlu yönlerinin yanında bağımlılık gibi ciddi problemleri de beraberinde getirmiştir. İnternet

Bağımlılığı bir madde kullanımı içermeyen patolojik kumar oynamaya benzer bir dürtü kontrol bozukluğu olarak tanımlanmaktadır. Davranışsal bağımlılıkların altında incelenen İnternet Bağımlılığı 2013'te güncellenen DSM V'te yer almamış olup, İnternet Oyun Bağımlılığı DSM V ek Bölüm III'teki ileri düzey çalışma yapılması gereken tanılardan biri olmuştur (Aslan, Yazıcı, 2016). İnternet bağımlılığı terimini ilk olarak 1995'te Dr. Ivan Goldberg kullanmış (Li, Chung, 2006), bu konudaki ilk vaka örneğini ise Amerika'da Dr. Kimberley Young sunmuş, internet bağımlılığının karakteristik özellikleri Tablo 1'de sıralamıştır:

Tablo I: Young'ın İnternet Bağımlılığı İçin Önerdiği Tanı Ölçütleri

1. İnternet ile ilgili aşırı zihinsel uğraş (sürekli olarak interneti düşünme, internette yapılan aktivitelerin hayalini kurma, internette yapılması planlanan bir sonraki etkinliği düşünme
2. İstenilen keyfi almak için giderek daha fazla oranda internet kullanma ihtiyacı duyma
3. İnterneti kullanımını kontrol etme, azaltma ya da tamamen bırakmaya yönelik başarısız girişimlerin olması
4. İnternet kullanımının azaltılması ya da tamamen kesilmesi durumunda huzursuzluk, çökkünlük ya da kızgınlık hissedilmesi
5. Başlangıçta planlanandan daha uzun süre internette kalma
6. Aşırı internet kullanımı nedeniyle aile, okul, iş ve arkadaş çevresiyle sorunlar yaşama, eğitim veya kariyer ile ilgili bir fırsatı tehlikeye atma ya da kaybetme
7. Başkalarına (aile, arkadaşlar, terapist, vb) internette kalma süresi ile ilgili yalan söyleme
8. İnterneti problemlerden kaçmak veya olumsuz duygulardan (örn: çaresizlik, suçluluk, çökkünlük, kaygı) uzaklaşmak için kullanma

(akt., Bozkurt, Şahin, Zoroğlu, 2016).

Young'tan sonra internet bağımlılığı için Griffiths (1999), Beard ve Wolf (2001), Davis (2001), Shapira ve arkadaşları (2003), Ko ve arkadaşları (2005), Gentile ve arkadaşları (2008), Tao ve arkadaşları (2010) gibi birçok araştırmacı “İnternet Bağımlılığı”, “Problemlili İnternet Kullanımı” gibi farklı isimler altında, farklı tanı ölçütleri geliştirmişlerdir (akt. Bozkurt ve ark., 2016). Ülkemizde de Ceyhan ve arkadaşları (2007), Balta ve Horzum (2008), Kayri ve Gününç (2009), Kesici ve Şahin (2010), Şahin ve Korkmaz (2011), Eşgi (2014), Ögel, Karadağ, Satgan, Koç (2015), Kutlu, Savcı, Demir, Aysan (2016), Dinç (2017), Boysan ve arkadaşları (2017) da “İnternet Bağımlılık Testi”, “Problemlili İnternet Kullanımı Ölçeği”, “Özgül İnternet Bağımlılığı” gibi isimler altında farklı ölçekler geliştirmiş ya da uyarlamışlardır. Bu ölçeklerin çok büyük bir kısmı yetişkinliklere, küçük bir kısmı da ortaokul öğrencilerine yönelik hazırlanmıştır. 12-17 yaş grubunda internet bağımlılığı saptayan Eşgi'nin (2014) Türkçeye uyarlamasını yaptığı “Aile Çocuk İnternet Bağımlılığı Ölçeği” ise 12 yaşta bağımlılığı saptayan tek ölçek niteliği taşımaktadır ve bu yaşın altında bağımlılığı saptayan bir ölçeğe literatürde rastlanmamıştır.

Her ne kadar birbirine benzer kriterler kullanılsa da görüldüğü gibi internet bağımlılığının tanımlanması, isimlendirmesi ve sınıflandırılmasına ilişkin gerek ülkemizde gerekse yurtdışında bir uzlaşmaya varılamamıştır. Bu durum internet bağımlılığının yaygınlığının saptanmasında birbirinden farklı sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. ABD, Çin, Kore, İngiltere, Norveç, Hollanda gibi ülkelerde yapılan çalışmalar internet bağımlılığı epidemiyolojisinin %0,3-38 arasında değiştiğini, erkeklerde kadınlara oranla 2-3 kat fazla olduğunu ve genç popülasyonda daha yaygın olduğunu göstermektedir (Bozkurt ve ark., 2016). Türkiye örneğinde internet bağımlılığı yaygınlığı Cömert ve Ögel'in 2009'da yayımladığı araştırmada %4,5; Balcı ve Gülnar (2009) tarafından gerçekleştirilen, üniversite öğrencilerinin katılımcı olduğu çalışmada %23,2; Kayri ve Gününç'ün (2010) yaptıkları çalışmada %11,5; Canan ve arkadaşlarının (2010) lise öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada %11,6; Doğan'ın

(2013) 12-18 yaş grubu ergenlerle yürüttüğü çalışmada %12,6; Topal, Hasan ve Topal'ın (2018) 15-40 yaş arası katılımcılarla yürüttüğü çalışmada %10, Gökçearsan ve Günbatır'ın (2012) ortaöğrenim öğrencileriyle yaptığı çalışmada %2,33 olarak bulunmuştur.

2.2.2 Cep/Akıllı telefon bağımlılığı

Akıllı telefonlar her yaştan insan tarafından yalnızca iletişim kurmak için değil, oyun oynama, çoklu multimedya fonksiyonları, kamera ve internette bulunan sayısız mobil uygulamayla birlikte birbirinden farklı amaçlar için kullanılmaktadır. Hem yetişkinler hem de çocuklar için bağımlılık yaratabilecek birçok çekici özelliğe sahip olan akıllı telefonların popülerliğinin artmasıyla birlikte akıllı telefonun problemlili kullanımı da önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar yetişkin ve ergenlerde akıllı telefon bağımlılığı çalışmaları yapılmış olsa da okul öncesi ve ilkokul dönemi çocuklarıyla yapılan çalışmalar hem ülkemizde hem de yurtdışında oldukça az sayıdadır. Akıllı telefon bağımlılığı ya da mobil bağımlılık sürekli olarak telefonunu kontrol etme, telefonda uzak kalamama, telefonda uzak kaldığında anksiyete yaşama, aşırı kullanım nedeniyle uykusuzluk ve uyku kalitesinin bozulması kaygı, iletişimden kaçınma, sosyal uyumluluğun zayıflaması, uyuşturucu ve alkol bağımlılığına benzer şekilde yoksunluk belirtileri ile kendini göstermektedir (Kim, 2013; Kuyucu, 2017). We Are Social'ın 2018 raporuna göre dünya üzerinde cep telefonu kullanan insan sayısı 5.135 milyara ulaşmıştır. Türkiye'de ise nüfusun %77'si akıllı telefon olmak üzere %98'i cep telefonu kullanmaktadır.

Bianchi ve Phillips (2005) "Problemlili Mobil Telefon Kullanım Ölçeği"ni, Kwon ve arkadaşları (2013) "Akıllı Telefon Bağımlılılık Ölçeği"ni, Augner ve Hacker (2012) "Problemlili Mobil Telefon Kullanım Ölçeği"ni, Kim ve arkadaşları (2014) "Akıllı Telefon Bağımlılığına Yatkinlik Ölçeği"ni geliştirmişlerdir. Ülkemizde ise Şar, Ayas ve Horzum (2015) "Akıllı Telefon Bağımlılılık Ölçeği"ni geliştirmiş, yine Şar ve Işıklar (2012), Tekin (2012), Fırat ve

Çelik (2017) Noyan ve arkadaşları (2015), Demirci, Orhan, Akpınar, Sert (2014), Şata ve Karip (2017) de yurtdışında geliştirilen ölçeklerin Türkçeye uyarlamalarını gerçekleştirmişlerdir.

Kore'de Ulusal Bilgi Toplumu Ajansı (2013) tarafından yapılan bir çalışma akıllı telefon bağımlılığının ergenler arasında %25,5, okul öncesi yaş grubunda ise %4,3 dolaylarında olduğunu göstermiş, 2018'de yapılan başka bir çalışmada ise ortaokul öğrencileri için bu oran %30,9 olarak bulunmuştur (Park, Park, 2014; Cha, Seo, 2018). İsviçre'de 15-19 yaş grubundaki öğrencilerle yapılan çalışmada da çalışmaya katılanların %16,9'unda akıllı telefon bağımlılığı olduğu ortaya çıkmış, İngiltere'de 11-18 yaş grubunda yapılan çalışmada bu oran %10 olarak bulunmuş, iki çalışmada da bağımlılığın küçük yaş grubunda daha yaygın olduğu belirtilmiştir (Haug ve ark., 2015; Lopez Fernandez, Honrubia-Serrano, Freixa-Blanxart, Gibson, 2014). Türkiye'deki literatür incelendiğinde akıllı telefon bağımlılığın yaygınlığına dair çok az sayıda çalışma yapılmıştır. Sanal ve Özer (2017) tarafından üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmada, katılımcıların %30,6'sının bağımlılık riski altında olduğu ileri sürülmüştür. Erdem, Türen ve Kalkın'ın (2017) çalışmasında üniversite öğrencilerinin %54'ünde akıllı telefondan mahrum kalma korkusu olarak tanımlanan Nomofobi tespit edilmiştir.

2.2.3 Bilgisayar ve dijital oyun bağımlılığı

Bilgisayar ve internet gündelik işler ya da profesyonel anlamda pratik kullanımının yanında imkan sağladığı sayısız etkinlikle etkisini giderek genişleten bir ilgi alanı haline gelmiştir. Dijital oyunlarsa bilgisayar ve internetin araç olarak kullanıldığı kullanım amaçlarının başında gelir. Hemen her yaştan insanın kullanıcısı olduğu bu dijital oyunlar, özellikle çocuklar ve gençler tarafından yoğun olarak oynanmakta, buna bağlı olarak da bilgisayar ya da akıllı telefon ekranı başında geçen süre dramatik bir biçimde artmaktadır (Rideout'tan akt. Irmak, Erdoğan 2015). Newzoo'nun raporuna göre dünya genelinde dijital oyun kullanıcı sayısı 2 milyarın üzerine çıkmış; 2018'deki dijital oyunların dünya genelindeki pazar değeri 137.9 milyar dolara ulaşmıştır. Diğer teknolojik araç bağımlılıkları gibi dijital oyun

bağımlılığı da oldukça tartışılan ve araştırılan bir konu haline gelmiştir ancak diğerlerinin aksine dijital oyun bağımlılığı DSM'de adı geçen ilk teknolojik bağımlılık olmuştur. DSM 5 ek Bölüm 3'te ileri düzeyde çalışma yapılması önerilen "İnternette Oyun Oynama Bozukluğu"nın tanı kriterleri Tablo 2'de belirtilmiştir (Adanır, Doğru, Özatalay, 2016).

Tablo II: İnternette Oyun Oynama Bozukluğu (İOOB) Tanı Kriterleri

-
1. Oyun üzerine aşırı kafa yormak (geçmişteki oyun oynama yaşantılarını yeniden yaşamak, ya da bir sonraki oyunu beklemek, oyun oynamanın kişinin yaşantısındaki temel aktivite olması)
 2. Oyun oynamadığında ortaya çıkan yoksunluk belirtileri (anksiyete, irritabilite ya da üzüntü)
 3. Tolerans (internet oyunlarına giderek artan miktarda zaman ayırma ihtiyacı duyma)
 4. Başarısızlıkla sonuçlanan; oyun oynamayı azaltma, kontrol altına alma ya da bırakma girişimleri
 5. Oyun için diğer aktivitelerden vazgeçmek
 6. Yol açtığı psikososyal sorunların bilinmesine rağmen oyun oynamayı sürdürmek
 7. Oyun hakkında aile üyelerine, terapistine ya da başkalarına yalan söylemek
 8. Olumsuz duygudurumdan (umutsuzluk, suçluluk, kaygı gibi...) kurtulmak için oyun oynamak
 9. Aşırı oyun oynama yüzünden önemli bir ilişkisini, işini, eğitimi ya da mesleği ile ilgili fırsatları tehlikeye atmak ya da kaybetmek
-

Konuyla alakalı birçok araştırmacı tarafından birçok farklı ölçek geliştirilmiş, farklı terminolojiler -aşırı oyun oynama, problemlili oyun oynama, internet oyun bozukluğu, kompulsif oyun oynama, patolojik oyun oynama, video oyun bağımlılığı, bilgisayar oyun bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı gibi- benzer tek bir problem için kullanılmıştır (Yılmaz, Griffiths, Kan, 2017). Yurtdışında sık kullanılan ölçeklerden bazıları şöyle sıralanabilir: “Ergenler İçin Oyun Bağımlılığı Ölçeği” (Lemmens, Valkenburg, Peter 2009); “Problemlili Video Oyun Oynama Ölçeği” (Salguero, Moran, 2002); “Problemlili Online Oyun Oynama Ölçeği” (Kim, Kim, 2010); “İnternette Oyun Oynama Bozukluğu Kısa Formu” (Pontes, Griffiths, 2015). Türkiye’de araştırmacılar çoğunlukla geçerliliğini kanıtlamış bu ölçekleri Türkçeye uyarlayarak çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Irmak ve Erdoğan (2015), Arıcak, Dinç, Yay ve Griffiths (2018), Akın, Usta, Başa ve Özçelik (2016), Erkorkmaz, Zengin, Topal ve Çınar (2017), Evren ve arkadaşları (2018) yurtdışındaki ölçekleri Türkçeye uyarlamış ya da yeni ölçek geliştirmiş isimlerden bazılarıdır.

Diğer teknolojik bağımlılıkların aksine oyun bağımlılığı için küçük yaşları da kapsayan ölçekler ülkemiz literatüründe mevcuttur. Horzum, Ayas ve Balta (2008) ilkokul 3., 4. ve 5. sınıflarda okuyan 460 öğrencinin katılımcı olduğu çalışmada “Çocuklar İçin Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği”ni; Yılmaz, Griffiths, Kan (2017) ilkokul 4., 5. ve 6. sınıfta okuyan 780 çocukla “Çocuklar İçin Video Oyun Bağımlılık Ölçeği”ni; Hazar ve Hazar (2017) yaşları 10-14 arasında değişen 364 çocukla “Çocuklar İçin Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği”ni geliştirmişlerdir. Her ne kadar benzer kriterlerden bahsedilse de oyun oynama bağımlılığına dair standart bir ölçme aracının bulunmaması, kültürler arası farklılık gibi sebepler bu problemin yaygınlığı konusunda da birbirinden farklı sonuçların elde edilmesine sebep olmuştur. Çin, Norveç, Singapur, Avustralya, Almanya, Tayvan gibi ülkelerin içinde olduğu uluslararası araştırmalar, oyun bağımlılığın yaygınlığının %0,6-%15 arasında değiştiğini göstermekte, özellikle Asya ülkelerinde bu sorunun ciddi boyutlarda olduğunu belirtmektedir

(Irmak, Erdoğan, 2015). 7 Avrupa ülkesinden 14-17 yaş arasındaki 12.938 kişiden oluşan çalışmada Miller ve arkadaşları (2015) katılımcıların %1,6'sının DSM 5'teki tanı kriterlerini karşıladığını, %5,1'inin ise risk altında olduğunu bulmuş, Amerika'da ise bu oranın %15'lere vardığı belirtilmiştir (Nazlıgül, Baş, Akyüz, Yorulmaz 2017).

Ülkemizde bu alandaki çalışmalar ise bağımlılığın epidemiyolojisini ortaya koymada yetersiz olmakla birlikte sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. Konya'da 7-17 yaş grubundaki özel yetenekli çocukların internet ve oyun bağımlılığının incelendiği çalışmada, katılımcıların %12,11'inin bağımlılık sınırlarında olduğunu, interneti oyun amaçlı kullananların bağımlılık puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur (Usta, 2016). Irmak'ın (2014) 865 lise öğrencisiyle yürüttüğü çalışmada katılımcıların %28,8'inde bağımlılık tespit edilmiştir. İstanbul'daki liselerden 95 öğrencinin katılımcı olduğu ve "Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği"nin veri toplama aracı olarak kullanıldığı çalışmada bağımlılık prevalansının %9,4 olabileceği ileri sürülmüştür (Irmak, Erdoğan, 2015).

2.2.4 Televizyon bağımlılığı

Her ne kadar icat edildiği zamandan bugüne birçok iletişim aracı üretilse de televizyon en yaygın kullanıma sahip kitle iletişim aracı olarak hayatımızdaki yerini korumaktadır. 1925'te İskoçya'da bir elektrik mühendisi olan John Logie Baird siyah bir arka plan üzerinde beyaz harfleri içeren ilk görüntü iletimini gerçekleştirmiştir. 1929 yılında Amerikan Vladimir Zworykin tarafından icat edilen ikonoskop, tüm televizyon kamera tüplerinin atası olarak kabul edilmektedir (Peters, 2000). İlk düzenli televizyon yayını dünyada 1936'da İngiltere'de başlamış, Türkiye'de ise televizyon ilk defa 1968 yılında evlere girmiştir (Balantekin, 2009). Toplumların haber alma, eğlenme, hoşça vakit geçirme, eğitim gibi gereksinimlerini görüntü ve ses teknolojisiyle sağlayan televizyon, ortaya çıkıp yaygınlaştığı dönemde radyo, gazete, dergi gibi kitle iletişim araçlarından sıyrılmış, geniş bir izleyici kitlesine sahip olarak bugüne dek en güçlü kitle iletişim aracı olarak varlığını sürdürmüştür (Mete'den akt., Güler,

2012). OfCom 2018 raporuna göre Birleşik Krallık'ta günde ortalama 5 saat (Amazon, Netflix gibi sitelerdeki yayınlar dahil); Nielsen 2017 raporuna göre Amerika'da günde ortalama 8 saate yakın (Madrigal, 2018); RTÜK 2018 raporuna göre Türkiye'de günde ortalama 3 saat 34 dakika televizyon izlenmektedir. Televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte televizyonun aşırı kullanımında izleyenlerde yarattığı olumsuz etkiler ve televizyon bağımlılığından bahsedilmeye başlanmış ancak olumsuz etkileri konusunda bir anlaşmaya varılırken televizyon bağımlılığının var olup olmadığı konusunda kesin bir yargıya varılamamıştır. Kubey ve Csikszentmihalyi (1990) tipik bir Amerikalı'nın günde 2-3 saat televizyon izlediğini, buna göre bu miktarın normal olduğunu; Signorielli (1986) aşırı TV izlemenin günde 4 saatle tanımlanabileceğini; Horton ve Wohl (1956) patolojik televizyon izlemenin ekran süresiyle değil televizyonun gerçek hayat ilişkilerini kısıtlaması ya da onların yerini almasıyla açıklanabileceğini savunmuştur (akt. Horvath, 2004). Kubey ise televizyon bağımlılığı olan kişilerin şu 5 kriteri karşıladığını belirtmiştir: Televizyona çok fazla zaman harcarlar; planladıklarından daha fazla televizyon izlerler, televizyonu bırakmada birçok başarısız girişimleri olur; televizyon izlemek için önemli sosyal ya da mesleki aktivitelerden çekilirler; TV'den mahrum bırakıldıklarında yoksunluk benzeri semptomlar gösterirler (akt. McIlwraith, 1998, s. 372). Sussman ise televizyon bağımlılığını şu şekilde tanımlamıştır: Doygunluk hissini elde edebilmek için çok fazla televizyon izlemeye ihtiyaç duyma, televizyon izleme fikriyle meşgul olma, ne kadar televizyon izleyeceğini bilememe (kontrol kaybı), aşırı televizyon izlemenin neden olduğu olumsuz yaşam koşulları (Sussman, Moran, 2013, s. 125).

Televizyon bağımlılığı konusundaki ilk deneysel çalışma Smith (1981, 1986) tarafından yapılmış, ilk ölçek de bu çalışmayla elde edilmiştir (McIlwraith, Jacobvitz, Kubey, Alexander, 1991). Bunun dışında Horvath'ın (2006) geliştirdiği "Televizyon Bağımlılık Ölçeği" mevcuttur. Ülkemizde ise Balantekin (2009) tarafından 10-14 yaş grubu çocuklarda televizyon bağımlılığını saptamaya yönelik "Televizyona Bağımlılık Ölçeği" geliştirilmiştir.

Televizyon bağımlılığın diğer teknolojik bağımlılıklara göre daha az çalışılan bir konu olması bağımlılığın yaygınlığı konusunda da güncel ve gerçeği yansıtan sonuçlar elde etmeyi zorlaştırmıştır. Alanda yapılan sınırlı sayıda çalışma Amerika için TV bağımlılığı yaygınlığının %5 ile %10 arasında olduğunu göstermektedir (Sussman, Moran, 2013). Türkiye'de ise Balantekin (2009) çalışmasına katılan öğrencilerin %18,7'sinin televizyon bağımlısını olduğunu belirtmiştir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Örneklem

Araştırmanın evreni Türkiye’de yaşayan, 4-11 yaşları arasında çocuğu olan tüm anne babalardır. Çalışmada sosyal bilimlerde oldukça yaygın olarak kullanılan bir yöntem olan uygun örnekleme kullanılmıştır. Katılımcıların araştırmacı için ulaşılması kolay, çalışmanın hedef kitlesine uygun ve çalışmaya katılmaya gönüllü bireyler arasından seçildiği uygun (convenience) örnekleme yöntemi, olasılıksız örnekleme yöntemlerinden bir tanesidir (Başaran, 2017).

Araştırmanın çeşitli geçerlilik analizleri ve açımlayıcı faktör analizinin uygulandığı ilk aşamasında, örnekleme internet üzerinden araştırmaya katılmaya gönüllü olmuş 4-11 yaş grubu velisi 324 anne-baba oluşturmaktadır. Çalışmanın ilk aşamasındaki katılımcıların çocuklarının cinsiyet ve yaş dağılımı Tablo 3’te bildirilmiştir.

Tablo III: Çalışmanın İlk Aşamasındaki Örneklemin Çocuklarının Betimsel Özellikleri

Cinsiyet	Yaş ortalaması	Yaş aralığı	N	Oran
Kız	7.42	4-11	148	%45,7
Erkek	7.59	4-11	176	%54,3
Toplam	7.51	4-11	324	%100

Doğrulayıcı faktör analizinin gerçekleştirildiği ikinci aşamanın örneklemini yine internet üzerinden çalışmaya katılan 4-11 yaş grubu velisi 213 gönüllü anne-baba oluşturmaktadır. Çalışmanın ikinci aşamasındaki örneklemin çocuklarının yaş ve cinsiyet dağılımı Tablo 4’te belirtilmiştir.

Tablo IV: Çalışmanın İkinci Aşamasındaki Örneklemın Çocuklarının Betimsel Özellikleri

Cinsiyet	Yaş ortalaması	Yaş aralığı	N	Oran
Kız	7.04	4-11	107	%50,2
Erkek	7.33	4-11	106	%49,8
Toplam	7.18	4-11	213	%100

3.2. Veri Toplama Araçları

3.2.1. Demografik bilgi formu

Çalışmada katılımcılara dair genel bilgi edinmek amaçlı araştırmacı tarafından oluşturulan demografik bilgi formu kullanılmıştır. Formda çalışmaya katılanın çocuğa yakınlık derecesi, medeni durumu, kendisinin ve eşinin eğitim düzeyleri, yaşları, meslekleri, aile tipi, ailenin gelir düzeyi, çocuğun yaşı, cinsiyeti ve ebeveynin çocuğun medya kullanımıyla ilgili endişesine yönelik sorular bulunmaktadır.

3.2.2. Medya kullanım alışkanlıkları anketi

Medya kullanım alışkanlıkları anketi yine araştırmacı tarafından hazırlanmış olup katılımcının çocuğunun ilk medya ürününe kaç yaşında sahip olduğuna, sahip olduğu medya araçlarının ne olduğuna, en sık kullandığı medya ürünün ne olduğuna, hafta içi ve hafta sonu medya ürünleriyle geçirdiği toplam sürenin ne kadar olduğuna dair sorular bulunmaktadır.

3.2.3. Güçler ve Güçlükler Anketi

Duygusal ve davranışsal sorunları taramada kullanılan Güçler ve Güçlükler Anketi (Strengths and Difficulties Questionnaire) Goodman tarafından 1997 yılında geliştirilmiş, bugüne kadar 40'tan fazla dile çevirisi yapılmış ve Türkçeye uyarlama çalışması Güvenir ve arkadaşları tarafından 2008'de gerçekleştirilmiştir. Toplamda 25 maddeden oluşan ölçeğin alt boyutları dikkat eksikliği ve hiperaktivite (hyperactivity/inattention), davranış sorunları (conduct problems), duygusal sorunlar (emotional symptoms), akran sorunları (peer

relationship problems) ve sosyal davranışlar (prosocial behaviours) olmak üzere 5 tanedir. Ölçek puanlaması her bir ifade için “0 (doğru değil)”, “1 (kısmen doğru)”, “2 (kesinlikle doğru)” şeklinde yapılmıştır. İlk dört alt ölçekte artan puanlar problemlili davranışa işaret ederken sosyal davranışlar alt ölçeğinde artan puanlar olumlu sosyal davranışa işaret eder. Toplam güçlük puanı ise ilk dört alt ölçekten alınan puanların toplamıyla elde edilir. Ölçekte 7, 11, 14, 21 ve 25. maddeleri ters puanlanmaktadır. GGA'nın 4-16 yaşlar için anne baba ya da öğretmen formu ve 11-16 yaş için ergen formu mevcuttur. Ölçeğin anne-baba formu Cronbach's alfa katsayıları toplam güçlük puanı için .84; duygusal sorunlar alt boyutu için .73; davranış sorunları için .65; dikkat eksikliği ve hiperaktivite için .80; akran sorunları için .37; sosyal davranış alt boyutu için .73 olarak belirtilmiştir (Güvenir ve ark., 2008). Bu tez çalışmasında Güçler ve Güçlükler Anketi (4-16 Yaş) Anne-Baba Formu kullanılmıştır.

3.2.4. Problemlili Medya Kullanım Ölçeği

Problemlili Medya Kullanım Ölçeği (PMKÖ) Domoff ve arkadaşları tarafından 2017'de 4-11 yaş grubundaki çocuklarda problemlili medya kullanımını saptamak üzere geliştirilmiştir ve bu haliyle alanda bir ilk olma özelliği taşır. Ölçeğin maddeleri DSM V'te sözü edilen İnternet Oyun Oynama Bozukluğu kriterleri göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Ölçeğin 27 maddelik uzun formu da 9 maddelik kısa formu da tek faktörlü bir yapıya sahiptir. Maddeler 1'den (asla) 5'e (her zaman) giden Likert ölçeği üzerinden puanlanmaktadır. PMKÖ toplam puanı bütün maddelerden alınan puanların ortalamasının alınmasıyla elde edilir. Ölçekten alınan yüksek puanlar problemlili kullanımı ifade eder. Anne-baba tarafından çocuğun davranışları göz önüne alınarak doldurulan ölçek spesifik bir medya aracının problemlili kullanımını değil, genel olarak görsel medya araçlarının (televizyon, bilgisayar, tablet, telefon gibi) problemlili kullanımını diğer bir deyişle ekran bağımlılığını saptamaya çalışır. Ölçeğin uzun ve kısa formu için Cronbach's alfa değerleri sırasıyla .97 ve .93 olarak bulunmuştur (Domoff ve ark., 2017).

3.2.4.1. *Problemlili Medya Kullanım Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması*

Problemlili Medya Kullanım Ölçeği'nin Türkçeye uyarlama çalışmasında öncelikle ölçeğin sahibinden gerekli izinler alarak çalışmalara başlanmıştır. Uzun formu toplamda 27 madde, kısa formu ise toplamda 9 maddeden oluşan, her iki formu da tek boyutlu yapıya sahip Problemlili Medya Kullanım Ölçeği'nin orijinal dili olan İngilizce'den Türkçeye çevirisi ilgili literatüre ve Türkçeye hakim, ileri düzeyde İngilizce bilen, Psikoloji, Mütercim Tercümanlık ve Çeviribilim alanındaki 5 akademisyen tarafından yapılmıştır. Türkçeye çevrilen ölçek bu kez de yine Psikoloji ve Çeviribilim alanında çalışan 3 uzman tarafından tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir. Çeviri-geri çeviri çalışmasıyla elde edilen ölçek 15 kişilik pilot gruba uygulanmış, katılımcılar tarafından maddelerin açık, anlaşılır ve net olduğuna bildirilmiş, böylece ölçek son şeklini almıştır.

Çalışmanın birinci aşamasında 324 kişilik örneklemden veri toplanmış; PMKÖ ve PMKÖ-KF'nin faktör yapısını ortaya koymak için açımlayıcı faktör analizi (AFA) gerçekleştirilmiştir. Uyuşum geçerliliği kapsamında PMKÖ uzun ve kısa formundan alınan puanlarla çocuğun günlük ekran süresi ve ebeveynin çocuğunun medya kullanımından duyduğu endişe arasındaki ilişki Pearson momentler çarpımı kullanılarak değerlendirilmiştir. Artımsal geçerlilik kapsamında PMKÖ ve PMKÖ-KF'den alınan puanların ekran süresinin ötesinde GGA'dan alınan puanlarını yordama gücü hiyerarşik regresyon analiziyle incelenmiştir. Ek olarak ölçeğin her iki formunun da iç tutarlılığı değerlendirmek için Cronbach's alfa güvenirlilik katsayısı hesaplanmış, madde ayırt ediciliğinin değerlendirilmesi için alt %27 ve üst %27'lik gruplar arasındaki fark bağımsız gruplar *t* testi ile ölçülmüştür.

Çalışmanın ikinci aşamasında daha güvenilir sonuçlar elde etmek için 213 kişilik örneklemden tekrar veri toplanmış ve AFA sonucunda elde edilen modelin denenmesi için PMKÖ-KF'nin doğrulayıcı faktör analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin bu yeni örneklem setindeki iç tutarlılığının değerlendirilmesi için Cronbach's alfa güvenirlilik katsayısı

hesaplanmış, madde ayırt ediciliğinin değerlendirilmesi için alt %27 ve üst %27'lik gruplar arasındaki fark bağımsız gruplar t testi ile ölçülmüştür.

3.3. İstatistiksel Analizler

Elde edilen verilerin analizinde IBM SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programının 24. sürümü ile LISREL (Linear Structural Analysis) programının 8.8 numaralı versiyonundan yararlanılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Birinci Aşama

4.1.1. Demografik bulgular

Çocuğa yakınlık derecesi sorulduğunda araştırmaya katılan 324 kişinin 283'ü (%87,3) anne, 33'ü (%10,2) baba, 8'i (%2,5) ise bunların dışında olduğunu belirtmiştir. Araştırma kapsamında ebeveynleri tarafından değerlendirilen çocukların 148'i (%45,7) kız, 176'sı (54,3) erkektir. Yaşları 4-11 arasında değişen 148 kız çocuğunun yaş ortalaması 7,42; yine yaşları 4-11 arasında değişen 176 erkek çocuğunun yaş ortalaması 7,59; tüm grubun yaş ortalaması 7,51 olarak bulunmuştur.

Çalışmaya katılan 324 kişiye kendileri ve eşlerinin eğitim durumu sorulduğunda annelerden 85 (%26,2) kişi ilköğretim mezunu veya altı, 123 (%38) kişi lise mezunu, 116 (%35,8) kişi üniversite/yükseköğrenim mezunu olduğunu; babalardan 105 (%32,4) kişi ilköğretim mezunu veya altı, 101 (%31,2) kişi lise mezunu, 118 (%36,4) üniversite/yükseköğrenim mezunu olduğunu söylemiştir. Katılımcıların 271'i (%83,6) çekirdek, 35'i (%10,8) geniş, 18'i (%5,6) boşanmış aileye sahip olduklarını belirtmiştir. Gelir durumları incelendiğinde katılımcıların 118'i (%36,4) 2500 TL veya altında, 65'i (%20,1) 2501-3500 TL arasında, 38'i (%11,7) 3501-4500 TL arasında, 103'ü (%31,8) 4501 TL veya üzerinde gelire sahip olduğunu görülmüştür.

Katılımcılara çocuğunun en sık kullandığı medya aracı sorulduğunda 151'i (%46,6) televizyon, 77'si (%23,8) telefon, 65'i (%20,1) tablet, 27'si (%8,3) bilgisayar, 4'ü (%1,2) video oyun konsolu cevabını vermiştir. Araştırmaya katılanların çocuklarının televizyon, telefon, tablet, bilgisayar ve video oyun konsoluna sahip olma oranları ise sırasıyla %56,2; %22,8; %54; %29,6; %6,5 olarak belirtilmiştir. Çocukların kendilerine ait ilk medya ürününe sahip olma yaşı 1-11 arasında değişmekle birlikte ortalama yaş 5.84 olarak bulunmuştur. Çocuğun sahip olduğu ilk medya aracının ne olduğu sorulduğunda 179 (%55,2) kişi tablet, 21 (%6,5) kişi telefon, 13

(%4) kişi bilgisayar, 1 (%3) kişi diğer yanıtını vermiştir. Çocukların medya araçlarıyla geçirdiği toplam süre incelendiğinde günlük ekran süresinin 0 ile 240(veya üzeri) dakika arasında değiştiği, ortalamanın ise 105,6 dakika olduğu ortaya çıkmıştır. Ortalama sürenin hafta içi günde 90,6 dakika; hafta sonu 143,3 dakika olduğu tespit edilmiştir.

PMKÖ uzun formundan alınan puanların ortalaması 2.09, standart sapması 0.90; kısa formdan alınan puanların ortalaması 2.03, standart sapması 0.94 olarak bulunmuştur. Çalışmada kullanılan diğer bir ölçek olan Güçler ve Güçlükler Anketi'nden alınan ortalama puanlar, puan aralıkları ve ölçeğin bu çalışmadaki iç tutarlılığı Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo V: Güçler ve Güçlükler Anketi'nin Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları (veri seti-1)

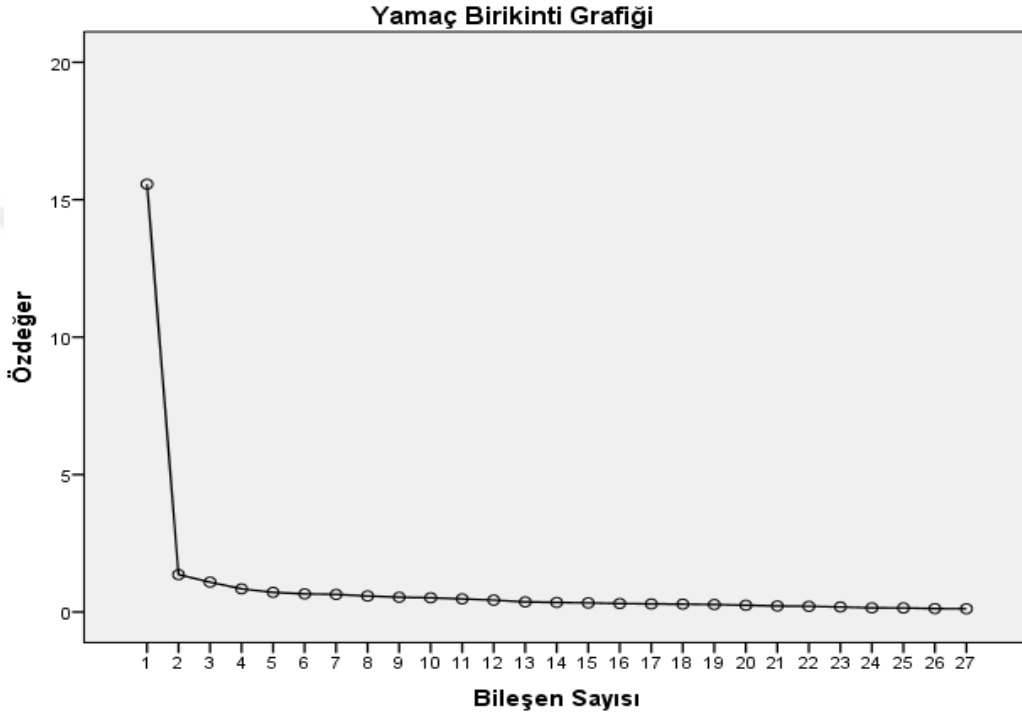
Ölçek	Puan Aralığı	\bar{X}	SS	Cronbach's α
Toplam puan	0 – 29	10.87	5.83	.80
Duygusal sorunlar	0 – 10	2.31	2.13	.66
Davranış sorunları	0 – 7	1.81	1.60	.50
DEH	0 – 10	4.22	2.61	.72
Akran Sorunları	0 – 8	2.51	1.75	.39
Sosyal davranışlar	3 – 10	7.77	1.93	.62

4.1.2. PMKÖ ve PMKÖ-KF açımlayıcı faktör analizi ve güvenirlik analizi

sonuçları

PMKÖ'den elde verilerin faktör analizine uygun olup olmadığına karar vermek için Bartlett testi ve Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği ölçümü yapılmıştır. Çalışmada Bartlett's testinin değeri $\chi^2_{351}=7521,917$; $p<.01$ olup istatistiksel açıdan anlamlı çıkmış; Kaiser-Meyer-Olkin değeri .96 olarak elde edilmiş; böylece korelasyon matrisinin faktörlenebileceği desteklenmiştir (Pallant, 2017, s.222). Gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda öz değeri 1'in üzerinde olan 3 faktör olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu faktörlerden ilkinin toplam varyansın %57,6'sını açıkladığı görülürken, ikinci ve üçüncü faktörlerin sırasıyla %5 ve %4'ünü

açıkladığı görülmüştür. Ayrıca yamaç-birikinti grafiği birinci faktörden sonra açık bir kırılmayı ortaya koymuştur. Birinci faktörün tek başına büyük bir varyansı açıklaması ve birinci faktörün öz değerinin, ikinci faktörün öz değerinin 6 katından çok daha üzerinde olması da göz önüne alındığında (Büyüköztürk, 2011), analizin orijinal çalışmadaki gibi tek faktörde sınırlı tutularak tekrarlanmasına karar verilmiştir.

Şekil I: PMKÖ Özdeğer Yamaç-Birikinti Grafiği

Belirlenen tek faktör (özdeğer: 15.56) varyansın %57.6'sını açıklamaktadır. Maddelerin ortak varyanslılık değerleri .25 ile .75 arasındadır. Bazı kaynaklar bu değerinin minimum .3'ün üzerinde olması gerektiğini belirtirken (Leech, Barrett, Morgan, 2013), bazı uzmanlar .2'nin üzerindeki değerlerin kabul edilebileceğini belirtmiştir (Child'dan akt. Samuels, 2016). PMKÖ'deki maddelerin faktör yükleri .50 ile .87 arasında olup detaylı hali Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo VI: PMKÖ Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları (27 Madde)

PMKÖ maddeler	Faktör yükleri
19. Çocuğum görsel medya araçlarını kullanamadığında mutsuz oluyor.	.87
23. Çocuğum görsel medya araçlarını kullanamadığında sinirleniyor.	.85
22. Çocuğumun görsel medya araçlarını kullanmasını engellemek gerçekten zor.	.85
16. Çocuğumun görsel medya araçları başında geçirmek istediği süre devamlı artıyor.	.84
25. Çocuğumu görsel medya araçlarından uzak tutmak giderek zorlaşıyor.	.82
14. Çocuğumun akli hep görsel medya araçlarını kullanmakta.	.82
26. Görsel medya araçlarını kullanmasına izin verilmediğinde çocuğum hayal kırıklığına uğruyor ve geriliyor	.82
8. Çocuğumun düşündüğü tek şey görsel medya araçlarıymış gibi geliyor.	.81
18. Çocuğum, görsel medya araçları olmadan hayatın çok sıkıcı olduğunu düşünürdü.	.81
20. Görsel medya araçları çocuğumu motive eden tek şey gibidir.	.79
11. Görsel medya araçlarını kullanmayı bırakmak çocuğum için zordur.	.79
10. Çocuğum görsel medya araçlarını gitgide daha uzun süre kullanmaya çalışıyor.	.78
17. Okuldan eve geldiğinde çocuğumun yapmak istediği ilk şey görsel medya araçlarını kullanmak oluyor	.78
12. Çocuğum kötü bir gün geçirdiğinde sanki moralini düzeltecek tek şey görsel medya araçları oluyor.	.77
4. Çocuğumun görsel medya araçlarını kullanarak geçirdiği süre giderek artıyor.	.75
13. Çocuğumu görsel medya araçları kadar eğlendiren başka bir şey yok.	.73
15. Çocuğumun görsel medya araçları kullanımını aile için sorun yaratıyor.	.73
27. Çocuğumun görsel medya araçları kullanımını aile etkinliklerimize engel oluyor.	.71
21. Çocuğum görsel medya araçlarını kullanamadığında aile içinde problem çıkıyor.	.71
7. Çocuğum görsel medya araçlarını kullandığında daha iyi hissediyor	.69

24. Çocuğum görsel medya araçlarına bu kadar bağlı olmasaydı hayat daha kolay olurdu.	.68
3. Çocuğum görsel medya araçlarını kullanmak için uykusuz kalıyor.	.67
2. Çocuğum daha iyi hissetmek için görsel medya araçlarını kullanıyor.	.65
6. Çocuğum görsel medya araçlarını kullanabilmek için evdeki görevleri veya okul ödevleri hakkında yalan söylüyor.	.62
9. Çocuğumun görsel medya araçları kullanımı arkadaşlık ilişkilerini olumsuz yönde etkiliyor.	.57
5. Çocuğum görsel medya araçlarını gizli gizli kullanıyor.	.55
1. Çocuğum görsel medya araçlarını kullanmak için yalan söylüyor.	.50

PMKÖ'nün 27 maddelik uzun formunun iç tutarlılığını test etmek amacıyla Cronbach's alfa güvenirlik katsayısı ve madde toplam korelasyon analizi değerlendirilmiş, madde ayırt ediciliği kapsamında alt-üst %27'lik gruplar arasındaki fark bağımsız gruplar *t* testi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda iç tutarlılık katsayısı .97 olarak bulunmuştur. Madde toplam korelasyonları ise .49 ile .85 arasında değerler almıştır. Alt ve üst %27'lik grupta yer alan çocukların PMKÖ maddelerinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırılmış, bütün maddeler için $p < .01$ düzeyinde anlamlılık tespit edilmiştir. PMKÖ madde analizi sonuçları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo VII: PMKÖ Madde Analizi Sonuçları

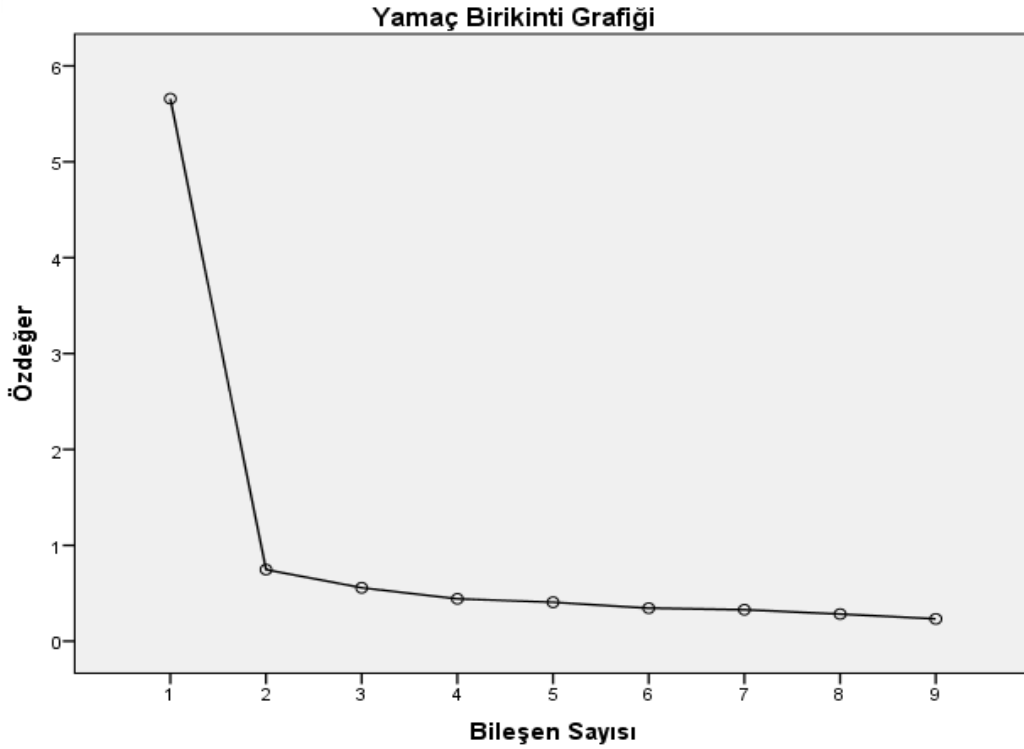
Maddeler	Madde – Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach's α Değeri	Alt %27 Grup n=87 $\bar{X}(SS)$	Üst %27 Grup n=87 $\bar{X}(SS)$	<i>t</i>	<i>p</i>
P1	.49	.97	2.09 (.94)	1.07 (.25)	-9.721	.00**
P2	.64	.97	3.48 (.96)	1.51 (.68)	-15.645	.00**
P3	.66	.97	2.90 (1.20)	1.21 (.57)	-11.841	.00**
P4	.74	.97	3.61 (.92)	1.34 (.50)	-20.162	.00**
P5	.54	.97	2.32 (1.13)	1.05 (.21)	-10.300	.00**

PMKÖ'nün Türkçe Geçerlilik Güvenirlilik Çalışması

P6	.61	.97	2.16(1.19)	1.01 (.10)	-8.974	.00**
P7	.68	.97	3.87(.96)	1.57 (.62)	-18.716	.00**
P8	.80	.97	3.87(.96)	1.05 (.21)	-20.10	.00**
P9	.56	.97	2.39(1.07)	1.08 (.38)	-9.97	.00**
P10	.77	.97	3.72(.85)	1.18 (.41)	-24.81	.00**
P11	.78	.97	3.79(.96)	1.18(.41)	-23.11	.00**
P12	.76	.97	3.51(1.02)	1.20(.47)	-19.10	.00**
P13	.72	.97	3.06(1.22)	1.07(.25)	-14.84	.00**
P14	.81	.96	3.56(1.09)	1.07(.25)	-20.66	.00**
P15	.72	.97	3.37(1.27)	1.16(.37)	-15.48	.00**
P16	.83	.96	3.93(.84)	1.21(.43)	-26.70	.00**
P17	.77	.97	4.07(.87)	1.23 (.47)	-26.63	.00**
P18	.79	.97	3.68(1.05)	1.08 (.27)	-22.31	.00**
P19	.85	.96	3.64(.94)	1.11 (.32)	-23.75	.00**
P20	.78	.97	3.25(1.05)	1.06 (.23)	-18.88	.00**
P21	.70	.97	2.90(1.24)	1.02 (.15)	-13.89	.00**
P22	.83	.96	3.75(.94)	1.09 (.29)	-25.10	.00**
P23	.84	.96	3.48(1.06)	1.08 (.27)	-20.36	.00**
P24	.67	.97	3.95(1.05)	1.15 (.62)	-21.37	.00**
P25	.81	.96	3.74(.93)	1.07(.25)	-25.70	.00**
P26	.80	.97	3.54(1.07)	1.21(.43)	-18.74	.00**
P27	.70	.97	2.87(1.32)	1.05 (.21)	-12.68	.00**

* $p < .05$ ** $p < .01$

Açımlayıcı faktör analizi ve Cronbach's alfa güvenirlilik katsayısı ayrıca PMKÖ'nün 9 maddelik kısa formu için de yürütülmüştür. Açımlayıcı faktör analizinin sonucunda KMO değeri .94; Bartlett's değeri $\chi^2_{36}=1837,617$; $p<.01$ olarak bulunmuştur. Oblik döndürme yöntemiyle yapılan analiz doğrultusunda orijinal formla paralel olarak tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğe dair yamaç birikinti grafiği Şekil 2'de sunulmuştur. Elde edilen tek faktör (özdeğer: 5.65) varyansın %62,8'ini açıklamaktadır. Maddelerin ortak varyanslılık değerleri incelendiğinde değerlerin .28 ile .72 arasında değiştiği görülmüştür. Maddelerin faktör yükleri .53 ile .84 arasında olup detaylı hali Tablo 8'de belirtilmiştir.

Şekil II: PMKÖ-KF Yamaç Birikinti Grafiği

Tablo VIII: PMKÖ-KF Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları (9 Madde)

PMKÖ-KF maddeler	Faktör Yüklere
22. Çocuğumun görsel medya araçlarını kullanmasını engellemek gerçekten zor. (Başarısız kontrol etme girişimi)	.84
26. Görsel medya araçlarını kullanmasına izin verilmediğinde çocuğum hayal kırıklığına uğruyor ve geriliyor. (Yoksunluk)	.82
16. Çocuğumun görsel medya araçları başında geçirmek istediği süre devamlı artıyor. (Tolerans)	.82
8. Çocuğumun düşündüğü tek şey görsel medya araçlarıymış gibi geliyor. (Meşgul olma)	.81
20. Görsel medya araçları çocuğumu motive eden tek şey gibidir. (İlgi kaybı)	.78
12. Çocuğum kötü bir gün geçirdiğinde sanki moralini düzeltecek tek şey görsel medya araçları oluyor. (Olumsuz ruh halinden kaçma)	.75
27. Çocuğumun görsel medya araçları kullanımını aile etkinliklerimize engel oluyor. (Psikososyal probleme rağmen devam etme)	.72
15. Çocuğumun görsel medya araçları kullanımını aile için sorun yaratıyor. (Kullanımın yarattığı problemler)	.72
5. Çocuğum görsel medya araçlarını gizli gizli kullanıyor. (Aldatma)	.53

PMKÖ-KF'nin iç tutarlılığını ölçmek için Cronbach's alfa güvenirlilik katsayısı ve madde toplam korelasyon analizi değerlendirilmiş; madde ayırt ediciliği kapsamında alt-üst %27'lik gruplar arasındaki fark bağımsız gruplar t testi ile incelenmiştir. Cronbach's alfa güvenirlilik katsayısı .92 olarak hesaplanmış, madde toplam madde korelasyonları .51 ile .81 arasında değerler almıştır. Alt ve üst %27'lik grupta yer alan çocukların PMKÖ-KF maddelerinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırılmış, bütün maddeler için $p < .01$ düzeyinde anlamlılık tespit edilmiştir. PMKÖ-KF madde analizi sonuçları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo IX : PMKÖ-KF Madde Analizi Sonuçları

Maddeler	Madde – Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach's α Değeri	Alt %27 Grup n=87 \bar{X} (SS)	Üst %27 Grup n=87 \bar{X} (SS)	<i>t</i>	<i>p</i>
P5	.51	.92	2.32(1.14)	1.07(.29)	-9.86	.00**
P8	.77	.91	3.43(1.07)	1.03(.18)	-20.46	.00**
P12	.72	.91	3.48(1.02)	1.15(.41)	-19.71	.00**
P15	.69	.92	3.40(1.20)	1.15(.39)	-16.59	.00**
P16	.79	.91	3.89(.85)	1.15(.35)	-27.52	.00**
P20	.75	.91	3.21(1.05)	1.05(.21)	-18.68	.00**
P22	.81	.91	3.75(.90)	1.06(.23)	-26.83	.00**
P26	.79	.91	3.59(1.06)	1.16(.37)	-20.10	.00**
P27	.69	.92	2.97(1.32)	1.03(.18)	-13.46	.00**

* $p<.05$ ** $p<.01$

4.1.3. Uyuşum geçerliği ve artımsal geçerlik analizi sonuçları

Uyuşum geçerliği kapsamında çocuğun günlük ekran süresi ve ebeveynin çocuğun medya kullanımından duyduğu endişe ile PMKÖ uzun ve kısa formundan alınan puanlar arasındaki ilişki Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı kullanılarak incelenmiştir. Analizin sonucunda PMKÖ'den alınan puan ile çocuğun günlük ekran süresi arasında ($r = .54$) ve ebeveynin duyduğu endişe arasında ($r = .44$) istatistiksel açıdan anlamlı ($p<.01$) pozitif korelasyon bulunmuştur. Aynı analiz kısa form için de yürütülmüş, PMKÖ-KF'den alınan puan ile çocuğun günlük ekran süresi arasında ($r = .48$) ve ebeveynin duyduğu endişe arasında ($r = .43$) anlamlı ($p<.01$) pozitif korelasyona rastlanmıştır.

Artımsal geçerlik çalışmasında PMKÖ'nün uzun ve kısa formundan alınan puanların, günlük ekran süresinin ötesinde çocuğun duygusal ve davranışsal problemlerini/fonksiyonlarını yordama gücü araştırılmıştır. Bu amaçla hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır. Yapılan öncül analizlerle normallik, çoklu doğrusallık ve eş varyanslık varsayımlarının ihlal edilmediği

görülmüştür. Çocuğun günlük ekran süresi ve yaş değişkenleri ilk adımda girilmiş ve bu değişkenler çocuğun GGA toplam güçlük puanındaki varyansın %10'unu açıklamıştır ($F_{(2,318)} = 18.98, p < .01$). İkinci adımda PMKÖ analize dahil edilmiş ve ek olarak %15'lik bir varyansı açıklamış ($F_{(1,317)} = 64.63, p < .01$); bir bütün olarak model çocuğun GGA toplam güçlük puanındaki varyansın %25'ini açıklamıştır ($F_{(3,317)} = 36.73, p < .01$). İlk modelde ekran süresi ile GGA toplam güçlük puanı arasında anlamlı ($\beta = .30, p < .001$) bir ilişki varken, PMKÖ ($\beta = .37, p < .001$) modele girdikten sonra, çocuğun günlük ekran süresiyle ($\beta = .06, p > .05$) GGA toplam güçlük puanı arasındaki ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Benzer sonuçlar ekran sorunları, davranış sorunları ve dikkat eksikliği ve hiperaktivite alt boyutlarında da bulunmuştur. Ancak duygusal sorunlar alt boyutunda, yaş değişkeninin duygusal sorunlar alt boyutuyla ilişkisi hem ilk modelde ($\beta = .19, p < .01$) hem de nihai modelde ($\beta = .14, p < .01$), daha düşük beta değeriyle birlikte istatistiksel açıdan anlamlı kalmaya devam etmiştir. Sosyal davranışlar alt boyutunda ise yaş değişkeninin sosyal davranışlarla ilişkisi ilk modelde anlamsız bulunmuş ($\beta = .07, p > .05$), nihai modelde ise anlamlı ($\beta = .11, p < .05$) duruma dönüşmüştür. PMKÖ ile GGA toplam güçlük puanı ve alt boyutlarıyla yapılan hiyerarşik regresyon analizinin sonuçları Tablo 10'da belirtilmiştir.

Tablo X: PMKÖ Artımsal Geçerlilik Sonuçları

Değişkenler	β	t	p	F	R	R^2	ΔR^2
GGA Toplam							
Blok 1				18.98	.32	.10	.10
Çocuğun yaşı	.10	1.88	.06				
Ekran süresi	.30	5.56**	.00				
Blok2				36.73	.50	.25	.25
Çocuğun yaşı	.03	.63	.52				
Ekran süresi	.06	1.20	.22				
PMKÖ puanı	.46	8.03**	.00				
GGA Akran Sorunları							
Blok 1				8.34	.22	.05	.04
Çocuğun yaşı	.10	1.88	.06				
Ekran süresi	.18	3.43**	.00				
Blok2				11.45	.31	.09	.08
Çocuğun yaşı	.06	1.18	.26				
Ekran süresi	.05	.91	.36				
PMKÖ puanı	.26	4.10**	.00				
GGA DEH							
Blok 1				8.51	.22	.05	.04
Çocuğun yaşı	.01	.02	.98				
Ekran süresi	.22	4.10**	.00				
Blok2				16.80	.37	.13	.12
Çocuğun yaşı	-.05	-.95	.33				
Ekran süresi	.05	.80	.42				
PMKÖ puanı	.35	5.63**	.00				

GGA Davranış Sorunları							
Blok 1				8.22	.22	.04	.04
Çocuğun yaşı	-.01	-.14	.88				
Ekran süresi	.22	4.05**	.00				
Blok2				19.78	.37	.15	.15
Çocuğun yaşı	-.06	-1.26	.20				
Ekran süresi	.02	.41	.68				
PMKÖ puanı	.39	6.39**	.00				
GGA Duygusal Sorunlar							
Blok 1				16.73	.30	.09	.09
Çocuğun yaşı	.19	3.60**	.00				
Ekran süresi	.22	4.17**	.00				
Blok2				21.54	.41	.16	.16
Çocuğun yaşı	.14	.76**	.00				
Ekran süresi	.06	1.00	.31				
PMKÖ puanı	.32	5.32**	.00				
GGA Sosyal Davranışlar							
Blok 1				5.85	.18	.03	.02
Çocuğun yaşı	.07	1.43	.15				
Ekran süresi	-.17	-3.22**	.00				
Blok2				8.00	.26	.07	.06
Çocuğun yaşı	.11	2.03*	.04				
Ekran süresi	-.06	-1.04	.29				
PMKÖ puanı	-.22	-3.44**	.00				

* $p < .05$ ** $p < .01$

Hiyerarşik regresyon analizi aynı değişkenlerle PMKÖ-KF için de yürütülmüştür. Çocuğun günlük ekran süresi ve yaş değişkenleri ilk adımda girilmiş ve bu değişkenler çocuğun GGA toplam günlük puanındaki varyansın %10'unu açıklamıştır ($F_{(2,318)} = 18.98, p < .01$). İkinci

adımında PMKÖ-KF analize dahil edilmiş ve ek olarak %17'lik bir varyansı açıklamış ($F_{(1,317)} = 75.07, p < .01$); bir bütün olarak model çocuğun duygusal ve davranışsal sorunlarındaki varyansın %27'sini açıklamıştır ($F_{(3,317)} = 40.63, p < .01$). İlk modelde ekran süresi ($\beta = .30, p < .01$) ile GGA toplam güçlük puanı arasında anlamlı bir ilişki varken, PMKÖ-KF ($\beta = .47, p < .01$) modele girdikten sonra çocuğun günlük ekran süresiyle ($\beta = .03, p > .05$) duygusal davranışsal sorunlar arasındaki ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Benzer sonuçlar ekran sorunları, davranış sorunları ve dikkat eksikliği ve hiperaktivite alt boyutlarında da bulunmuştur. Ancak duygusal sorunlar alt boyutunda, yaş değişkeninin duygusal sorunlarla ilişkisi hem ilk modelde ($\beta = .19, p < .01$) hem de nihai modelde ($\beta = .14, p < .05$), daha düşük beta değeriyle birlikte istatistiksel açıdan anlamlı kalmaya devam etmiştir. Sosyal davranışlar alt boyutunda ise yaş değişkeninin sosyal davranışlarla ilişkisi ilk modelde anlamsız bulunmuş ($\beta = .07, p > .05$), nihai modelde ise anlamlı ($\beta = .11, p < .05$) duruma dönüşmüştür. PMKÖ-KF ile GGA toplam güçlük puanı ve alt boyutlarıyla yapılan hiyerarşik regresyon analizinin sonuçları Tablo 11'de belirtilmiştir.

Tablo XI: PMKÖ-KF Artımsal Geçerlilik Sonuçları

Değişkenler	β	t	p	F	R	R^2	ΔR^2
GGA Toplam							
Blok 1				18.98	.32	.10	.10
Çocuğun yaşı	.10	1.88	.06				
Ekran süresi	.30	5.56**	.00				
Blok2				40.63	.52	.27	.27
Çocuğun yaşı	.03	.63	.52				
Ekran süresi	.07	1.41	.15				
PMKÖ-KF puanı	.47	8.66**	.00				
GGA Akran Sorunları							
Blok 1				8.34	.22	.05	.04
Çocuğun yaşı	.10	1.88	.06				
Ekran süresi	.18	3.43**	.00				
Blok2				12.51	.32	.10	.09
Çocuğun yaşı	.06	1.18	.23				
Ekran süresi	.06	.98	.32				
PMKÖ-KF puanı	.27	4.45**	.00				
GGA DEH							
Blok 1				8.51	.22	.05	.04
Çocuğun yaşı	.00	.02	.98				
Ekran süresi	.22	4.10**	.00				
Blok2				18.40	.38	.14	.14
Çocuğun yaşı	-.05	-.96	.33				
Ekran süresi	.05	.94	.34				
PMKÖ-KF puanı	.36	6.02**	.00				

GGA Davranış Sorunları							
Blok 1				8.22	.22	.04	.04
Çocuğun yaşı	-.01	-.14	.88				
Ekran süresi	.22	4.05**	.00				
Blok2				22.05	.41	.17	.16
Çocuğun yaşı	-.06	-1.28	.20				
Ekran süresi	.03	.54	.58				
PMKÖ-KF puanı	.40	6.87**	.00				
GGA Duygusal Sorunlar							
Blok 1				16.73	.30	.09	.09
Çocuğun yaşı	.19	3.60**	.00				
Eran süresi	.22	4.17**	.00				
Blok2				22.71	.42	.17	.16
Çocuğun yaşı	.14	2.79**	.00				
Ekran süresi	.06	1.17	.24				
PMKÖ-KF puanı	.33	5.60**	.00				
GGA Sosyal Davranışlar							
Blok 1				5.85	.18	.03	.02
Çocuğun yaşı	.07	1.43	.15				
Ekran süresi	-.17**	-3.22**	.00				
Blok2				8.80	.27	.07	.06
Çocuğun yaşı	.11*	2.06*	.04				
Ekran süresi	-.06	-1.10	.27				
PMKÖ-KF puanı	-.23**	-3.77**	.00				

* $p < .05$ ** $p < .01$

4.2. İkinci Aşama

4.2.1. Demografik bulgular

Çocuğa yakınlık derecesi sorulduğunda araştırmaya katılan 213 kişinin 207'si (%97,2) anne, 6'sı (%2,8) baba olduğunu belirtmiştir. Araştırma kapsamında ebeveynleri tarafından değerlendirilen çocukların 107'si (%50,2) kız, 106'sı (%49,8) erkektir. PMKÖ-KF'den alınan puanların ortalaması tüm grup için 2.15, standart sapma 0.89 olarak bulunmuştur. PMKÖ-KF'den alınan puanlar cinsiyet açısından karşılaştırıldığında fark anlamlı ($t(211) = -2.936$, $p < .01$) bulunmuş, sonuçlar Tablo 12'de belirtilmiştir.

Tablo XII: PMKÖ-KF'den Alınan Puanların Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	t	p
PMKÖ-KF	Kız	107	1.97	.76	211	-2.936	.004**
	Erkek	106	2.33	.98			

* $p < .05$ ** $p < .01$

Yaşları 4-11 arasında değişen 107 kız çocuğunun yaş ortalaması 7.04; yine yaşları 4-11 arasında değişen 106 erkek çocuğunun yaş ortalaması 7.33; tüm grubun yaş ortalaması 7.18 olarak bulunmuştur. Ebeveynleri tarafından değerlendirilen çocuklar gelişim dönemlerine (Armstrong, 2008) göre 4-5 yaş (1. grup), 6-8 yaş (2. grup) ve 9-11 yaş (3. grup) olmak üzere üç gruba ayrılmış, yaşın PMKÖ-KF'den alınan puanlar üzerindeki etkisi tek yönlü varyans analiziyle incelenmiştir. Sonuçlar PMKÖ-KF'den alınan puanların yaşa göre anlamlı ($F(2,210)=4.109$, $p < .05$) bir biçimde farklılaştığını göstermiştir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Bonferroni testinin sonuçlarına göre 9 – 11 yaş grubu çocuklarının PMKÖ-KF puanı ($\bar{X}=2.44$) 4 – 5 yaş grubu çocukların PMKÖ-KF puanlarına ($\bar{X}=1.93$) göre anlamlı bir biçimde farklıdır. Yaş gruplarına göre PMKÖ-KF puanlarının karşılaştırıldığı tek yönlü varyans analizinin sonuçları Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo XIII: PMKÖ-KF'den Alınan Puanların Yaşa Göre Karşılaştırılması

	Yaş Grubu	N	\bar{X}	SS	F	<i>p</i>
PMKÖ-KF	4 – 5 Yaş	37	1.93	.77	4.109	.018*
	6 – 8 Yaş	126	2.10	.85		
	9 – 11 Yaş	50	2.44	1.02		

p*<.05 *p*<.01

Çalışmaya katılan 213 kişiye kendileri ve eşlerinin eğitim durumu sorulduğunda annelerden 46 (%21,6) kişi ilköğretim veya altı, 72 (%33,8) kişi lise, 95 (%44,6) üniversite/yükseköğrenim mezunu olduğunu; babalardan 55 (%25,8) kişi ilköğretim mezunu, 88 (%41,3) kişi lise, 70 (%32,9) kişi üniversite/yükseköğrenim mezunu olduğunu belirtmiştir. Tek yönlü varyans analiziyle PMKÖ-KF'den alınan puanlar annenin eğitim düzeyine göre karşılaştırılmış, gruplar arasında fark istatistiki açıdan anlamlı ($F_{(2,210)}=3.581$, $p<.05$) bulunmuştur. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Bonferroni testinin sonuçlarına göre, ilköğretim mezunu annelerin çocuklarının PMKÖ-KF puanları ($\bar{X}=2.42$) üniversite/yükseköğrenim mezunu annelerin çocuklarının puanlarına ($\bar{X}=2.00$) göre anlamlı derecede yüksektir. Annenin eğitim düzeyine göre PMKÖ-KF puanlarının karşılaştırıldığı tek yönlü varyans analizinin sonuçları Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo XIV: PMKÖ-KF'den Alınan Puanların Annenin Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

	Eğitim Seviyesi	N	\bar{X}	SS	F	<i>p</i>
PMKÖ-KF	İlköğretim veya altı	46	2.42	1.01	3.581	.030*
	Lise	72	2.18	.89		
	Üniversite/Yükseköğrenim	95	2.00	.81		

p*<.05 *p*<.01

Varyansların homojenliği varsayımı babaların eğitim düzeyi değişkeninde ihlal edilmiş bu nedenle Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. PMKÖ-KF'den alınan puanlar, babanın eğitim düzeyine göre karşılaştırılmış, gruplar arasında fark istatistiki açıdan anlamlı ($\chi^2(2, 213)=7.33$,

$p=.026$) bulunmuştur. Anlamlılığın hangi gruplar arasındaki farktan kaynaklandığını bulmak amacıyla yapılan Mann Whitney U testinin sonuçlarına göre, istatistiki açıdan anlamlı fark ($U=1361.50$, $z=-2.807$, $p=.005$, $r= -.19$) ilköğretim mezunu babaların çocukları ($Md=2.22$) ile üniversite/yükseköğrenim mezunu babaların çocukları ($Md=1.88$) arasındadır. Analizlere ait detaylar Tablo 15 ve Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo XV: PMKÖ-KF'den Alınan Puanların Babanın Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Boyut	Eğitim Seviyesi	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	p
PMKÖ-KF	İlköğretim veya altı	55	124.77			
	Lise	88	105.50	2	7.33	.026*
	Üniversite/Yükseköğrenim	70	94.92			

* $p<.05$ ** $p<.01$

Tablo XVI: PMKÖ-KF'den Alınan Puanların Babanın Eğitim Düzeyine Göre İkili Gruplar Halinde Karşılaştırılması

Boyut	Eğitim Seviyesi	N	S.O.	S.T.	U	Z	p
PMKÖ-KF	İlköğretim veya altı	55	79.53	4374.00			
	Lise	88	67.30	5922.00	2006.00	-1.720	.085
PMKÖ-KF	İlköğretim veya altı	55	73.25	4028.50			
	Üniversite/Y.öğrenim	70	54.95	3846.50	1361.50	-2.807	.005**
PMKÖ-KF	Lise	88	82.70	2798.00			
	Üniversite/Y.öğrenim	70	75.47	5283.00	2798.00	-989	.323

* $p<.05$ ** $p<.01$

Katılımcıların 183'ü (%85,9) çekirdek, 21'i (%9,9) geniş, 9'u (%4,2) boşanmış aileye sahiptir. Gelir durumları sorulduğunda ebeveynlerden 58'i (%27,2) 2500 TL veya altında, 58'i (%27,2) 2501-3500 TL arasında, 44'ü (%20,7) 3501-4500 TL arasında, 53'ü (%24,9) 4501 TL'nin üzerinde gelire sahip olduğunu belirtmiştir. Tek yönlü varyans analiziyle PMKÖ-KF'den alınan puanlar ailenin gelir durumuna göre karşılaştırılmış, sonuç istatistiki açıdan

anlamli bulunmamıştır ($F_{(3,209)}=2.452, p>.05$). Analiz sonuçlarına göre en yüksek ortalama 2500 veya altında geliri olan gruba ($\bar{X}=2.37$), en düşük ortalama 4500 veya üzerinde gelire sahip olan gruba ($\bar{X}=1.92$) aittir. Ailenin gelir durumuna göre PMKÖ-KF puanlarının karşılaştırıldığı tek yönlü varyans analizinin sonuçları Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo XVII: PMKÖ-KF'den Alınan Puanların Ailenin Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması

	Gelir Durumu	N	\bar{X}	SS	F	<i>p</i>
PMKÖ-KF	2500- TL	58	2.37	.97		
	2501-3500 TL	58	2.13	.90	2.452	.064
	3501-4500 TL	44	2.16	.93		
	4500+ TL	53	1.92	.71		

* $p<.05$ ** $p<.01$

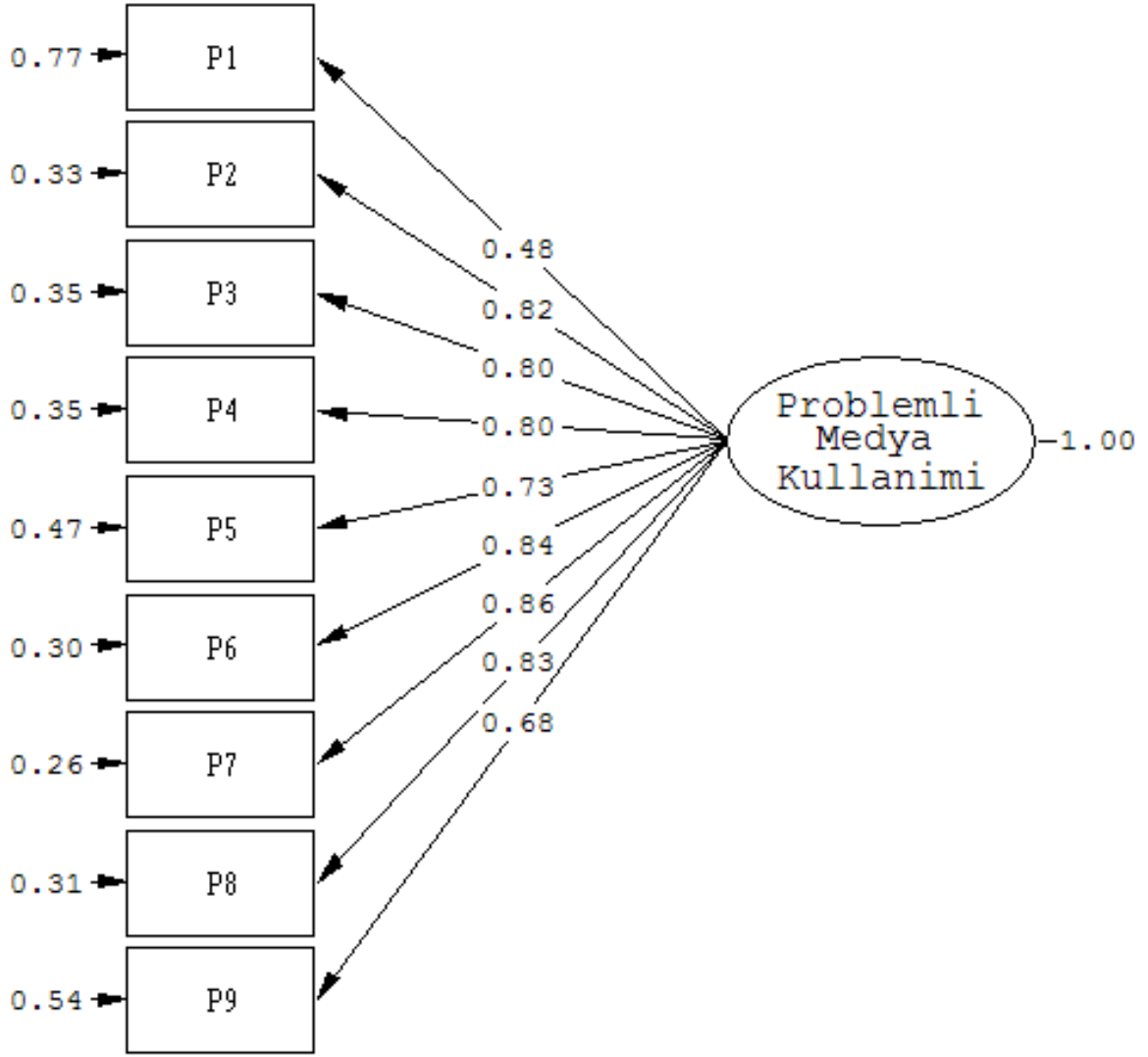
Katılımcılara çocuğunun en sık kullandığı medya aracı sorulduğunda 106'sı (%49,8) televizyon, 45'i (%21,1) telefon, 50'si (%23,5) tablet, 10'u (%4,7) bilgisayar, 2'si (%9) video oyun konsolu cevabını vermiştir. Araştırmaya katılanların çocuklarının televizyon, telefon, tablet, bilgisayar ve video oyun konsoluna sahip olma oranları ise sırasıyla %70,4; %20,2; %54,5 %19,7; %9,9'dur. Çocukların kendilerine ait ilk medya ürününe sahip olma yaşı 1-11 arasında değişmekle birlikte, ortalama yaş 5.38 olarak bulunmuştur. Çocuğun sahip olduğu ilk medya aracının ne olduğu sorulduğunda 123 (%57,7) kişi tablet, 6 (%2,8) kişi bilgisayar, 6 (%2,8) kişi telefon, 1 (%5) kişi televizyon yanıtını vermiştir. Çocukların medya araçlarıyla geçirdiği toplam süre incelendiğinde günlük ekran süresinin 0 ile 240(veya üzeri) dakika arasında değiştiği, ortalamanın ise 99,5 dakika olduğu ortaya çıkmıştır. Ortalama sürenin hafta içi günde 85,4 dakika; hafta sonu 134,7 dakika olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada kullanılan diğer bir ölçek olan Güçler ve Güçler Anketi'nin bu örneklem setindeki tanımlayıcı özellikleri 18'de sunulmuştur.

Tablo XVIII: Güçler ve Güçlükler Anketi'nin Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları (veri seti-2)

Ölçek	Puan Aralığı	\bar{X}	SS	Cronbach's α
Toplam puan	1 – 31	11.34	6.05	.82
Duygusal sorunlar	0 – 10	2.57	2.32	.72
Davranış sorunları	0 – 7	1.82	1.45	.42
DEH	0 – 10	4.50	2.52	.72
Akran Sorunları	0 – 9	2.43	1.80	.46
Sosyal davranışlar	3 – 10	7.97	1.76	.62

4.2.2. PMKÖ-KF doğrulayıcı faktör analizi ve güvenilirlik analizi sonuçları

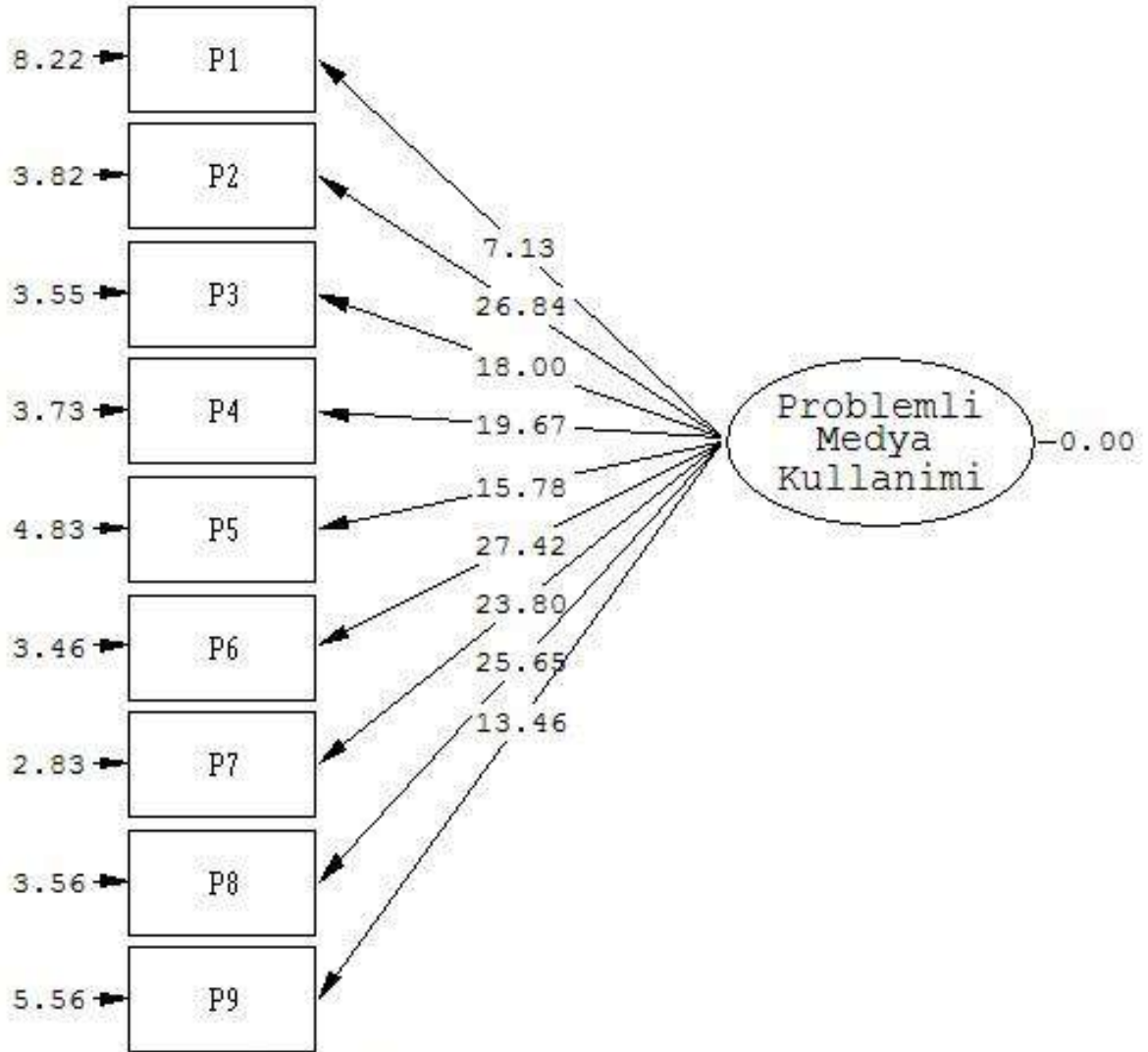
PMKÖ kısa formunun AFA ile elde edilen tek faktörlü yapısı, 213 kişilik yeni bir örneklemden elde edilen verilerle Lisrel 8.8 programında, maksimum olabilirlik yöntemi esas alınarak doğrulayıcı faktör analiz ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda faktör, faktörle faktör maddeleri arasındaki ilişki ve hata varyansları Şekil 3'te gösterilmiştir

Chi-Square=49.02, df=27, P-value=0.00590, RMSEA=0.062

Şekil III: PMKÖ-KF'nin Path Diyagramı ve Faktör Yükleri

Şekil 3 incelendiğinde modele ilişkin faktör yüklerinin 0.48 ile 0.86 arasında; hata varyanslarının da 0.26 ile 0.77 arasında değiştiği görülmektedir. Şekil 4'teki t değerleri incelendiğinde, bütün maddelerin 0.001 anlamlılık düzeyinde 2.56'dan büyük değerlere sahip olduğu görülmüştür (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Ölçme modeline ait uyum indeksleri Tablo 19'da belirtilmiştir.

Chi-Square=49.02, df=27, P-value=0.00590, RMSEA=0.062

Şekil IV: PMKÖ-KF Maddelere İlişkin *t* Değerleri

Tablo XIX: PMKÖ-KF Doğrulatoryıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

Uyum İndeksi	PMKÖ Kısa Form Uyum Değerleri
Serbestlik Derecesi	27
Ki-kare (χ^2)	49.02
χ^2/sd	1.81
GFI	.91
CFI	.99
NFI	.98
NNFI	.99
RFI	.98
IFI	.98
RMSEA	.062
RMR	.041
SRMR	.041
PGFI	.54

Yeni örneklemden elde edilen verilerle Cronbach's alfa güvenirlilik katsayısı tekrar hesaplanmış, madde toplam madde korelasyon değerleri incelenmiş, madde ayırt ediciliği için alt ve üst %27'lik grup ortalamaları karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda iç tutarlılık katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Alt ve üst %27'lik grupta yer alan çocukların PMKÖ-KF maddelerinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırılmış, bütün maddeler için $p < .01$ düzeyinde anlamlılık tespit edilmiştir. Madde toplam madde korelasyon değerleri .41 ile .75 arasındadır. Ölçeğin madde analizi sonuçları Tablo 20'de sunulmuştur. "Çocuğum görsel medya araçlarını gizli gizli kullanıyor(P1)" maddesi silindiğinde Cronbach's alfa değerinin .90'dan .91'e yükseleceği sonucu bulunmuştur. Ancak bu madde kısa formda aldatma kriterini

karşılayan tek madde olduğu için ve ölçeğin iç tutarlılığında belirgin bir yükselmeye sebep olmadığı için madde ölçekten çıkarılmamıştır.

Tablo XX: PMKÖ-KF Madde Analizi Sonuçları

Maddeler	Madde – Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach's α Değeri	Alt %27 Grup n=57 \bar{X} (SS)	Üst %27 Grup n=57 \bar{X} (SS)	<i>t</i>	<i>p</i>
P1	.41	.91	2.39(1.17)	1.19(.44)	-7.16	.00
P2	.73	.89	3.47(1.03)	1.18(.38)	-15.69	.00
P3	.73	.89	3.37(.85)	1.16(.62)	-15.74	.00
P4	.70	.89	3.32(1.03)	1.11(.31)	-15.41	.00
P5	.66	.89	3.63(1.08)	1.25(.66)	-14.22	.00
P6	.75	.89	4.00(.88)	1.46(.65)	-17.41	.00
P7	.75	.89	3.26(1.23)	1.04(.18)	-13.49	.00
P8	.74	.89	3.82(.98)	1.32(.54)	-16.87	.00
P9	.61	.90	3.04(1.43)	1.14(.135)	-9.66	.00

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada Domoff ve arkadaşlarının 2017'de geliştirdiği Problemlili Medya Kullanım Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve geçerlik güvenirlik çalışmasının gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak 324 kişilik bir örneklemden toplanan veri üzerinde PMKÖ uzun ve kısa formunun yapı geçerliğini ölçmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmış, uyuşum geçerliği, artımsal geçerlik ve iç tutarlılık değerleri incelenmiştir. Açımlayıcı faktör analizinin sonucunda ölçeğin yapı geçerliği sağlanmış, modelin denemesi için PMKÖ'nün 9 maddelik kısa formu üzerinde 213 kişilik örneklemden oluşan elde edilen verilerle doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve PMKÖ-KF'den alınan puanlar cinsiyet, yaş, anne-baba eğitim düzeyi ve gelir seviyesine göre karşılaştırılmıştır.

Çalışmanın her iki aşamasında da katılımcılar internet üzerinden anketi doldürmüşlardır. Verilerin internet üzerinden toplanmasının sebebi çalışmaya katılmaya istekli kişilerden daha güvenilir ve gerçeği yansıtan sonuçların elde edileceği varsayımdır. Ek olarak bu çalışmanın evrenini Türkiye'deki 4-11 yaş arasında çocuğu olan bütün anne babalar oluşturmaktadır. Evrenin böylesine büyük olduğu çalışmalarda olasılıksız örnekleme yöntemi tercih edilen yöntemlerden biridir. Ancak verilerin uygun örnekleme tekniği ile internetten toplanması bazı sınırlılıklara sebep olmuştur. Verilerin tek seferlik toplanması önemli bir güvenirlik yöntemi olan test tekrar test uygulamasını olanaksız kılmıştır. Ayrıca internet kullanmayan ebeveynler çalışmaya dahil edilememiştir. Bu da örneklemin temsil ediciliğini sınırlayan bir durumdur. Çalışmanın her iki aşamasında da çocukların cinsiyeti, yaşları, ailenin geliri, annenin ve babanın eğitim durumu gibi değişkenler benzer dağılım göstermiştir.

4-11 yaş grubunda problemlili medya kullanımı/ekran bağımlılığını değerlendiren başka bir ölçeğin bulunmaması geçerlik analizleri bağlamında bu çalışmayı oldukça sınırlandırmıştır. Oluşturulan yeni testin karşılaştırılabileceği bir ölçüt bulunmadığında yapı geçerliğinin sınanması gerektiği çeşitli kaynaklarda belirtilmiştir (Akyüz, 2018; Karakoç, Dönmez, 2014). Ölçeğin

yapı geçerliğini sınamak üzere AFA uygulanmış ve elde edilen model DFA ile doğrulanmıştır. Yapı geçerliğini ölçmenin diğer bir yolu benzer ölçek geçerliği yöntemidir. Ancak daha önceden de belirtildiği üzere literatürde 4-11 yaş grubu çocuklar için böyle bir ölçek bulunmamaktadır. Bu nedenle benzer ölçek geçerliği kapsamında çocuğun problemleri medya kullanımıyla bağlantılı sayılabilecek bazı parametrelerin ilişkisine bakılmıştır (Karakoç, Dönmez, 2014).

Yapı geçerliği kapsamında gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizinden önce verilerin faktör analizi uygunluğunun incelenmesi amacıyla Bartlett testi ve Kaiser-Meyer-Olkin testinin sonuçlarına bakılmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin değerinin 1'e yakınsa mükemmel, .50'nin altındaysa kabul edilemez olduğu; Bartlett's anlamlılık değerininse .05'ten küçük olması gerektiği çeşitli kaynaklarda belirtilmiştir (Pallant, 2017). Çalışmada Kaiser-Meyer-Olkin değeri .96 olarak gözlemlenmiş, Bartlett testi istatistiksel anlamlılığa ulaşmıştır. Böylece verilerin faktör analizine uygunluğu teyit edilmiştir. AFA sonucunda PMKÖ'de öz değeri .1'in üzerinde olan 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ancak ilk faktör varyansın %57,6'sını açıklamış, 2. ve 3. faktörler sırasıyla %5 ve %4'ünü açıklamıştır. 2. ve 3. Faktörlerin açıkladığı varyanslar arasındaki fark ve yamaç grafiği dikkate alınarak ölçek tek faktörle sınırlandırılmış ve tekrar AFA uygulanmıştır. PMKÖ-KF için de AFA uygulanmış, oluşan tek faktörlü yapı varyansın %62,8'ini açıklamıştır. Tek faktörlü yapılarda açıklanan varyansın %30'un üzerinde olmasının yeterli olduğu düşünüldüğünde (Büyüköztürk, 2011) bu değer de kabul edilebilir değerin üzerinde olduğu görülmektedir. AFA sonucunda PMKÖ'deki maddelerin faktör yüklerinin .50 ile .87 arasında değiştiği, kısa formunda bu değerlerin .53 ile .84 arasında olduğu tespit edilmiştir. Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk (2010, s.124) faktör yükü .45 ve üzerindeki değerlerin iyi olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında elde edilen varyans yüzdelerinin ve faktör yüklerinin ölçeğin yapı geçerliğini sağladığı, her iki formda da ortaya çıkan tek faktörlü yapının orijinal çalışmayla paralel olduğu söylenebilir.

Çalışmanın ilk aşamasındaki örneklemeden elde edilen verilerle PMKÖ'nün her iki formu için de uyuşum geçerliliği ve artımsal geçerlik analizleri uygulanmıştır. Uyuşum geçerliliği kapsamında PMKÖ puanı ile günlük ekran süresi ve ebeveynin çocuğunun medya kullanımından duyduğu endişe arasındaki korelasyon, Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı kullanılarak ölçülmüş, elde edilen sonuçlar problemlili medya kullanımı ile ekran süresi ($r = .54$) ve ebeveynin endişesi ($r = .44$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif yönlü ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. PMKÖ-KF için de benzer sonuçlar (ekran süresi: $r = .48$; endişe: $r = .43$) elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar ölçeğin uyuşum geçerliliğini sağladığı yönünde kanıt göstermektedir ancak en sağlıklı sonuç benzer bir yapıyı ölçen başka bir ölçek sonucuyla karşılaştırılmasıyla olacaktır. Artımsal geçerlilik kapsamında, hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilerek PMKÖ uzun ve kısa formundan alınan puanların tek başına, günlük ekran süresinin ötesinde, çocuğun duygusal ve davranışsal problemlilerindeki (GGA toplam güçlük puanı) varyansın sırasıyla %15'ini ve %17'sini açıklayarak anlamlı bir biçimde (sırasıyla $F_{(1,317)} = 64.63, p < .01$); ($F_{(1,317)} = 75.07, p < .01$) yordadığı bulunmuştur. Benzer sonuçlar dikkat eksikliği ve hiperaktivite, ekran sorunları, davranış sorunları alt boyutları için de bulunmuştur. Ancak yaş değişkenininin duygusal sorunlar alt boyutundan alınan puanı yordama gücü her iki modelde de anlamlı kalmış, sosyal davranış alt boyutundan alınan puanı yordama gücü ise ilk modelde anlamlı değilken, ikinci modelde anlamlı duruma dönüşmüştür. Yaş değişkeninin söz konusu alt boyutlardan alınan puanı yordaması, yaşın artmasıyla birlikte çocuğun duygusal sorunlarının ya da sosyal davranışlarının aile ya da öğretmen tarafından gözlemlenebilirliğinin artmasıyla açıklanabilir. GGA'nın birçok ülkede kullanılan geçerli ve güvenilir bir ölçek olması; ekran bağımlılığının çeşitli sosyal, davranışsal ve duygusal sorunlara sebep olabileceğini gösteren araştırmalar (Lissak, 2018; Allchorne ve ark., 2017; Sigman, 2012; Twenge, Campbell, 2018; Bickham, Rich, 2006) ve orijinal çalışmaya sadık kalma çabası analizde bu ölçeğin kullanılmasında rol oynamıştır.

Yine çalışmanın ilk aşamasındaki örneklemden elde edilen veriler üzerinde, PMKÖ'nün güvenirlik çalışması kapsamında Cronbach's alfa güvenirlik katsayısı hesaplanmış ve .97 gibi oldukça yüksek bir değer elde edilmiştir (Pallant, 2017). Madde toplam korelasyonları ise .49 ile .85 arasında değerler almıştır. Ölçeğin kısa formunda Cronbach's alfa güvenirlik katsayısı .92 olarak hesaplanmış madde toplam madde korelasyonları .51 ile .81 arasında değişmiştir. Alt-üst %27'lik grupların PMKÖ ve PMKÖ-KF maddelerinin ortalamaları karşılaştırılmış, sonuç bütün maddeler için anlamlı ($p < .01$) bulunmuştur.

Ölçek geliştirme çalışmalarında en iyi uygulama AFA'da elde edilen yapının farklı bir örnekleme DFA ile doğrulanması ile gerçekleşmektedir (Doğan, Soysal, Karaman, 2017; Worthington, Whittaker, 2006; Yaşlıoğlu, 2017). Bu sebeple çalışmanın ikinci aşamasında PMKÖ kısa formunun doğrulayıcı faktör analizi için 213 kişilik örneklemden tekrar veri toplanmıştır. Analiz sonucunda faktör yüklerinin .48 ile .86 arasında; hata varyanslarının da .26 ile .77 arasında değer aldığı görülmüştür. Tabachnick ve Fidell'e (2001)'e göre her bir maddenin faktör yükü minimum .45 değerinde olmalıdır, bu değer altındakiler vasat olarak değerlendirilir. T değerlerine bakıldığında tüm maddelerin .001 anlamlılık düzeyinde 2.56'dan büyük değerlere sahip olduğu tespit edilmiştir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Bu durumda ölçekteki her bir maddenin problemleri medya kullanım değişkenini iyi temsil ettiği söylenebilir. Çalışmada hesaplanan ki-kare değeri 49.02; serbestlik derecesi 27; ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranı 1,81 olup elde edilen değer 2'nin altında olduğu için mükemmel uyuma işaret etmektedir. İyilik uyum indeksi değeri (GFI) .90 ile .95 arasında bir değere sahip olup kabul edilebilir; karşılaştırmalı uyum indeksi değeri (CFI) .97 ile 1 arasında bir değere sahip olup iyi; normlaştırılmış uyum indeksi (NFI) ve normlaştırılmamış uyum indeksi (NNFI) değerleri .90 ile 1 arasında olup iyi; görel uyum indeksi (RFI) ve fazlalık uyum indeksi (IFI) değerleri .95 ile 1 arasında olup mükemmel; yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA) değeri .05 ile .08 arasında olup yeterli; anlık ortalamaların karekökü (RMR) ve

standartlaştırılmış hata kareleri ortalamasının karekökü değerleri .05'ten küçük olup mükemmel, sıkı iyilik uyum indeksi (PGFI) .50'nin üzerinde olup mükemmel uyumu işaret etmektedir (akt. Sandal, 2015; Yaşlıoğlu, 2017).

Çalışmanın ikinci aşamasındaki 213 kişilik örneklemden elde edilen veriler üzerinde de Cronbach's alfa güvenirlik katsayısı hesaplanmış, analiz sonucunda PMKÖ-KF iç tutarlılık katsayısı .90 olarak bulunmuş; madde toplam madde korelasyon değerleri .41 ile .75 arasında değer almıştır. Büyüköztürk'e (2011) göre madde toplam korelasyon sınır değeri .30 olmalıdır. Alt-üst %27'lik grupların PMKÖ ve PMKÖ-KF maddelerinin ortalamaları karşılaştırılmış, sonuç bütün maddeler için anlamlı ($p<.01$) bulunmuştur. Buna göre çalışmanın her iki aşamasındaki verilerden elde edilen değerlerin kabul edilebilir düzeyin üzerinde olduğu görülmektedir.

Çalışmanın ikinci aşamasındaki örneklemden elde edilen veriler üzerinde ölçekten alınan puanlar bazı demografik değişkenlere göre karşılaştırılmıştır. PMKÖ-KF'den alınan puanlar çocukların yaş gruplarına göre karşılaştırılmış, 9-11 yaş grubundakilerin ortalaması, 4-5 yaş grubundakilerin ortalamasına göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Bu sonuç Yavuz (2018) ve Hazar, Demir, Namlı, Türkeli'nin (2017) çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. Çocuğun üzerindeki aile denetiminin çocuk büyüdükçe güçleşmesi, çocukların son yıllarda sosyalliklerini dijital ortamlar üzerinden kurmaları ve yaşla birlikte dijital ortamda kendilerine hitap eden içeriklere daha rahat erişmeleri ve tüm bunlarla birlikte artan ekran süresi bu durumun sebepleri olarak gösterilebilir. PMKÖ-KF'den alınan puanlar cinsiyete göre karşılaştırıldığında, erkek çocukların ortalaması kızların ortalamasından anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Bu sonuç Gentile (2009); Lowrie ve Jorgensen (2011); Morahan ve Schumacher (2000), Bayraktar (2001), Balta ve Horzum (2008), Chou ve arkadaşlarının (2005) çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. Daha çok erkeklerin ya da erkek çocuklarının tercihlerine göre şekillenen dijital oyun endüstrisi, kız çocuklarında özellikle ergenlikten sonra

artan sosyal medya alışkanlığının bu yaşlarda henüz ortaya çıkmamış olması, erkeklerin kızlara göre öz kontrolünün daha düşük olması (Li ve ark., 2014) bu sonucun arkasında yatan muhtemel faktörlerden bazılarıdır. PMKÖ-KF'den alınan puanlar tek yönlü varyans analiziyle annenin eğitim durumuna göre karşılaştırılmış, gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Yürütülen Bonferroni testiyle anlamlı farkın ilköğretim mezunu (veya altı) anneler ile üniversite/yükseköğrenim mezunu annelerin çocukları arasında olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde ilköğretim mezunu (veya altı) babaların çocuklarının PMKÖ-KF ortalamaları, üniversite/yükseköğrenim mezunu babaların çocuklarından anlamlı derecede yüksektir. Bu sonuç Koyuncu, Ünsal ve Arslantaş'ın (2012) ilköğretim ve lise öğrencileriyle yaptığı ve Günüş'ün (2009) ortaöğretim öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmayla farklılık; Çelik'in (2017) 4-6 yaş çocuklarıyla ve Erboy ve Vural (2010)'ın ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileriyle yürüttüğü araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının ekran kullanımı, içerik ve süre konusunda eğitim düzeyi düşük ailelere göre daha kısıtlayıcı olmalarının böyle bir sonuç elde edilmesinde etkili olabileceği düşünülmüştür. Ölçekten alınan puanların ailenin gelir seviyesine göre anlamlı ölçüde farklılaşmadığı bulunmuş ancak gelir seviyesi yükseldikçe problemlili kullanım puanının azaldığı saptanmıştır. Bu bulgu Çelik'in (2017) araştırmasıyla benzerlik göstermektedir.

6. SONUÇ

Bu araştırmanın amacı Domoff ve arkadaşları (2017) tarafından 4-11 yaş grubunda ekran bağımlılığını saptamaya ilişkin geliştirilmiş Problemlü Medya Kullanım Ölçeğinin uzun ve kısa formunun Türkçeye geçerlilik güvenirlik çalışmasını yapmaktır.

Çalışma kapsamında ölçeğin orijinal dili olan İngilizce'den Türkçeye çeviri geri çeviri çalışması her iki dile ve konuya hakim profesyonellerden tarafından gerçekleştirilmiştir. Örnekleme 4-11 yaşları arasında çocuğu olan, internet üzerinden ulaşılmış ebeveynler oluşturmuştur. Elde edilen verilerle ölçeğin güvenirlik analizi kapsamında iç tutarlılığı, madde toplam korelasyonları ve maddelerin alt-üst %27'lik gruplara ait ortalama farkı incelenmiş; yapı geçerliliği kapsamında açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmış, uyuşum geçerliliği, artımsal geçerlik sonuçları incelenmiştir.

Çalışma iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada katılımcılara çalışma kapsamındaki ölçekler ulaştırılmış, elde edilen veriler üzerinde güvenirliği ölçmek amacıyla hem kısa hem de uzun form için Cronbach's alfa güvenirlik katsayısı hesaplanmış, yapı geçerliliğini ölçmek için açıklayıcı faktör analizi uygulanmış, uyuşum geçerliliği kapsamında PMKÖ'nün her iki formu için alınan puanlarla, ekran süresi ve ebeveynin çocuğunun medya kullanımından doğan endişesi karşılaştırılmış, artımsal geçerlilik kapsamında PMKÖ ve PMKÖ-KF'den alınan puanların, ekran süresinin ötesinde GGA'dan alınan puanları yordama gücü incelenmiştir. Analizler sonucu ölçeğin her iki formunda da iç tutarlılığın yüksek olduğu görülmüş, açıklayıcı faktör analizi sonucunda orijinal çalışmada olduğu gibi tek faktörlü bir yapı elde edilmiş ve madde yükleri faktöre yeterli derecede yüklenmiştir. Uyuşum geçerliliği kapsamında PMKÖ'yü karşılaştıracak benzer başka bir ölçek bulunmadığı için orijinal çalışmada olduğu gibi çocuğun problemlü medya kullanımıyla ilişkili olabileceği düşünülen ekran süresi ve ebeveynin endişesi arasındaki korelasyon incelenmiş, sonuçlar anlamlı bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Hiyerarşik regresyon analizinin sonuçları PMKÖ uzun ve kısa formundan

alınan puanların, ekran süresinin ötesinde GGA'dan alınan toplam puanı ve alt boyutlarından alınan puanı yordadığını ortaya koymuş, artımsal geçerliğine dair fikir vermiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında daha güvenilir sonuçlar elde etmek amacıyla, orijinal çalışmaya paralel olarak yeni bir örneklemden veri toplanmış, açıklayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen model yalnızca PMKÖ-KF için doğrulayıcı faktör analizi ile denenmiş ve iç tutarlılığı hesaplanmıştır. Analizler sonucunda DFA'dan elde edilen madde faktör yükleri, uyum indeksleri değerlerinin ve Cronbach's alfa iç tutarlılık katsayısının yeterli olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak PMKÖ uzun ve kısa formunun Türkçeye uyarlanması başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

Ölçekte spesifik bir medya aracı yerine tüm görsel medya araçlarını kapsayacak genel bir terim kullanılması, günümüz koşullarında farklı birçok medya aracını aynı anda kullanan çoklu görev becerileri gelişmiş çocukların ekran kullanımıyla paraleldir. Bununla birlikte bu ölçeği uygulayacak araştırmacı ya da profesyoneller çocuğun en sık kullandığı ve ebeveyni endişelendiren medya aracını öğrenerek ölçeği uygulayabilirler.

Bu çalışmanın bir sınırlılığı verilerin internet aracılığıyla toplanmış olmasıdır. Öncelikle sadece interneti olan ebeveynler çalışmaya dahil olma şansı bulmuş bu da çalışma evrenindeki internet erişimi olmayan popülasyonun çalışma dışında bırakılmasına sebep olmuştur. Gelecek çalışmalarda seçkisiz örnekleme tekniğiyle örneklemin temsil ediciliği artırılabilir. Ayrıca verilerin internette bir defaya mahsus olarak toplanması önemli bir güvenilirlik yöntemi olan test – tekrar testin yapılmasını imkansız kılmıştır. Gelecek çalışmalarda test – tekrar test güvenilirliği incelenmesi faydalı olacaktır. Bununla birlikte ölçeğin belirli periyodlarla tekrarlanması ve çocuğun ekran kullanımı günlükleriyle birlikte değerlendirilmesi, çocuğun problemleri ekran kullanımının altında yatan sebepleri ve problemleri medya kullanımının neden olduğu psikolojik, davranışsal ve duygusal sorunları ortaya çıkarmada yardımcı olacaktır.

Ayrıca gelecek çalışmalarda PMKÖ'nün klinik örnekleme test edilmesi ve problemleri kullanım kesme puanının belirlenmesi açısından oldukça önem arz etmektedir.

Bu çalışma yalnızca PMKÖ'nün Türkçeye uyarlanması ve geçerlilik, güvenilirlik analizlerinin yapılması amacıyla tasarlanmış olup, gelecek çalışmalarda PMKÖ ile birlikte çocukta yaratıcılık, problem çözme, antisosyal davranış, dikkat, odaklanma, uyku alışkanlıkları, dürtüsel davranış gibi farklı alanları değerlendiren ölçekler uygulanabilir. Farklı değişkenlerin 4-11 yaş grubunda problemleri medya kullanımıyla ilişkisinin incelenmesi hem erken yaşta bağımlılığın altında yatan faktörleri araştırmada hem bağımlılığın sebep olduğu sonuçları anlamada araştırmacılara yeni kapılar açacaktır. Çalışmanın bir eksikliği de farklı cinsiyet grupları için ölçüm değişmezliğinin incelenmemiş olmasıdır; gelecek çalışmalarda bu ihtiyaca yönelik çoklu grup doğrulayıcı faktör analizi uygulanabilir.

Sonuç olarak PMKÖ uzun ve kısa formunun Türkçeye uyarlanması başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiş, 4-11 yaş grubunda problemleri medya kullanımını saptayan bir ölçek literatüre kazandırılmıştır. Gelecek çalışmalarda yukarıda bahsedilen sınırlılıkların giderilerek ölçeğin geçerlilik ve güvenirliliğinin teyit edilmesi faydalı olacaktır.

7. KAYNAKLAR

- Adanır, A. S., Özatalay, E., & Doğru, H. (2016). Oyuna adanmış yaşam: Bir olgu sunumu üzerinden internet oyun oynama bozukluğuna kısa bir bakış. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 20(2), 85-90.
- Adigüzel Y. (2017). Geleneksel medya ile ilişkiler. İzlem Vural ve Ufuk Eriş, Ed., *Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları*, Eskişehir, 26-45
- Akın, A., Usta, F., Başa, E. ve Özçelik, B. (2016). Oyun Bağımlılığı Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(1), 223-232.
- Aktaş, C. (2007). Yeni medyanın geleneksel medya ile karşılaştırılması. *Medya Üzerine Çalışmalar*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 107-120.
- Akyüz, H. E. (2018). Yapı geçerliliği için doğrulayıcı faktör analizi: uygulamalı bir çalışma. *Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 7(2), 186-198.
- American Academy of Pediatrics. (2016). American Academy of Pediatrics Announces New Recommendations for Children's Media Use. Retrieved from <https://www.aap.org/en-us/about-the-aap/aap-press-room/Pages/American-Academy-of-Pediatrics-Announces-New-Recommendations-for-Childrens-Media-Use.aspx>
- Anderson, D. R., Huston, A. C., Schmitt, K. L., Linebarger, D. L., & Wright, J. C. (2001). Early childhood television viewing and adolescent behavior: The Recontact Study. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 66(1), 1-154.
- Arıca, O. T., Dinç, M., Yay, M., Griffiths M. D. (2018). İnternet Oyun Oynama Bozukluğu Ölçeği Kısa Formu'nun (İOOBÖ9-KF) Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 6(1), 1-22. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2019.6.1.0027>

Armstrong, T. (2007). *The human odyssey: Navigating the twelve stages of life*. Sterling Publishing Company.

Aslan, E., & Yazıcı, A. (2016). Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve ilişkili sosyodemografik faktörler. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 19(3), 109-117.

Augner, C., & Hacker, G. W. (2012). Associations between problematic mobile phone use and psychological parameters in young adults. *International Journal of Public Health*, 57(2), 437-441.

Aydeniz, H. (2012). *Medyayı tanımak*. İstanbul: Nakış Ofset. Erişim http://www.aep.gov.tr/wp-content/uploads/2012/10/04_01_medyayi-tanimak.pdf

Balantekin, Y. (2009). *10-14 Yaş Arası Çocuklarda Televizyon Bağımlılığı Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Balcı, Ş. & Gülnar, B. (2009). Üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve internet bağımlılarının profili. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 6(1), 5-22.

Balta, Ö., Horzum, M.B. (2008). İnternet Bağımlılığı Testi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 7 (13), 87-102.

Başaran, K, Y. (2017). Sosyal bilimlerde örnekleme kuramı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(47), 480-495

Batıgün, A. D., & Kılıç, N. (2011). İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67).

- Baydar, N., Kağıtçıbaşı, Ç., Küntay, A. C., & Gökşen, F. (2008). Effects of an educational television program on preschoolers: Variability in benefits. *Journal of Applied Developmental Psychology, 29*(5), 349-360.
- Bayraktar, F. (2001). *İnternet Kullanımının Ergen Gelişimindeki Rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bianchi, A., & Phillips, J. G. (2005). Psychological predictors of problem mobile phone use. *CyberPsychology & Behavior, 8*(1), 39-51.
- Bickham, D. S., & Rich, M. (2006). Is television viewing associated with social isolation?: Roles of exposure time, viewing context, and violent content. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine, 160*(4), 387-392.
- Bickham, D. S., Blood, E. A., Walls, C. E., Shrier, L. A., & Rich, M. (2013). Characteristics of screen media use associated with higher bmi in young adolescents. *Pediatrics, 131*(5), 935–941. <https://doi.org/10.1542/peds.2012-1197>
- Bilgiç, H. G., Duman, D., & Seferoğlu, S. S. (2011). Dijital yerlilerin özellikleri ve çevrim içi ortamların tasarlanmasındaki etkileri. *Akademik Bilişim, 2*(4), 1-7.
- Bittman, M., Rutheford, L., Brown, J., & Unsworth, L. (2011). Digital natives? New and old media and children's outcomes. *Australian Journal of Education, 55*, 161–175.
- Boysan, M., Kuss, D. J., Barut, Y., Ayköse, N., Güleç, M., & Özdemir, O. (2017). Psychometric properties of the Turkish version of the Internet Addiction Test (IAT). *Addictive Behaviors, 64*, 247-252. DOI: 10.1016/j.addbeh.2015.09.002
- Bozkurt, H., Şahin, S., & Zoroğlu, S. (2016). İnternet bağımlılığı: Güncel bir gözden geçirme. *Journal of Contemporary Medicine, 6*(3). <https://doi.org/10.16899/ctd.66303>

Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum*. Pegem A Yayıncılık.

Canan, F., Ataoglu, A., Nichols, L. A., Yildirim, T., & Ozturk, O. (2010). Evaluation of psychometric properties of the internet addiction scale in a sample of Turkish high school students. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(3), 317-320.

Cereci, S., & Özdemir, H. (2015). Medyanın toplumsal gelişimi: Medya toplumları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (33), 1-10.

Ceyhan, E., Ceyhan, A. A. ve Gürcan, A. (2007). Problemlerli İnternet Kullanımı Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(1), 387-416.

Cha, S. S., & Seo, B. K. (2018). Smartphone use and smartphone addiction in middle school students in Korea: Prevalence, social networking service, and game use. *Health Psychology Open*, 5(1). <https://doi.org/10.1177/2055102918755046>

Chaiklin, H. (2010). Born digital: Understanding the first generation of digital natives. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 198(2), 167. <https://doi.org/10.1097/NMD.0b013e3181cc549>

Chera, P., & Wood, C. (2003). Animated multimedia 'talking books' can promote phonological awareness in children beginning to read. *Learning and instruction*, 13(1), 33-52.

Cheung, C. H. M., Bedford, R., Saez De Urabain, I. R., Karmiloff-Smith, A., & Smith, T. J. (2017). Daily touchscreen use in infants and toddlers is associated with reduced sleep and delayed sleep onset. *Scientific Reports*, 7. <https://doi.org/10.1038/srep4610>

Chou, C., Condrón, L., Belland, J.C. (2005). A Review of the Research on Internet Addiction. *Educational Psychology Review*; 17 (4) 363-388

- Christakis, D. A., Zimmerman, F. J., DiGiuseppe, D. L., & McCarty, C. A. (2004). Early television exposure and subsequent attentional problems in children. *Pediatrics*, *113*(4), 708–13. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15060216>
- Cordes, C., & Miller, E. (2000). *Fool's Gold: A Critical Look at Computers in Childhood*. Alliance for Childhood (pp. 1–105). <https://doi.org/ED41969>
- Cömert, I. T., & Ögel, K. (2009). İstanbul örnekleminde internet ve bilgisayar bağımlılığının yaygınlığı ve farklı etkenlerle ilişkisi. *Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences*, *6*(1), 9-16.
- Çelik, E. (2017). *4-6 Yaş Çocukların Ekran Kullanımının, Ebeveyn Ekran Kullanımı Ve Aile İşlevleri İle İlişkisi*. (Yayımlanmamış uzmanlık tezi). Çukurova Üniversitesi/Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Adana.
- Çetin, M., Özgiden, H. (2013). Dijital kültür sürecinde dijital yerliler ve dijital göçmenlerin Twitter kullanım davranışları üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, *2*(1).
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2010). Multivariate statistics for the social sciences: SPSS and LISREL applications. *Ankara: Pegem Akademi*.
- Çukurluöz, Ö. (2016). *Lise Öğrencilerinin Dijital Bağımlılıklarının İncelenmesi: Ankara İli Çankaya İlçesi Örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- De Jong, E., Visscher, T. L. S., Hirasing, R. A., Heymans, M. W., Seidell, J. C., & Renders, C. M. (2013). Association between TV viewing, computer use and overweight, determinants and competing activities of screen time in 4- to 13-year-old children. *International Journal of Obesity*, *37*(1), 47–53. <https://doi.org/10.1038/ijo.2011.244>

Demirci, K., Orhan, H., Demirdas, A., Akpınar, A., & Sert, H. (2014). Validity and reliability of the Turkish version of the Smartphone Addiction Scale in a younger population. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni-Bulletin of Clinical Psychopharmacology*, 24(3), 226-234.

Dinç, M. (2017). *Lise Öğrencilerinde Özgül İnternet Bağımlılığının Bağlanma Stilleri Ve Mizaç Özellikleri Açısından İncelenmesi* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Digital 2019: Turkey. (16 Şubat 2019). <https://datareportal.com/reports/digital-2019-turkey> sitesinden alınmıştır

Doğan, A. (2013). *İnternet Bağımlılığı Yaygınlığı*. (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir

Doğan, N., Soysal, S., & Karaman, H. (2017). Aynı örnekleme açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi uygulanabilir mi?. *Pegem Atıf İndeksi*, 373-400.

Domoff, S. E., Harrison, K., Gearhardt, A. N., Gentile, D. A., Lumeng, J. C., & Miller, A. L. (2019). Development and validation of the problematic media use measure: A parent report measure of screen media “addiction” in children. *Psychology of Popular Media Culture*, 8(1), 2–11. <https://doi.org/10.1037/ppm0000163>

Dunckley, V. L. (2015). *Reset your child's brain: a four-week plan to end meltdowns, raise grades, and boost social skills by reversing the effects of electronic screen-time*. New World Library.

Erboy, E., & Vural, R. A. (2010). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin bilgisayar oyun bağımlılığını etkileyen faktörler. *Ege Eğitim Dergisi*, 11(1), 39-58.

- Erkorkmaz, Ü., Zengin, H., Topal, S. ve Çınar, N. (2017). İnternet Oyun Oynama Bozukluğu Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *1. Uluslararası Sağlık Bilimleri Kongresi* içinde (s.152). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Eşgi, N. (2014). Aile-Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(2), 807-839.
- Evren, C., Dalbudak, E., Topcu, M., Kutlu, N., Evren, B., & Pontes, H. M. (2018). Psychometric validation of the Turkish nine-item Internet Gaming Disorder Scale–Short Form (IGDS9-SF). *Psychiatry research*, 265, 349-354.
- Fırat, N., & Balcı Çelik, S. (2017). Cep telefonu bağımlılığı ölçeği (CBÖ)'nin Türkçe' ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Journal of Human Sciences*, 14(3), 2875-2887.
- Fisch, S. M., Shulman, J. S., Akerman, A., & Levin, G. A. (2006). Reading Between The Pixels: Parent-Child Interaction While Reading Online Storybooks. *Early Education & Development*, 13(4), 435–451. https://doi.org/10.1207/s15566935eed1304_7
- Genç, Z. (2014). Parents' Perceptions about the Mobile Technology Use of Preschool Aged Children. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 146, 55–60. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.08.086>
- Gentile, D. (2009). Pathological video-game use among youth ages 8 to 18: A national study. *Psychological science*, 20(5), 594-602.
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A research note. *J Child Psychol Psychiatry* 38, 581-586.
- Gökçearslan, Ş., & Günbatır, M. S. (2012). Ortaöğrenim öğrencilerinde internet bağımlılığı. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 10-24.

Güler, İ. (2012). *Televizyon Bağımlılığından İnternette Video İzleme Bağımlılığına Geçiş.*

(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Griffiths, M. (1999). Internet addiction: fact or fiction?. *The Psychologist.*

Günüç, S. (2009). *İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi Ve Bazı Demografik Değişkenler İle İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Günüç, S., ve Kayri, M. (2010). Türkiye'de internet bağımlılık profili ve İnternet Bağımlılık Ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik-güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 220-232.

Güvenir, T., Özbek, A., Baykara, B., Arkar, H., Şentürk, B., & İncekaş, S. (2008). Güçler ve güçlükler anketi'nin (GGA) Türkçe uyarlamasının psikometrik özellikleri. *Turkish Journal of Child and Adolescent Mental Health*, 15, 65-74.

Hale, L., & Guan, S. (2015). Screen time and sleep among school-aged children and adolescents: a systematic literature review. *Sleep medicine reviews*, 21, 50-58.

Han, D. H., Kim, S. M., Bae, S., Renshaw, P. F., & Anderson, J. S. (2017). Brain connectivity and psychiatric comorbidity in adolescents with Internet gaming disorder. *Addiction Biology*, 22(3), 802–812. <https://doi.org/10.1111/adb.12347>

Haug, S., Castro, R. P., Kwon, M., Filler, A., Kowatsch, T., & Schaub, M. P. (2015). Smartphone use and smartphone addiction among young people in Switzerland. *Journal of Behavioral Addictions*, 4(4), 299–307. <https://doi.org/10.1556/2006.4.2015.037>

Hazar, Z., Demir, G. T., Namlı, S., & Türkeli, A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı ve fiziksel aktivite düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(3), 320-332.

- Hazar, Z., & Hazar, M. (2017). Digital game addiction scale for children - Çocuklar için dijital oyun bağımlılığı ölçeği. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 203-216.
- Horvath, C. W. (2006). Measuring Television Addiction. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 48(3), 378–398. https://doi.org/10.1207/s15506878jobem4803_3
- Horzum, M.B., Ayas, T. ve Çakır-Balta, Ö. (2008). Çocuklar İçin Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 76-88.
- Irmak, A. (2014). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Dijital Oyun Oynama Davranışlarının Sağlık Davranışı Etkileşim Modeline Göre İncelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Irmak, A. Y., Erdoğan, S. (2015). Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği Türkçe formunun geçerliliği ve güvenilirliği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16(1), 10-18.
- Johnson, G. M. (2010). Internet use and child development: Validation of the ecological technosubsystem. *Journal of Educational Technology & Society*, 13(1), 176–185.
- Jordan, A. B. (2007). Heavy television viewing and childhood obesity. *Journal of Children and Media*, 1(1), 45-54.
- Kardaras, N. (2016). *Glow kids: How screen addiction is hijacking our kids-and how to break the trance*. St. Martin's Press.
- Karakoç, F. Y., & Dönmez, L. (2014). Ölçek geliştirme çalışmalarında temel ilkeler. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 13(40), 39-49.
- Kaya, İ. (2017). Anne babaların çocuklarının bilgi/iletişim teknolojileri (bit) kullanımına yönelik yaklaşımları ile çocukların bu teknolojileri kullanım alışkanlıkları arasındaki ilişki. *Electronic Turkish Studies*, 12(23).

Kemp, S. (2018). Digital in 2018: World's internet users pass the 4 billion mark. *We Are Social*.

<https://doi.org/10.1016/j.jinorgbio.2012.07.019>

Kesici, S., & Şahin, i. (2010). Turkish adaptation study of Internet Addiction Scale. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(2), 185-189. doi: 10.1089=cyber.2009.0067

Kim, D., Lee, Y., Lee, J., Nam, J. K., & Chung, Y. (2014). Development of Korean smartphone addiction proneness scale for youth. *PloS one*, 9(5). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0097920>

Kim, H. B. (2013). The study on the relationship between smartphone addiction and cyber-crime. *Korean Association of Addiction Crime Review*, 3(2).

Kim, M. G., & Kim, J. (2010). Cross-validation of reliability, convergent and discriminant validity for the problematic online game use scale. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 389-398.

Klein, P. S., Nir-Gal, O., & Darom, E. (2000). Use of computers in kindergarten, with or without adult mediation; Effects on children's cognitive performance and behavior. *Computers in Human Behavior*, 16(6), 591-608. [https://doi.org/10.1016/S0747-5632\(00\)00027-3](https://doi.org/10.1016/S0747-5632(00)00027-3).

Kostyrka-Allchorne, K., Cooper, N. R., & Simpson, A. (2017). The relationship between television exposure and children's cognition and behaviour: A systematic review. *Developmental Review*, 44, 19-58.

Koyuncu, T., Ünsal, A., & Arslantaş, D. (2012). İlköğretim ve lise öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve yalnızlık. 15. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Kutlu, M., Savcı M., Demir, Y. ve Aysan, F. (2016). Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formunun Türkçe uyarlaması: Üniversite öğrencileri ve ergenlerde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(Ek1), 69-76.

Kuyucu, M. (2017). Gençlerde Akıllı Telefon Kullanımı Ve Akıllı Telefon Bağımlılığı Sorunsalı: "Akıllı Telefon(Kolik)" Üniversite Gençliği. 7(14), 328–359. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=ufh&AN=123619767&site=ehost-live>

Kwon, M., Kim, D. J., Cho, H., & Yang, S. (2013). The smartphone addiction scale: Development and validation of a short version for adolescents. *PLoS ONE*, 8(12). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0083558>

Leech, N., Barrett, K., & Morgan, G. A. (2013). *SPSS for intermediate statistics: Use and interpretation*. Routledge.

Leiner, B. M., Cerf, V. G., Clark, D. D., Kahn, R. E., Kleinrock, L., Lynch, D. C., ... & Wolff, S. (2009). A brief history of the Internet. *ACM SIGCOMM Computer Communication Review*, 39(5), 22-31.

Lemmens, J. S., Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2009). Development and validation of a game addiction scale for adolescents. *Media psychology*, 12(1), 77-95.

Lieberman, D. A., Bates, C. H., & So, J. (2009). Young children's learning with digital media. *Computers in the Schools*. <https://doi.org/10.1080/07380560903360194>

Li, S. M., & Chung, T. M. (2006). Internet function and Internet addictive behavior. *Computers in Human Behavior*, 22(6), 1067-1071.

- Lin, F., Zhou, Y., Du, Y., Qin, L., Zhao, Z., Xu, J., & Lei, H. (2012). Abnormal white matter integrity in adolescents with internet addiction disorder: A tract-based spatial statistics study. *PLoS ONE*, 7(1). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0030253>
- Lissak, G. (2018). Adverse physiological and psychological effects of screen time on children and adolescents: Literature review and case study. *Environmental Research*, 164, 149–157. <https://doi.org/10.1016/j.envres.2018.01.015>
- Livingstone, S., Cagiltay, K., & Ólafsson, K. (2015). EU Kids Online II Dataset: A cross-national study of children's use of the Internet and its associated opportunities and risks. *British Journal of Educational Technology*, 46(5), 988-992.
- Lowrie, T. & Jorgensen, R. (2011). Gender differences in students' mathematics game playing. *Computers & Education*, 57(4), 2244-2248. doi: 10.1016/j.compedu.2011.06.010
- Lopez-Fernandez, O., Honrubia-Serrano, L., Freixa-Blanxart, M., & Gibson, W. (2014). Prevalence of problematic mobile phone use in british adolescents. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 17(2), 91–98. <https://doi.org/10.1089/cyber.2012.026>
- Madrigal, C. A. (2018, 30 Mayıs). When did TV watching peak?: <https://www.theatlantic.com>
- Magee, C. A., Lee, J. K., & Vella, S. A. (2014). Bidirectional relationships between sleep duration and screen time in early childhood. *JAMA Pediatrics*, 168(5), 465–470. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2013.4183>
- Mares, M.-L., & Pan, Z. (2013). Effects of Sesame Street: A meta-analysis of children's learning in 15 countries. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 34(3), 140-151. <http://dx.doi.org/10.1016/j.appdev.2013.01.001>
- Marsh, J. (2010). Young children's play in online virtual worlds. *Journal of Early Childhood Research*, 8(1), 23–39. <https://doi.org/10.1177/1476718X09345406>

- Marsh, J., Brooks, G., Hughes, J., & Ritchie, L. (2005). Digital beginnings: Young children's use of popular culture, media and new technologies. *Young*, 1–158. Retrieved from <http://arrts.gtcni.org.uk/gtcni/handle/2428/27212>
- Martin, K. (2011). Electronic overload: The impact of excessive screen use on child and adolescent health and wellbeing. *Perth, Western Australia: Department of Sport and Recreation*.
- McDaniel, B. T., & Radesky, J. S. (2018). Technoferece: parent distraction with technology and associations with child behavior problems. *Child Development*, 89(1), 100–109. <https://doi.org/10.1111/cdev.12822>.
- McGee, L. M., Richgels, D. J., McKenna, M. C., Labbo, L. D., Kieffer, R. D., & Reinking, D. (2006). Can technology support emergent reading and writing? Directions for the future. *International Handbook of Literacy and Technology*, 2, 369-377.
- McIlwraith, R. D. (1998). "I'm addicted to television": The personality, imagination, and TV watching patterns of self-identified TV addicts. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 42(3), 371-386.
- McIlwraith, R., Jacobvitz, R. S., Kubey, R., & Alexander, A. (1991). Television addiction: Theories and data behind the ubiquitous metaphor. *American Behavioural Scientist*, 35(2), 104–121. <https://doi.org/10.1177/0002764291035002003>
- Mihrshahi, S., Drayton, B. A., Bauman, A. E., & Hardy, L. L. (2017). Associations between childhood overweight, obesity, abdominal obesity and obesogenic behaviors and practices in Australian homes. *BMC Public Health*, 18(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-017-4595-y>
- Morahan, M. J., Schumacher P. (2000). Incidence and correlates of pathological Internet use among college students. *Computers in Human Behavior*, (16), 13-29.

Nalçaoğlu, H. (2003). Medya ve toplum ilişkisini anlamak üzere bir çerçeve. *Medya ve Toplum*.

S. Alankuş (Ed.) İstanbul: İletişim Vakfı Yayınları. 51-132.

Nazlıgül, D, M., Baş, S., Akyüz, Z. & Yorulmaz, O. (2018). İnternette oyun oynama bozukluğu

ve tedavi yaklaşımları: Sistematik bir gözden geçirme. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5, 13–35. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2018.5.1.0018>

Necla, MORA. (2008). Medya ve kültürel kimlik. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1),

1-14.

Newzoo. (2018). Global Games Market Report. *Newzoo*. Retrieved from

https://cdn2.hubspot.net/hubfs/700740/Reports/Newzoo_2018_Global_Games_Market_Report_Light.pdf

NIDA. (2014). *Drugs, Brains and Behavior. The Science of Addiction. National Institute on*

Drug Abuse (pp. 347–349).

<https://doi.org/http://www.drugabuse.gov/sites/default/files/sciofaddiction.pdf>

Ofra Nir-Gal, & Klein, P. S. (2004). Computers for cognitive development in early childhood

- the teacher's role in the computer learning environment. *Information Technology in*

Childhood Education Annual, 97–119. [https://doi.org/https://dx.doi.org/10.1007/s11655-](https://doi.org/https://dx.doi.org/10.1007/s11655-016-2608-9)

[016-2608-9](https://doi.org/https://dx.doi.org/10.1007/s11655-016-2608-9)

Noyan, C. O., Enez Darçın, A., Nurmedov, S., Yılmaz, O., & Dilbaz, N. (2015). Akıllı Telefon

Bağımlılığı Ölçeğinin Kısa Formunun üniversite öğrencilerinde Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16.

Ofcom. (2011). *Children and parents: media use and attitudes report. Children*.

<https://doi.org/10.2217/fon.14.39>

Ofcom. (2018). *Media nations: UK*.

https://www.ofcom.org.uk/data/assets/pdf_file/0014/116006/media-nations-2018-uk.pdf

Ozturk, O., Yildirim, T., Nichols, L. A., Canan, F., & Ataoglu, A. (2010). Evaluation of Psychometric Properties of the Internet Addiction Scale in a Sample of Turkish High School Students. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(3), 317–320.

<https://doi.org/10.1089/cyber.2009.0160>

Ögel, K., Karadag, F., Satgan, D. ve Koç, C. (2015). Bağımlılık Profil İndeksi İnternet Bağımlılığı Formu'nun (BAPİNT) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirliği. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 28, 337-343. DOI: 10.5350/DAJPN2015280405

Özkan, M., Al, A., & Yavuz, S. Uluslararası politik ekonomi açısından Dördüncü Sanayi-Endüstri Devrimi'nin etkileri ve Türkiye. *Siyasal Bilimler Dergisi*, 1(1), 1-30.

Özkan. A. (2016). *Dijital Medya Ve Çocuk: Sosyalleşmenin Yeni Boyutları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Özmert, E., Toyran, M., & Yurdakök, K. (2002). Behavioral correlates of television viewing in primary school children evaluated by the child behavior checklist. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 156(9), 910–914. <https://doi.org/10.1001/archpedi.156.9.910>

Park, C., & Park, Y. R. (2014). The conceptual model on smart phone addiction among early childhood. *International Journal of Social Science and Humanity*, 4(2), 147–150. <https://doi.org/10.7763/IJSSH.2014.V4.336>

Pallant, J. (2017). *Spss kullanma kılavuzu: Spss ile adım adım veri analizi*. (Çev. S. Balcı, B. Ahi). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Pérez-Farinós, N., Villar-Villalba, C., López Sobaler, A. M., Dal Re Saavedra, M. Á., Aparicio, A., Santos Sanz, S., Ortega Anta, R. M. (2017). The relationship between hours of sleep, screen time and frequency of food and drink consumption in Spain in the 2011 and 2013 ALADINO: a cross-sectional study. *BMC Public Health*, 17(1), 1–12.
<https://doi.org/10.1186/s12889-016-3962-4>
- Peters, J. J. (2000). A history of television. *European Broadcasting Union*.
- Plowman, L., Stevenson, O., Stephen, C., & McPake, J. (2012). Preschool children's learning with technology at home. *Computers and Education*, 59, 30–37. Elsevier Ltd.
<https://doi.org/10.1016/j.compedu.2011.11.014>
- Pontes, H. M., & Griffiths, M. D. (2015). Measuring DSM-5 Internet gaming disorder: Development and validation of a short psychometric scale. *Computers in Human Behavior*, 45, 137-143.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants part 1. *On the Horizon*, 9(5), 1–6.
<https://doi.org/10.1108/10748120110424816>
- Rideout, V. (2017). *The Common Sense Census: Media Use by Kids Age Zero to Eight. Common Sense Media*.
- Roberts, D. F., Foehr, U. G., & Rideout, V. J. (2005). *Generation M: Media in the lives of 8-18 year-olds*. Henry J. Kaiser Family Foundation..
- Rose, P. (2011). Digital (A) literacy. *E-Learning and Digital Media*, 8(3), 258-270.
- RTÜK. (2013). *Türkiye'de çocukların medya kullanma alışkanlıkları araştırması*. 08.03.2018 tarihinde <https://www.rtuk.gov.tr/haberler/3787/18/turkiyede-cocuklarin-medya-kullanma-aliskanliklari-arastirmasi-sonuclandi.html> adresinden alınmıştır.

RTÜK. (2018). *Televizyon izleme eğilimleri araştırması*. 21.01.2019 tarihinde <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> adresinden alınmıştır.

Samuels, P. (2016). Advice on exploratory factor analysis. *Birmingham City University: In Progress*.

Sanal, Y., & Özer, Ö. (2017). Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı ve sosyal ağ kullanımı: bir durum değerlendirmesi. *Mediterranean Journal of Humanities mjh. akdeniz. edu. tr*, 367-377.

Sandal, M. (2015). *Sıralayıcı Ölçme Düzeyi İçin Faktör Analizi Ve Bir Uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi). Osmangazi Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Segers, E., & Verhoeven, L. (2002). Multimedia support of early literacy learning. *Computers & Education*, 39(3), 207-221.

Shin, N. (2004). Exploring pathways from television viewing to academic achievement in school age children. *The Journal of genetic psychology*, 165(4), 367-382.

Shute, R., & Miksad, J. (1997). Computer assisted instruction and cognitive development in preschoolers. *Child Study Journal*, 27(3), 237-253.

Sigman, A. (2012). The impact of screen media on children: a Eurovision for parliament. *Improving the quality of childhood in Europe*, 3, 88-121.

Sigman, A. (2017). Screen Dependency Disorders: a new challenge for child neurology. *JICNA*, 17(119), 1-13

Şahin, C., Korkmaz, Ö. (2011). İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*. 32: 101-115.

- Şahin, M. C. (2009). Yeni binyılın öğrencilerinin özellikleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 155-172
- Şar, A., Ayas, T., Horzum, M. (2015). Developing the smart phone addiction scale and its validity and reliability study. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 2 (1), 1-17. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/ojtac/issue/28471/303443>
- Şar, A. H., & Işıklar, A. (2012). Adaptation of problem mobile phone use scale to Turkish. *Journal of Human Sciences*, 9(2), 264-275.
- Şata, M., & Karip, F. (2017). Akıllı telefon bağımlılığı ölçeği-kısa versiyonu'nun ergenler için Türk kültürüne uyarlanması. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 6(4), 426–440.
- Sussman, S., & Moran, M. B. (2013). Hidden addiction: television. *Journal of behavioral Addictions*, 2(3), 125-132.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. Cambridge: Harper & Row.
- Takeuchi, H., Taki, Y., Hashizume, H., Asano, K., Asano, M., Sassa, Y., ... Kawashima, R. (2016). Impact of videogame play on the brain's microstructural properties: Cross-sectional and longitudinal analyses. *Molecular Psychiatry*, 21(12), 1781–1789. <https://doi.org/10.1038/mp.2015.193>
- Tejeiro Salguero, R. A., & Morán, R. M. B. (2002). Measuring problem video game playing in adolescents. *Addiction*, 97(12), 1601-1606.
- Tekin, Ç. (2012). *Cep Telefonu Problemlili Kullanım (PU) Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlilik Ve Güvenirlik Çalışması*. (Yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

- Tonta, Y. (2009). Dijital yerliler, sosyal ağlar ve kütüphanelerin geleceği. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(4), 742-768.
- Topal, B., Şahin, H., Topal, B. (2018). İnternet bağımlılığı üzerine sakarya ilinde bir araştırma. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2, 118-136
- Tovey, H. (2007). *Playing outdoors: Spaces and places, risk and challenge*. McGraw-Hill Education (UK).
- Türen, U., Erdem, H., & Kalkın, G. (2017). Mobil telefon yoksunluğu korkusu (nomofobi) yayılımı: Türkiye'den üniversite öğrencileri ve kamu çalışanları örnekleme. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 10(1), 1.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2013). 06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya.
- Twenge, J. M., & Campbell, W. K. (2018). Associations between screen time and lower psychological well-being among children and adolescents: Evidence from a population-based study. *Preventive Medicine Reports*, 12, 271–283. <https://doi.org/10.1016/j.pmedr.2018.10.003>
- Ubelacker, S. (1998). Teachers! Parents! Beware of RSI.
- Usta, A. (2016). *Üstün Zekalı Ve Yetenekli Öğrencilerde İnternet Bağımlılığının Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya
- Worthington, R. L., & Whittaker, T. A. (2006). Scale development research: A content analysis and recommendations for best practices. *The Counseling Psychologist*, 34(6), 806–838. <https://doi.org/10.1177/0011000006288127>

Wartella, E. A., & Jennings, N. (2000). Children and computers: New technology. old concerns. *The Future of Children*, 31-43.

Wee, C. Y., Zhao, Z., Yap, P. T., Wu, G., Shi, F., Price, T., Shen, D. (2014). Disrupted brain functional network in internet addiction disorder: A resting-state functional magnetic resonance imaging study. *PLoS ONE*, 9(9). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0107306>

Weinstein, A. M. (2010, August). Computer and video game addiction-A comparison between game users and non-game users. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 36(5), 268-276. <https://doi.org/10.3109/00952990.2010.491879>

Weiss, M. D., Baer, S., Allan, B. A., Saran, K., & Schibuk, H. (2011). The screens culture: Impact on ADHD. *ADHD Attention Deficit and Hyperactivity Disorders*, 3(4), 327-334 <https://doi.org/10.1007/s12402-011-0065-z>

West, R. (2001). Theories of addiction. *Addiction*, 96(1), 3-13.

Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *Istanbul Business Research*, 46, 74-85.

Yavuz, O. (2018) Özel Yetenekli Öğrencilerde İnternet ve Oyun Bağımlılığı ile Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 2(4), 281-296.

Yılmaz, E., Griffiths, M.D. & Kan, A. (2017). Development and validation of Videogame Addiction Scale for Children (VASC). *International Journal of Mental Health and Addiction*, 15, 869-882.

Yüksel, E. (2017). Ne demek lazım; uyuşturucu mu madde bağımlılığı mı? Uyuşturucuyla mücadelenin temel kavramlarına yönelik uygulama ve tartışmalar. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 25(2), 39-64

8. EKLER

EK – 1: ETİK KURUL ONAYI

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Sayı : 69396709-200
Konu : Etik Kurul Kararları

SAĞLIK BİLİMLERİ YÜKSEKOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE

Üniversitemiz Etik Kurulu'nun 21/05/2018 tarih ve 2018/06 sayılı toplantısında alınan karar aşağıda sunulmuştur.

Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. İhsan DERMAN
Rektör

21/05/2018 tarih ve 2018/06 Sayılı Etik Kurulu kararı:

KARAR NO-2: Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Bölümü öğretim elemanlardan **Arş. Gör. Cansu FURUNCU'nun** "Problemlili Medya Kullanım Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlilik Güvenirlik Çalışması: Çocuklarda Ekran Bağımlılığı Ölçeği Ebevyn Formu" isimli çalışması görüşüldü. Yapılan görüşmeler sonucunda; Arş. Gör. Cansu FURUNCU'nun çalışmasıyla ilgili Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Yılmaz ÖZAKPINAR'ın da görüşü doğrultusunda söz konusu projenin uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Türkoba Mahallesi Erguvan Sokak No:26 / K 34537 Tepekent - Büyükçekmece/İSTANBUL (www.arel.edu.tr)

Aynur EKEN (Yazı İşleri Memuru) aynureken@arel.edu.tr

Tel: +90 850 8502735 Fax: +90 212 860 04 81

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://e-belge.arel.edu.tr> adresinden 84f4232c-1137-4592-87d3-aa5b54403b30 kodu ile eri ebilirsiniz.

Bu belge 5070 sayılı Elektronik mza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik mza ile imzalanmıştır.

EK – 2: DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

GENEL BİLGİ FORMU

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı başkanı Prof. Dr. Erdiñç Öztürk'ün danışmanlığında yürütölmektedir. "Medya Kullanım Alışkanlığı" konulu yüksek lisans tez çalışmamın verilerini toplamak amacıyla çocuğunuza ve ailenize ait birtakım bilgileri edinmek istiyorum. Sizlerin verdiği bilgiler sadece araştırmanın verileri olarak kullanılacak, kişisel bilgileriniz tamamen saklı tutulacaktır. Anketlerdeki soruların cevaplanması yaklaşık 10 dakikanızı alacaktır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen bütün soruları eksiksiz bir şekilde size en uygun gelen cevapları içtenlikle cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Desteđinize ve gösterdiğiniz ilgiye şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla

Cansu FURUNCU

Çalışma sonuçları hakkında bilgilendirilmek isterseniz cansufuruncu@arel.edu.tr mail adresine ulaşarak bilgi alabilirsiniz.

- Okudum, onaylıyorum

ÇOCUĞUNUZUN;

1. Yaşı:

2. Cinsiyeti:

- Kız
- Erkek

3. Doğum Sırası:

- İlk
- Ortancalardan biri
- Son çocuk

4. Kardeř Sayısı:

- Tek Çocuk
- 2 ya da 3 kardeř
- 4 ve daha fazla kardeř

5. Okul öncesi eğitim aldı mı? (Anasınıfı, anaokulu, kreş gibi)

- a. Evet b. Hayır

Cevabınız evet ise okul öncesi eğitim aldığı süreyi işaretleyiniz.

- 0-6 ay 1 yıl 2 yıl 3 yıl ve daha fazla

AİLE İLE İLGİLİ ÖZELLİKLER

1. Annenin yaşı

- a. 20-24 b. 25-29 c. 30-35 d. 35 ve üzeri

2. Babanın yaşı

- a. 20-24 b. 25-29 c. 30-35 d. 35 ve üzeri

3. Annenin eğitim düzeyi

- a. Okur-yazar değil
b. Okur-yazar
c. İlkokul mezunu
d. Ortaokul mezunu
e. Lise mezunu
f. Üniversite mezunu
g. Yüksek lisans/Doktora

4. Babanın eğitim düzeyi

- a. Okur-yazar değil
b. Okur-yazar
c. İlkokul mezunu
d. Ortaokul mezunu
e. Lise mezunu
f. Üniversite mezunu
g. Yüksek lisans/Doktora

5. Medeni durumunuz

- a. Evli b. Boşanmış

6. Annenin mesleği

- a. Memur b. İşçi c. Emekli d. Ev hanımı
e. Diğer (Açıklayınız)

7. Babanın mesleği

- a. Memur b. İşçi c. Emekli d. İşsiz
e. Diğer (Açıklayınız)

8. Aile tipiniz aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Çekirdek aile (Anne + Baba + Çocuk)
b. Geniş aile (Anne + Baba + Çocuk + Yakın Akrabalar)
c. Parçalanmış aile (Boşanmış Aile)

9. Ailenizin aylık toplam geliri ne kadardır?

- a. 1500 TL ve altı b. 1501-2500 TL c. 2501-3500 TL d. 3501 ve üstü

10. Çocuğunuzun televizyon/tablet/bilgisayar ya da telefon kullanımını sizi ne sıklıkla endişelendirir?

- a . Hiçbir zaman endişelendirmez
b . Nadiren endişelendirir
c . Bazen endişelendirir
d . Sıklıkla endişelendirir
e . Her zaman endişelendirir

EK – 3 MEDYA KULLANIM ALIŞKANLIKLARI ANKETİ

Aşağıda belirtilen sorulara sizin için en doğru sayılabilecek cevapları veriniz.

1. **Çocuğunuza İLK görsel medya ürününü (tablet, bilgisayar, akıllı telefon gibi) kaç yaşında aldınız?** (Almadıysanız boş bırakınız)

Çocuğunuzun Yaşı :

Ürün :

2. **Lütfen çocuğunuzun sahip olduğu görsel medya araçlarını işaretleyiniz.**

- Televizyon
 Bilgisayar (dizüstü ya da masaüstü)
 Tablet
 Cep telefonu
 Video Oyun Konsolu (playstation vs.)
 Diğer (lütfen belirtiniz

3. **Lütfen çocuğunuzun EN SIK KULLANDIĞI görsel medya aracını işaretleyiniz.**

- Televizyon
 Bilgisayar (dizüstü ya da masaüstü)
 Tablet
 Cep telefonu
 Video Oyun Konsolu (playstation vs.)

4. **Lütfen çocuğunuzun BİR GÜN BOYUNCA televizyon, bilgisayar, tablet, telefon, ya da oyun konsolu başında geçirdiği toplam süreyi belirtiniz.**

Haftaiçi

- a. 0 dakika
b. 0 – 30 dakika
c. 30 – 60 dakika
d. 1 saat
e. 2 saat
f. 3 saat
g. 4 saat ve üstü

Haftasonu

- a. 0 dakika
b. 0 – 30 dakika
c. 30 – 60 dakika
d. 1 saat
e. 2 saat
f. 3 saat
g. 4 saat ve üstü

5. **Ekran başında geçirdiği süreyi azaltabilmesi için çocuğunuza yardımda bulunmak ister miydiniz?**

- a. Evet
b. Hayır

EK – 4 GÜÇLER VE GÜÇLÜKLER ANKETİ

Her cümle için, Doğru Değil, Kısmen Doğru, Tamamen Doğru kutularından birini işaretleyiniz. Kesinlikle emin olamasanız ya da size anlamsız görünse de elinizden geldiğince tüm cümleleri yanıtlamanız bize yardımcı olacaktır. Lütfen yanıtlarınızı çocuğunuzun son 6 ay içindeki davranışlarını göz önüne alarak veriniz.

	Doğru Değil	Kısmen Doğru	Kesinlikle Doğru
Diğer insanların duygularını önemser.	☐	☐	☐
Huzursuz, aşın hareketli, uzun süre kıpırdamadan duramaz.	☐	☐	☐
Sıkça baş ağrısı, karın ağrısı ve bulantıdan yakınır.	☐	☐	☐
Diğer çocuklarla kolayca paylaşır. (yiyecek, oyuncak, kalem v.s.)	☐	☐	☐
Sıkça öfke nöbetleri olur ya da aşın sinirlidir.	☐	☐	☐
Daha çok tek başınadır, yalnız oynama eğilimindedir.	☐	☐	☐
Genellikle söz dinler, erişkinlerin isteklerini yapar.	☐	☐	☐
Birçok kaygısı vardır. Sıkça endişeli görünür.	☐	☐	☐
Eğer birisi incinmiş, morali bozulmuş ya da kendini kötü hissediyor ise ona yardımcı olur.	☐	☐	☐
Sürekli elleri ayakları kıpır kıpırdır ya da oturduğu yerde kıpırdanıp durur.	☐	☐	☐
En az bir yakın arkadaşı vardır.	☐	☐	☐
Sıkça diğer çocuklarla kavga eder ya da onlarla alay eder.	☐	☐	☐
Sıkça mutsuz, kederli ya da ağlamaktadır.	☐	☐	☐
Genellikle diğer çocuklar tarafından sevilir.	☐	☐	☐
Dikkati kolayca dağılır. Yoğunlaşmakta güçlük çeker.	☐	☐	☐
Yeni ortamlarda gergin ya da huysuzdur. Kendine güvenini kolayca kaybeder.	☐	☐	☐
Kendinden küçüklere iyi davranır.	☐	☐	☐
Sıkça yalan söyler ya da hile yapar.	☐	☐	☐
Diğer çocuklar ona takarlar ya da onunla alay ederler.	☐	☐	☐
Sıkça başkalarına (anne baba, öğretmen, diğer çocuklar) yardım etmeye istekli olur.	☐	☐	☐
Bir şeyi yapmadan önce düşünür.	☐	☐	☐
Ev, okul ya da başka yerlerden çalar.	☐	☐	☐
Erişkinlerle çocuklardan daha iyi geçinir.	☐	☐	☐
Pek çok korkusu var. Kolayca ürker.	☐	☐	☐
Başladığı işi bitirir, dikkat süresi iyidir.	☐	☐	☐

EK – 5 PROBLEMLİ MEDYA KULLANIM ÖLÇEĞİ (Uzun Form)

“**GÖRSEL MEDYA ARAÇLARI**” terimini, çocuğunuzun kullandığı, **ekranı olan herhangi bir araç** için kullanıyor olacağız. Aşağıdaki ankette “**GÖRSEL MEDYA ARAÇLARI**” terimini her gördüğünüzde, çocuğunuzun kullandığı, aklınıza gelebilecek her türlü teknolojik aygıtı düşünün. **Örneğin;**

- **Televizyon**
- **Tablet**
- **Akıllı telefon/cep telefonu**
- **Bilgisayar**
- **Dizüstü bilgisayar**
- **Playstation** gibi

Çocuğunuzun son 1 aydaki davranışlarını göz önüne alarak, uygun olan cevabı yuvarlak içine alınız.

	Asla	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her Zaman
1. Çocuğum görsel medya araçlarını kullanmak için yalan söylüyor.	1	2	3	4	5
2. Çocuğum daha iyi hissetmek için görsel medya araçlarını kullanıyor.	1	2	3	4	5
3.Çocuğum görsel medya araçlarını kullanmak için uykusuz kalıyor.	1	2	3	4	5
4. Çocuğumun görsel medya araçlarını kullanarak geçirdiği süre giderek artıyor.	1	2	3	4	5
5. Çocuğum görsel medya araçlarını gizli gizli kullanıyor.	1	2	3	4	5
6. Çocuğum görsel medya araçlarını kullanabilmek için evdeki veya okuldaki görevleri hakkında yalan söylüyor.	1	2	3	4	5
7. Çocuğum görsel medya araçlarını kullandığında daha iyi hissediyor	1	2	3	4	5
8. Çocuğumun düşündüğü tek şey görsel medya araçlarıymış gibi geliyor.	1	2	3	4	5
9. Çocuğumun görsel medya araçları kullanımını arkadaşlık ilişkilerini olumsuz yönde etkiliyor.	1	2	3	4	5

10. Çocuğum görsel medya araçlarını giderek daha uzun süre kullanmaya çalışıyor.	1	2	3	4	5
11. Görsel medya araçlarını kullanmayı bırakmak çocuğum için zordur.	1	2	3	4	5
12. Çocuğum kötü bir gün geçirdiğinde sanki moralini düzelterek tek şey görsel medya araçları oluyor.	1	2	3	4	5
13. Çocuğumu görsel medya araçlarını kadar eğlendiren başka bir şey yok.	1	2	3	4	5
14. Çocuğumun akli hep görsel medya araçlarını kullanmakta.	1	2	3	4	5
15. Çocuğumun görsel medya araçları kullanımını aile için sorun yaratıyor.	1	2	3	4	5
16. Çocuğumun görsel medya araçlarını başında geçirmek istediği süre devamlı artıyor.	1	2	3	4	5
17. Okuldan eve geldiğinde çocuğumun yapmak istediği ilk şey görsel medya araçlarını kullanmak oluyor.	1	2	3	4	5
18. Çocuğum görsel medya araçları olmadan hayatın çok sıkıcı olduğunu düşünürdü.	1	2	3	4	5
19. Çocuğum görsel medya araçlarını kullanamadığında mutsuz oluyor.	1	2	3	4	5
20. Görsel medya araçları çocuğumu motive eden tek şey gibidir.	1	2	3	4	5
21. Çocuğum görsel medya araçlarını kullanamadığında aile içinde problem çıkıyor.	1	2	3	4	5
22. Çocuğumun görsel medya araçlarını kullanmasını engellemek gerçekten zor.	1	2	3	4	5
23. Çocuğum görsel medya araçlarını kullanamadığında sinirleniyor.	1	2	3	4	5
24. Çocuğum görsel medya araçlarına bu kadar bağlı olmasaydı hayat daha kolay olurdu.	1	2	3	4	5

25. Çocuğumu görsel medya araçlarından uzak tutmak giderek zorlaşıyor.	1	2	3	4	5
26. Çocuğum görsel medya araçlarını kullanamadığında hayal kırıklığına uğruyor ve geriliyor.	1	2	3	4	5
27. Çocuğumun görsel medya araçları kullanımını aile etkinliklerimize engel oluyor.	1	2	3	4	5

Çocuğunuzun en sık kullandığı GÖRSEL MEDYA ARAÇLARI nelerdir? (**okulda ya da ödev yapmak için kullandığı zamanları göz önüne almayınız**)

- Televizyon
- Akıllı telefon/cep telefonu
- Tablet
- Bilgisayar/Dizüstü Bilgisayar
- PlayStation
- Elde taşınabilir video oyun cihazı
- Diğer (lütfen yazın): _____

EK – 6 PROBLEMLİ MEDYA KULLANIM ÖLÇEĞİ (Kısa Form)

“**GÖRSEL MEDYA ARAÇLARI**” terimini, çocuğunuzun kullandığı, **ekranı olan herhangi bir araç** için kullanıyor olacağız. Aşağıdaki ankette “**GÖRSEL MEDYA ARAÇLARI**” terimini her gördüğünüzde, çocuğunuzun kullandığı, aklınıza gelebilecek her türlü teknolojik aygıtı düşünün. **Örneğin;**

- **Televizyon**
- **Tablet**
- **Akıllı telefon/cep telefonu**
- **Bilgisayar**
- **Dizüstü bilgisayar**
- **Playstation** gibi

Çocuğunuzun son 1 aydaki davranışlarını göz önüne alarak, uygun olan cevabı yuvarlak içine alınız.

1. Çocuğum görsel medya araçlarını gizli gizli kullanıyor.	1	2	3	4	5
2. Çocuğumun düşündüğü tek şey görsel medya araçlarıymış gibi geliyor.	1	2	3	4	5
3. Çocuğumun medya araçlarını kullanmasını engellemek gerçekten zor.	1	2	3	4	5
4. Çocuğum kötü bir gün geçirdiğinde sanki moralini düzeltecek tek şey görsel medya araçları oluyor.	1	2	3	4	5
5. Çocuğumun görsel medya araçları kullanımını aile için sorun yaratıyor.	1	2	3	4	5
6. Çocuğumun görsel medya araçlarını başında geçirmek istediği süre devamlı artıyor.	1	2	3	4	5
7. Görsel medya araçları çocuğumu motive eden tek şey gibidir.	1	2	3	4	5
8. Çocuğum görsel medya araçlarını kullanamadığında hayal kırıklığına uğruyor ve geriliyor.	1	2	3	4	5
9. Çocuğumun görsel medya araçları kullanımını aile etkinliklerimize engel oluyor.	1	2	3	4	5

Çocuğunuzun en sık kullandığı GÖRSEL MEDYA ARAÇLARI nelerdir? (**okulda ya da ödev yapmak için kullandığı zamanları göz önüne almayınız**)

- Televizyon
- Akıllı telefon/cep telefonu
- Tablet
- Bilgisayar/Dizüstü Bilgisayar
- PlayStation
- Elde taşınabilir video oyun cihazı
- Diğer (lütfen yazın): _____

EK – 7 PROBLEMLİ MEDYA KULLANIM ÖLÇEĞİ UYARLAMA İZİNİ

28.04.2019

Gmail - Adaption OF PMUM Into Turkish

Cansu Furuncu <cnsufrncu@gmail.com>

Adaption OF PMUM Into Turkish

Domoff, Sarah E <domof1se@cmich.edu>
Alıcı: Cansu Furuncu <cnsufrncu@gmail.com>

24 Şubat 2018 18:21

Dear Cansu,

It would be wonderful for you to translate the PMUM into Turkish and to validate it in Turkey. See attached for both versions. It may be nice to translate the long form (27 items + 1 item about which TYPE of screen media the child is having problems with). I've been helping other groups in other countries translate and validate the PMUM by providing feedback on back translation and offering ideas for other measures to use with it to validate it. Would you like to discuss that further?

Happy to help!

Sarah

Sarah E. Domoff, Ph.D.
Assistant Professor
Department of Psychology
Central Michigan University

Research Faculty Affiliate
Center for Human Growth and Development
University of Michigan

Family Health Research Lab: <http://www.sarahdomoff.com/>

From: Cansu Furuncu <cnsufrncu@gmail.com>
Sent: Friday, February 23, 2018 3:59:40 AM
To: Domoff, Sarah E
Subject: Adaption OF PMUM Into Turkish

[Alıntılanan metin gizlendi]

 PMUM.2scales.docx
25K

EK – 8 GÜÇLER VE GÜÇLÜKLER ANKETİ KULLANIM İZİNİ

28.04.2019

Re: Güçler ve Güçlükler Anketi Kullanım İzni - Cansu FURUNCU

Re: Güçler ve Güçlükler Anketi Kullanım İzni

Taner Guvenir <tanerguvenir@hotmail.com>

2.05.2018 (Çar) 22:25

Kime:Cansu FURUNCU <cansufuruncu@arel.edu.tr>;

Sayın Cansu Furuncu

Güçler ve Güçlükler Anketini bilimsel çalışmalarınızda kullanmanızdan mutluluk duyarım. Ölçeğin ücretsiz kopyalarına ve ölçekle ilgili detaylı bilgiye www.sdqinfo.com adresinden ulaşabilirsiniz. İyi çalışmalar

Doç. Dr. Taner Guvenir

Dokuz Eylül Üniversitesi
Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hast AD
Öğretim Üyesi

Associate Professor
Consultant Child and Adolescent Psychiatrist
Medical Director
In Patient CAMHS of Dokuz Eylul University Izmir TURKEY

00902324123551 (hastane - hospital)
00902324630995 (muayenehane - private practice)
GMC (UK) Reg No: 7117861

From: Taner Güvenir <Dr.Tanerguvenir@hotmail.com>

Sent: 02 May 2018 08:48

To: tanerguvenir@hotmail.com

Subject: İlt: Güçler ve Güçlükler Anketi Kullanım İzni

9. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Cansu Furuncu
Doğum Yeri ve Tarihi : Kastamonu, 1993
E-Posta : cansufuruncu@arel.edu.tr

EĞİTİM DURUMU

2011 – 2016 : Lisans, Okul Öncesi Öğretmenliği
Eğitim Fakültesi
Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul
2009 – 2011 : Keirtepe Anadolu Lisesi, Lüleburgaz/Kırklareli
2007 – 2009 : Mardin İMKB Anadolu Öğretmen Lisesi, Mardin

İŞ TECRÜBESİ

2017 Ekim- devam ediyor : İstanbul Arel Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Bölümü
Araştırma Görevlisi

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce : Akademik çalışma yetkinliği (2016 YDS: 88.75)

YAYINLAR & BİLDİRİLER

- Yıldızbaş, F., Usbaş, H., Furuncu, C. (2018). Examination of the Relationship Between University Student's Childhood Experiences and Gender Roles Attitudes. International Congress of Science, Education and Technology Research